

การบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชน
ผู้ประสบภัยพิบัติในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1

โดย

พลตรี ธาดาพงษ์ บุญสัจย์
ผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพบก

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 – 2566

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “การบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในควมรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1” ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา ของ พลตรี ธาดาพงษ์ บุญสัตรู เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 – 2566

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ
ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย พลตรี ธาดาพงษ์ บุญสัจย์ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 65

สภาวะของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ยังมีภัยพิบัติภัยที่เป็นภัยคุกคามหลายด้านที่ประเทศต้องเตรียมพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา ในขณะที่ภัยคุกคามด้านความมั่นคงนอกประเทศที่มีกำลังทหารเป็นแนวหน้ามีแนวโน้มลดลง แต่ในขณะที่ภัยพิบัติด้านสาธารณสุขมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสาธารณสุขที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หรือที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งในขณะเดียวกันการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมยังส่งผลให้เกิดภัยพิบัติที่มีความหลากหลายและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายในด้านต่าง ๆ มากมาย ถือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากภัยพิบัติสาธารณสุขในทุกด้านและทุกกรณี รัฐบาลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งได้แก่ กองทัพ ที่ได้เข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติการในการช่วยเหลืออย่างเข้มแข็งในยามที่ประเทศเกิดภาวะวิกฤติจากภัยพิบัติต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการทั้งในด้านนโยบายและกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เหมาะสม ที่จะมารองรับเมื่อโลกต้องเผชิญกับสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยคุกคามที่อาจนำไปสู่ภาวะวิกฤติได้ทุกขณะ ดังนั้น กองทัพจึงจำเป็นต้องพยายามหาทางป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อประเทศและประชาชนของตนให้ดีที่สุด โดยเตรียมการและมีแผนการเตรียมพร้อมของชาติ เพื่อให้เกิดการตอบสนองต่อสถานการณ์และภัยคุกคามดังกล่าวอย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้เห็นว่าจากสถานการณ์และวิกฤติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงจะศึกษาระบบการบริหารจัดการภารกิจบรรเทาสาธารณภัย เพื่อหาแนวทางในการบริหารระบบจัดการภารกิจบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพภาคที่ 1 ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อให้ได้ซึ่งเป้าหมายในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

Abstract

Title Management and integration in helping disaster victims under the responsibility of the 1st Army Area

Field Social-Psychology

Name Maj. Gen. Thadapong Boonsat **Course** NDC **Class** 65

Thailand's current state of affairs. There are still many threats that the country must be prepared to deal with emergency situations that may occur at all times. Meanwhile, security threats outside countries with military forces tend to decrease. But while the disaster Disasters tend to increase in severity. whether it is a disaster caused by a natural phenomenon which is inevitable or caused by human action. At the same time, the development and advancement of industry has resulted in more diverse and complex disasters. causing damage in many areas, which is considered a major obstacle to the development of the country to prevent and reduce the impact that may occur from disasters in all aspects and in all cases. The government by one of the important related agencies, namely the army, has played a role in the mission of providing strong assistance. When the country is in crisis from various disasters, which requires measures in both areas. Policies and laws, rules and regulations that are appropriate to support when the world faces emergency situations and threats that may lead to crises at any moment. Occur to the country and its people as best as possible by preparing and having a national preparedness plan in order to respond appropriately to such situations and threats.

For this reason, the researcher has seen that from various situations and crises that have occurred in the present. then to study the management system of disaster mitigation missions to find guidelines for managing the disaster relief mission management system of the 1st Army Area that is suitable for the situation that occurs. And most effective to achieve the goal of helping disaster victims.

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชน ผู้ประสบภัยพิบัติในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1” นี้ เป็นการศึกษาในด้านสังคมจิตวิทยา จากสภาพบริบทของสังคมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประกอบกับวิกฤตการณ์การภาวะ โลกร้อนจึงส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดปัญหาทั้งทางกายภาพหรือเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคของโลก อาทิ แผ่นดินไหว อุทกภัย ตลอดจนภัยพิบัติอื่น ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อ มวลมนุษย์ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงมีตั้งแต่การเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ไปจนถึงการเกิดอย่างฉับพลันและ รุนแรง ซึ่งก่อให้เกิดเป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิต ตลอดจนทรัพย์สินของประชาชน เป็นจำนวนมาก และทวีความรุนแรงและสร้างความเสียหายมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเหตุทำให้ผู้วิจัยต้องรวบรวมทางการบริหารจัดการด้านการบรรเทาสาธารณภัยเพื่อลดความ สูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และสามารถป้องกันและเตรียมรับมือกับภัยพิบัตินั้นได้อย่างทันท่วงที ด้วยการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบในการบรรเทาสาธารณภัยได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับ สถานการณ์ที่เกิดขึ้น และต้องมีการให้ความรู้ มีการเฝ้าระวัง มีระบบการแจ้งเตือนที่ดี ทันเวลา แก่ประชาชน ก็จะสามารถช่วยทำให้ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อประชาชนน้อยลง ก็จะทำให้ สามารถเสริมสร้างความมั่นคงด้านคุณภาพชีวิตให้เป็นไปอย่างยั่งยืนและพัฒนาต่อไป

พลตรี

(ธาดาพงษ์ บุญสัตย์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่อง “การบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1” เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร วิทยาการที่ได้ให้ความรู้ และให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง ตลอดจนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาป้องกันประเทศ ทุกคน ที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมสำหรับนักศึกษาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มเข้ารับการศึกษ และขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม ทำให้การศึกษาของผู้วิจัยดำเนินไปอย่างราบรื่นและสามารถนำเสนอเอกสารวิจัยฉบับนี้ได้สมบูรณ์ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาขอน้อมรับและขออภัยมา ณ ที่นี้

พลตรี

(ธาดาพงษ์ บุญสัทย์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
วิธีดำเนินการวิจัย	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
คำจำกัดความ	6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
ทฤษฎีและแนวคิดด้านกระบวนการบริหารจัดการ	8
บทบาทและหน้าที่ของทหารในการปฏิบัติการเมื่อเกิดสาธารณภัย	13
ยุทธศาสตร์และนโยบายต่าง ๆ ต่อการบริหารจัดการในด้านบรรเทาสาธารณภัย	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	59
กรอบแนวคิดของการวิจัย	61
สรุป	62
บทที่ 3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภารกิจการบรรเทาสาธารณภัย	63
สถานการณ์สาธารณภัยในปัจจุบัน	63
การดำเนินการบริหารจัดการสาธารณภัยที่ผ่านมา	72
แนวโน้มสภาวะการเกิดภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ของกองทัพภาคที่ 1	74

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ปัจจัยและอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีผลกับทัศนคติของคนในพื้นที่ในการช่วยเหลือของกองทัพ	80

	สรุป	81
บทที่ 4	แนวทางการบูรณาการส่งกำลังบำรุงทางทหารสำหรับปฏิบัติ	
	การบรรเทาสาธารณภัยร่วมภาคเอกชน	83
	การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลกระทบต่อภารกิจ ของกองทัพภาคที่ 1	83
	การนำผลการวิเคราะห์ SWOT มาจัดทำมาตรการเชิงกลยุทธ์	85
	แนวทางการบริหารจัดการภารกิจบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพภาคที่ 1	91
	บทสัมภาษณ์ของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่	94
	สรุป	96
บทที่ 5	สรุปและข้อเสนอแนะ	97
	สรุป	97
	ข้อเสนอแนะ	100
	บรรณานุกรม	105
	ประวัติย่อผู้วิจัย	107

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3 - 1	การระบาดโรคในระหว่างปี 2547 – 2563	70
4 - 1	การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการเชิงรุก (SO)	85
4 - 2	การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการเชิงปรับปรุง และพัฒนา (WO)	87
4 - 3	การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการ เชิงป้องกัน (ST)	88
4 - 4	การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการ เชิงหลีกเลี่ยง (WT)	89

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2 - 1	การแบ่งมอบงานตามแผนบรรเทาสาธารณภัย	16
2 - 2	แสดงโครงสร้างการจัดศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม	17
2 - 3	แสดงโครงสร้างการจัดศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพไทย	17
2 - 4	แสดงโครงสร้างการจัดศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก	18
2 - 5	ความเชื่อมโยงระหว่างหมวดหมายการพัฒนา กับเป้าหมายหลัก	46
3 - 1	สถิติการเกิดสาธารณภัยทั่วโลกในปี พ.ศ.2562	64
3 - 2	สถิติการเกิดสาธารณภัย จำนวนผู้เสียชีวิต และผู้ได้รับผลกระทบ ในปี พ.ศ. 2562	64
3 - 3	แสดงสถิติสถานการณ์อัคคีภัย ระหว่างปี พ.ศ. 2554 - 2563	66
3 - 4	แสดงสถิติสถานการณ์วาตภัย ระหว่างปี พ.ศ. 2554 - 2563	67
3 - 5	แสดงสถิติสถานการณ์อุทกภัย ระหว่างปี พ.ศ. 2554 - 2563	68
3 - 6	แสดงสถิติสถานการณ์แล้ง ระหว่างปี พ.ศ. 2554 - 2563	71

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากสภาวะของโลกในปัจจุบัน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทั้งทางกายภาพหรือเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคของโลก อาทิ แผ่นดินไหว อุทกภัย ตลอดจนภัยพิบัติอื่น ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อมวลมนุษยชาติ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงมีตั้งแต่การเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ไปจนถึงการเกิดอย่างฉับพลันและรุนแรง ซึ่งก่อให้เกิดเป็นอันตรายต่อชีวิตและความปลอดภัยของสิ่งมีชีวิต ตลอดจนทรัพย์สินของประชาชนเป็นจำนวนมาก และทวีความรุนแรงและสร้างความเสียหายมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยก็เช่นเดียวกับที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว จากสถิติการเกิดภัยพิบัติในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ในประเทศพบว่า ภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายมากที่สุด คือ ภัยจากน้ำท่วมและดินโคลนถล่ม รวมถึงสาธารณภัยในรูปแบบอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างภัยพิบัติ อาทิ อุทกภัยและดินโคลนถล่ม อัคคีภัย ไฟป่า วาตภัย ภัยหนาว ภัยแล้ง แผ่นดินไหว หมอกควัน รวมถึงโรคระบาดโควิด-19 และอื่น ๆ ประชาชนได้รับความสูญเสียทั้งชีวิต และทรัพย์สิน ดังนั้นการดำเนินการต่อสถานการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้น เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น จำเป็นต้องได้รับการบริหารจัดการระบบการบรรเทาสาธารณภัย และได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน รวดเร็ว และตรงจุด เพื่อลดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ภัยพิบัติทางธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวที่ควรรู้จักและควรที่จะมีความรู้และแนวทางการป้องกันภัยธรรมชาติมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไป อาจจะมีร้ายแรงน้อยหรือร้ายแรงมากและสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยที่มนุษย์ไม่ได้ตั้งตัว การป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติทางธรรมชาติ (Natural Disasters) ที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ สามารถป้องกันและเตรียมรับมือกับภัยพิบัตินั้นได้ อย่างทันท่วงที ด้วยการมีระบบการบริหารจัดการในการบรรเทาสาธารณภัยอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และมีการให้ความรู้ มีการเฝ้าระวัง มีระบบการแจ้งเตือนที่ดี ทันเวลา แก่ประชาชน ก็จะทำให้ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อประชาชนน้อยลงเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านคุณภาพชีวิต

ในส่วนของประเทศไทยสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นภายในประเทศนับว่ายังโชคดีกว่าหลาย ๆ ประเทศในแถบเอเชียและแปซิฟิกเพราะตั้งอยู่ในภูมิภาคที่เหมาะสม มีพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ลมฟ้าอากาศดี มีฝนตกต้องตามฤดูกาลเป็นส่วนมาก และมีปริมาณฝนเพียงพอแก่การกสิกรรม เรื่องภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเกิดจากสภาวะอากาศ หรือเกิดจากธรรมชาติเองก็ตาม จึงมักไม่ค่อยได้เกิดบ่อยนักและแม้จะเกิดขึ้นแต่ก็ไม่รุนแรง ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมีอยู่หลายรูปแบบที่สำคัญและสามารถสร้างความเสียหายได้เป็นอย่างมาก คือ วาตภัย อัคคีภัยและแผ่นดินไหว วาตภัยและอุทกภัยมีสาเหตุหลักจากพายุหมุนเขตร้อนและพายุฝนฟ้าคะนองรุนแรง ในขณะที่อัคคีภัยและแผ่นดินไหว มนุษย์มีส่วนกระทำให้เกิดขึ้น พายุฝนฟ้าคะนองมักปรากฏในบริเวณที่มีการก่อตัวของมวลอากาศ เช่น ในร่องความกดอากาศต่ำ เป็นต้น และมีลักษณะการก่อตัวรุนแรงเป็นพิเศษในฤดูร้อน โดยเฉพาะในเดือนเมษายน พายุฟ้าคะนองเป็นลักษณะอากาศร้อนที่ก่อให้เกิด ลมแรง ลูกเห็บ ฟ้าผ่า และบางครั้งเกิดพายุหมุนซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากทั้งชีวิตและทรัพย์สิน แม้จะเกิดในบริเวณแคบ ๆ ในขณะที่

พายุหมุนเขตร้อนสามารถทำความเสียหายเป็นบริเวณกว้าง แต่จะมีการก่อตัวน้อยกว่าพายุหมุนเขตร้อนเข้าสู่ประเทศไทยปีละ 3 - 4 ลูก โดยเริ่มต้นในฤดูฝนถึงกลางฤดูหนาวและมีอัตราของจำนวนพายุหมุนเขตร้อนเข้าสู่ประเทศไทยมากที่สุดในเดือนตุลาคม มีลมแรงและฝนตกหนัก เนื่องจากพายุหมุนเขตร้อนทำลายอาคาร บ้านเรือน ชีวิตมนุษย์และสัตว์เลี้ยง ฯลฯ ความรุนแรงของความเสียหายเป็นไปตามความรุนแรงของพายุหมุนเขตร้อนนั้น อัคคีภัยและแผ่นดินไหวแม้จะเป็นภัยธรรมชาติซึ่งไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่มนุษย์ก็มีส่วนทำให้เกิดภัยดังกล่าวขึ้น เช่น การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ การทำปฏิกิริยาทางเคมี หรือการทำอุตสาหกรรมต่าง ๆ และอื่น ๆ อีกมากมาย มีส่วนในการก่อให้เกิดแผ่นดินไหว ความประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดอัคคีภัย โดยล่าสุดจากเหตุการณ์เรือรบสุขโขทัยล่มในอ่าวไทย ซึ่งจากเหตุการณ์นี้ไม่ว่าจะเกิดจากกรณีอะไรก็ตามทำให้เหตุการณ์บริหารจัดการในการช่วยเหลือทางทะเลในความร่วมมือจากภาครัฐกับภาคเอกชน จากการสังเกตพบว่ามีการบริหารจัดการที่ไม่เป็นเอกภาพและไม่มีแบบแผนในการบริหารในสถานการณ์ในภัยพิบัติที่เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดความล่าช้าและเกิดความสูญเสียตามมา เป็นการจัดการในการช่วยเหลือที่ค่อนข้างเกิดความผิดพลาดจากการสังเกต และมีปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ในหลาย ๆ มิติ อีกมากมายที่มีปัญหาในการบริหารจัดการให้ความช่วยเหลือ

ซึ่งในห้วง 10 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยประสบกับภัยพิบัติบ่อยครั้งมากขึ้น รุนแรงและยาวนานมากขึ้น ซึ่งปัญหาของการเกิดอุทกภัยมีสาเหตุจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้และถูกทำลายจนขาดสมดุล ซึ่งการกระทำที่เป็นสาเหตุกระตุ้นให้เกิดภัยพิบัติเรื้อรังขึ้น อาทิ การสร้างบ้านและทำสวนรุกขาค้ำพื้นที่ลำน้ำและภูเขาการตัดถนนบนเขาสูง การสร้างถนน สะพาน ท่อ รวมทั้งฝาย และอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กที่กีดขวาง ทางระบายน้ำธรรมชาติ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ภาวะโลกร้อนที่ยังส่งผลทำให้มีการเพิ่มของระดับปริมาณน้ำฝน การเกิดน้ำป่าไหลหลาก การเพิ่มของระดับน้ำในแม่น้ำ และน้ำทะเล การตัดไม้ทำลายป่า การเปลี่ยนแปลงระบบวิถีการผลิตไปสู่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ทำให้ยึดเกาะหน้าดินได้น้อยลง ซึ่งสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เมื่อเกิดฝนตกหนัก หรือฝนตกเป็นระยะเวลาาน โดยเฉพาบริเวณภูเขา ทำให้น้ำป่าไหลบ่าลงมาอย่างมากมาย รุนแรง และรวดเร็ว จึงทำให้การเกิดอุทกภัยและธรณีพิบัติภัยของประเทศไทยแต่ละครั้งมีความหนักหน่วงและก่อให้เกิดความเสียหายมากขึ้น และเช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการด้านภัยพิบัติโดยหน่วยงานหลักในการจัดการด้านภัยพิบัติ คือ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย อย่างไรก็ตาม ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในบางครั้งมีความรุนแรงเกินกว่าที่หน่วยงานเดียวจะสามารถจัดการได้ เช่น การเกิดสึนามิ พายุหมุนเขตร้อน หรือโคลนถล่ม การจัดการด้านภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคม ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยภาคประชาสังคม เช่น มูลนิธิต่าง ๆ และอาสาสมัครภาคประชาชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการปัญหาด้านภัยพิบัติ ตั้งแต่การระดมอาสาสมัครเพื่อเป็นทีมช่วยเหลือ การค้นหาผู้รอดชีวิต ตลอดจนการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัย การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม การส่งเสริมอาชีพ และการเยียวยาสภาพจิตใจ อีกทั้ง กองทัพอากาศไทยถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมจัดการปัญหาด้านภัยพิบัติ ซึ่งจุดแข็งของกองทัพอากาศในการจัดการด้านภัยพิบัติ คือ ความพร้อมด้านกำลังพล งบประมาณ และยุทธโธปกรณ์ต่าง ๆ ดังนั้นหากนำจุดแข็งของกองทัพอากาศมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารจัดการในด้านภัยพิบัติของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมจะเป็นการพัฒนาการจัดการด้านภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสถานะของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ยังมีภัยพิบัติภัยที่เป็นภัยคุกคามหลายด้านที่ประเทศต้องเตรียมพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา ในขณะที่ภัยคุกคามด้านความมั่นคงนอกประเทศที่มี

กำลังทหารเป็นแนวหน้ามีแนวโน้มลดลง แต่ในขณะที่ภัยพิบัติด้านสาธารณสุขภัยมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสาธารณสุขที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หรือที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งในขณะเดียวกันการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมยังส่งผลให้เกิดภัยพิบัติที่มีความหลากหลายและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายในด้านต่าง ๆ มากมาย ถือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากภัยพิบัติสาธารณสุขภัยในทุกด้านและทุกกรณี รัฐบาลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งได้แก่ กองทัพ ที่ได้เข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติการกิจในการช่วยเหลืออย่างเข้มแข็งในยามที่ประเทศเกิดภาวะวิกฤติจากภัยพิบัติต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการทั้งในด้านนโยบายและกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เหมาะสม ที่จะมารองรับเมื่อโลกต้องเผชิญกับสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยคุกคามที่อาจนำไปสู่ภาวะวิกฤติได้ทุกขณะ ดังนั้น กองทัพจึงจำเป็นต้องพยายามหาทางป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อประเทศและประชาชนของตนให้ดีที่สุด โดยเตรียมการและมีแผนการเตรียมพร้อมของชาติ เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์และภัยคุกคามดังกล่าวอย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการเตรียมพร้อมของชาติในการเผชิญกับภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดปลอดภัยของชาติและของประชาชน

โดยกองทัพบกเป็นองค์กรที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองมากที่สุดองค์กรหนึ่งของประเทศจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาโดยตลอดและอยู่ภายใต้การบริการจัดการขององค์กรที่มีความรับผิดชอบที่สูงกว่า เช่น ระดับรัฐบาล หรือหน่วยงานที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะตามสถานการณ์เหล่านั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กองทัพจะต้องปฏิบัติงานในการแก้ปัญหา ภายใต้การบริหารจัดการหรือร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ทั้งปัญหาที่เกิดภายในกองทัพบกตลอดจนปัญหาการปฏิบัติงานร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ดังนั้นการบรรเทาความรุนแรงและการป้องกันภัยพิบัติให้มีประสิทธิภาพสูงสุดจึงขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุก ๆ ฝ่าย ในการประสานงานความร่วมมือ เพื่อลดความสูญเสียเนื่องจากภัยธรรมชาติดังกล่าว ปัจจุบันประเทศไทยก็เช่นกันกับหลายแห่งในโลกกำลังประสบปัญหาภัยพิบัติ ซึ่งส่งผลกระทบกับภูมิภาค การดำเนินการบรรเทาและแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศ กระทรวง กรม และระดับจังหวัด จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น องค์กรด้านการบรรเทาสาธารณภัยจะต้องมีบทบาท การกิจในการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่รับผิดชอบภายใต้กฎหมายที่ได้กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2558 และแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2564 – 2570 แต่การบริหารจัดการก็ยังมีปัญหา อุปสรรคในเรื่องต่าง ๆ เช่น กฎหมายไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดเอกภาพ ในการปฏิบัติงาน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา เช่น นโยบายและการนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติ และภัยพิบัติที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งไม่สามารถบอกล่วงหน้าได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด มีความรุนแรงระดับใด แม้ว่าจะมีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติก็ตาม ซึ่งกองทัพบกเป็นองค์กรที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองมากที่สุดองค์กรหนึ่งของประเทศจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาโดยตลอดและอยู่ภายใต้การบริการจัดการขององค์กรที่มีความรับผิดชอบที่สูงกว่า เช่น ระดับรัฐบาล หรือหน่วยงานที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะตามสถานการณ์เหล่านั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กองทัพจะต้องปฏิบัติงานในการแก้ปัญหา ภายใต้การบริหารจัดการหรือร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ทั้งปัญหาที่เกิดภายในกองทัพบกตลอดจนปัญหาการปฏิบัติงานร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1
2. เพื่อศึกษารูปแบบ คุณลักษณะของการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1
3. เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 จะศึกษาข้อมูล กฎ ระเบียบ คำสั่ง ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการดำเนินการให้ความช่วยเหลือประชาชนในการป้องกัน การส่งกำลังบำรุงทางทหาร และการบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพภาคที่ 1 ตลอดจนการบริหารจัดการภารกิจการบรรเทาสาธารณภัย ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดภัยพิบัติ ตลอดจนงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาบริบทสภาพทั่วไปด้านพื้นที่ ลักษณะภูมิประเทศ ที่เป็นปัจจัยส่งผลการบูรณาการจัดการบรรเทาสาธารณภัย รวมไปถึงบทความ เนื้อหา ทางวิชาการ และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

2. ขอบเขตด้านประชากรในพื้นที่

พฤติกรรม และทัศนคติ โดยจะใช้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่ส่งผลการได้รับความช่วยเหลือของคนในพื้นที่ มาทำการพิจารณาศึกษา เพื่อให้ได้มาในข้อมูลทางสถิติ ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ออกมาเป็นผลลัพธ์ในงานวิจัยนี้

3. ขอบเขตด้านการวิจัยเชิงพื้นที่

โดยการศึกษาวิจัยทั้ง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมา และรวมถึงนโยบายมติ คณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

4. ขอบเขตด้านเวลา

ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ ค.ศ.65 – พ.ศ.66

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยจะศึกษาเรื่องการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 โดยจะศึกษาวิจัยผลกระทบในด้านทัศนคติ สังคม การบริหารจัดการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ในด้านการบรรเทาสาธารณภัย รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ ที่ภาครัฐได้กำหนดเป็นเป้าหมาย รวมทั้งผลกระทบ

และปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่อาจจะมีผลต่องานวิจัยนี้ โดยดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำราและเอกสารต่างๆ

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ จากผู้ทำหน้าที่ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการบรรเทาสาธารณภัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี หลักการต่าง ๆ

3. การนำเสนอข้อมูล

โดยนำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ จากการวิจัย ข้อมูลปฐมภูมิจากการวิจัยจากผู้ทำหน้าที่ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิจัยนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1

2. ทำให้ได้รูปแบบ คุณลักษณะของการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1

3. ทำให้ได้แนวทางการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1

คำจำกัดความ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้นในการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 ผู้วิจัยได้กำหนดคำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ทัศนคติ	หมายถึง	การแสดงออกทางความคิดถึงความชอบหรือไม่ชอบต่อบุคคล สถานที่ วัตถุสิ่งของ หรือเหตุการณ์สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่อาจจะส่งผลถึงต่ออารมณ์และพฤติกรรมของบุคคลนั้น
ภัยพิบัติ	หมายถึง	ภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต และทรัพย์สิน โดยส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของผู้นั้นในสังคมทั้งในระยะสั้นและระยะยาวภัยพิบัติแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ภัยพิบัติทางธรรมชาติและภัยพิบัติที่มนุษย์สร้างขึ้น
บทบาทของทหาร	หมายถึง	ผู้มีหน้าที่ในเรื่องรบ นักรบ ผู้เป็นกำลังรักษาความมั่นคงและบำรุงประเทศและผู้เป็นกำลังรบและทำหน้าที่อื่น ๆ ในยามสงคราม ส่วนในยามสงบ ทหาร

ผลสัมฤทธิ์	หมายถึง	มีหน้าที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือดูแลประชาชนในยามที่ประสบภัยทางธรรมชาติ วิธีการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์หรือผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก โดยมีการวัดผลการปฏิบัติงานด้วยตัวชี้วัดอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
การฟื้นฟู	หมายถึง	การซ่อมแซมเบื้องต้นในทันทีเพื่อทำปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจรวมทั้งบริการพื้นฐานที่จำเป็นดำเนินการใช้งานได้
การประสานงาน	หมายถึง	การดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน (EOC : Emergency Operations Center) ได้แก่ พลเรือน ตำรวจ ทหาร ในพื้นที่ประสบภัยตามระดับความรุนแรงของสถานการณ์ รวมทั้งองค์กรต่างๆ เพื่อขอรับการสนับสนุนและเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการปฏิบัติงาน
ความมั่นคงของชาติ	หมายถึง	เป็นมโนทัศน์ว่ารัฐบาล ตลอดจนรัฐสภา ควรพิทักษ์รัฐและพลเมืองของรัฐต่อวิกฤตการณ์ "แห่งชาติ" ทุกชนิด โดยใช้การแสดงอำนาจ (power projection) ต่าง ๆ เช่น อำนาจทางการเมือง การทูต อำนาจทางเศรษฐกิจ แสตนยานุภาพในด้านอื่นๆ เป็นต้น แต่ปัจจุบันครอบคลุมแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งล้วนกระทบต่อความมั่นคงที่มีใช้ทางทหารหรือเศรษฐกิจของชาติ และค่านิยมที่ความมั่นคงแห่งชาติรับมาใช้ ฉะนั้น เพื่อให้มีความมั่นคงแห่งชาติ ชาติจึงจำเป็นต้องมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางพลังงาน ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงด้านคุณภาพชีวิต ฯลฯ
บทบาทและหน้าที่	หมายถึง	การแสดงพฤติกรรมตามสถานภาพโดยมีความรับผิดชอบในการกระทำนั้น ซึ่งจะมีความหมายถึงการกำหนดแนวทางและปฏิบัติตามแนวทางที่ได้กำหนดแสดงเอาไว้ ทำให้มีผลกระทบรวมถึงส่งผลให้เกิดการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามที่ได้กำหนดเอาไว้
ยุทธศาสตร์ชาติ	หมายถึง	ศิลป์และศาสตร์ในการพัฒนา และการใช้การเมือง การเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ทั้งในยามปกติและยามสงคราม เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ และอีกความหมายหนึ่งคือ ศาสตร์และศิลป์ในการพัฒนาและการใช้กำลังอำนาจของชาติ ทั้งในยามสงบและยามสงครามทำการสนับสนุนนโยบายชาติให้ได้ผลที่ดีที่สุด

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการภารกิจบรรเทาสาธารณภัย ของกองทัพภาค 1 มีดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวความคิดด้านกระบวนการบริหารจัดการ
2. บทบาทและหน้าที่ของทหารในการปฏิบัติการเมื่อเกิดสาธารณภัย
3. ยุทธศาสตร์และนโยบายต่าง ๆ ต่อแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดของการวิจัย
6. สรุป

ทฤษฎีและแนวความคิดด้านกระบวนการบริหารจัดการ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า การบริหารส่วนใหญ่มักจะนึกถึงการบริหารราชการ คำศัพท์ที่ใช้มี 2 คำ คือ การบริหาร (Administration) นิยมใช้กับการบริหารราชการหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ศัพท์อีกคำหนึ่ง คือ การจัดการ (Management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชนหรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามคำว่า การบริหาร กับคำว่า การจัดการ ใช้แทนกันได้มีความหมายเหมือนกัน จะใช้สองคำนี้ปะปนกันตลอดไปตามความเหมาะสม

นักบริหารและนักวิชาการให้คำจำกัดความของคำว่า การบริหารหรือการจัดการไว้ต่าง ๆ กัน ตามทัศนะของแต่ละบุคคลที่สำคัญ อย่างเช่น

การบริหาร หมายถึง การทำงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน

การจัดการ หมายถึง กระบวนการจัดหน่วยงานและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของซึ่งนับว่าเป็นอุปกรณ์ของการจัดการนั้น ๆ

สมคิด บางโม (2538 : 77) มีความเห็นว่า การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ของหน่วยงานและนอกหน่วยงาน เพื่อให้หน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ฉะนั้นจากความหมายดังกล่าวจึงสรุปไว้ว่าการจัดการมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. การจัดการเป็นศิลปะการใช้บุคลากรปฏิบัติงานในหน่วยงาน
2. การจัดการต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์
3. การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล

ในงานบริหารจัดการสำหรับบางคนอาจมีความสามารถพิเศษหรืออาจมีพรสวรรค์ สามารถจัดการได้ดีโดยไม่ต้องได้รับการศึกษาอบรมทางด้านจัดการมาก่อน แต่ถ้าบุคคลนั้นได้รับการศึกษาอบรมมาด้วยย่อมจะทำให้การจัดการมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม

ผู้บริหารที่ขาดศิลปะไม่มีความสามารถพิเศษมาแต่กำเนิด หากได้รับการศึกษาอบรมทางการจัดการย่อมจะช่วยให้การจัดการดำเนินงานไปด้วยดีตามสมควร ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าบุคคลที่จะเป็นผู้บริหารหน่วยงานใดจำเป็นต้องได้รับการศึกษาอบรมก่อนเข้าปฏิบัติงาน (Pre – Service – Training) และมีการฝึกอบรมระหว่างทำหน้าที่ในตำแหน่งนั้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการจัดการ เรียกว่าการฝึกอบรมระหว่างประจำการ (In – Service Training)

ผู้บริหารจัดการที่ดีควรยึดถือว่าการจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ ควรหมั่นศึกษาหาความรู้ในด้านการจัดการเพิ่มเติมอยู่เสมอ ติดตามผลงานวิจัย ทฤษฎีและหลักวิชาการใหม่ ๆ ตลอดจนพยายามใช้ความสามารถของตนเอง ปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำ เป็นต้น

การบริหารจัดการเพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินการได้ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

1. เป้าหมายของหน่วยงาน (Goals) หมายถึง สิ่งที่หน่วยงานปรารถนาให้บรรลุ ความมุ่งหวังที่ตั้งไว้ไม่ว่าเป็นหน่วยงานธุรกิจหรือหน่วยงานของรัฐก็ตามสามารถตั้งความปรารถนาได้หลายประการ

2. วัตถุประสงค์ของหน่วยงาน (Objectives) หมายถึง จุดสุดยอดแห่งความต้องการในหน่วยงานขนาดกลางและเล็ก คำว่า Goals และ Objectives มีความหมายเป็นสิ่งเดียวกันแต่ในหน่วยงานขนาดใหญ่ เช่น หน่วยงานที่เรียกว่าประเทศชาติซึ่งถูกบริหารโดยกลุ่มคนที่เรียกว่า คณะรัฐบาล นั้นเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่จะกำหนด Goals ไว้เป็นเป้าหมายสูงสุด และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ย่อยขึ้นมากมาย

3. นโยบายของหน่วยงาน (Policies) หมายถึง แนวทางปฏิบัติงานเพื่อให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ วัตถุประสงค์เดียวกันอาจมีวิธีปฏิบัติงานได้หลายแบบซึ่งแต่ละแบบก็จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์แทบทั้งสิ้น

4. การวางแผนหน่วยงาน (Planning) หมายถึง การเตรียมการเพื่อการปฏิบัติงาน หากแผนงานใดที่กระทำไปแล้วสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้แผนงานนั้นก็อาจถูกกำหนดเป็นนโยบายและใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อไป

การบริหารจัดการภัยพิบัติ เป็นงานที่ต้องทำต่อเนื่องไม่รู้จบ ต้องคิดอย่างเป็นระบบ โดยการปฏิบัติดังนี้

1. การป้องกันและการลดผลกระทบ

การดำเนินการเพื่อให้หลีกเลี่ยงหรือประวิงเวลาการเกิดภัยพิบัติ หรือเพื่อมุ่งให้ลดผลกระทบ ลดความเสียหาย ความรุนแรง เพื่อมิให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน สถานที่สำคัญ ฯลฯ

2. การเตรียมพร้อม

มาตรการต่าง ๆ ที่เตรียมขึ้นเพื่อให้รัฐบาล องค์กร ชุมชน หรือประชาชน สามารถที่จะเผชิญและรับสถานการณ์ได้ทันทางที่และมีประสิทธิผล (Effectively) มาตรการที่ใช้ได้แก่ การจัดทำปรับปรุงแผนป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ การจัดให้มีระบบแจ้งเตือน การอพยพประชาชน การติดต่อ สื่อสาร ในภาวะฉุกเฉิน การฝึกอบรม ชักซ้อม ทดสอบระบบต่าง ๆ โดยการปฏิบัติในขั้นนี้จะมี

2.1 การแจ้งเตือน “Warning”

2.2 การปฏิบัติช่วงชี้ชัดว่าจะเกิดเหตุภัยพิบัติ (Threat)

2.3 การเฝ้าระวัง (Precaution)

3. การเกิดภัยพิบัติ

ขั้นนี้ จะเป็นการปฏิบัติการทันทีเมื่อเกิดภัยพิบัติ อาจเรียกรวมได้ว่าเป็นการปฏิบัติการฉุกเฉิน (Emergency Respond) โดยปกติจะให้ความสำคัญกับการช่วยชีวิต และการป้องกันทรัพย์สินเสียหาย มาตรการที่นำมาใช้ได้แก่

3.1 การปฏิบัติตามแผน เป็นการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้และชี้แจงให้กับส่วนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่หน่วยงาน ตัวบุคคลในองค์กรและประชาชนผู้ประสบภัย หัวใจสำคัญคือการฝึกซ้อมการปฏิบัติอย่างจริงจัง

3.2 การใช้ระบบป้องกัน คือ การใช้ระบบที่ได้วางแผนเตรียมการไว้ในการบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้น

3.3 การอพยพ คือ การเคลื่อนย้ายคนออกจากพื้นที่ที่กำลังจะเกิดภัยพิบัติ เพื่อรักษาชีวิตหรือทรัพย์สินที่สามารถเคลื่อนย้ายได้

3.4 การค้นหาช่วยชีวิต คือ การค้นหาช่วยเหลือผู้รอดชีวิตระหว่างหรือหลังเกิดภัยพิบัติ เป็นงานที่ต้องให้ความเร่งด่วนเป็นลำดับแรกหลังเกิดเหตุ

3.5 การแจกจ่ายอาหารและยารักษาโรค การปฐมพยาบาล การจัดที่พักพิงชั่วคราว คือการให้ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตกับผู้ประสบภัยหรือผู้อพยพจากพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะเกิดภัยพิบัติ โดยความเร่งด่วนจะเป็นลำดับหลังจากการกู้ภัย

3.6 การสำรวจและประเมินความเสียหาย คือการปฏิบัติเพื่อสำรวจความเสียหายและความต้องการความช่วยเหลือ ในแต่ละพื้นที่อาจมีความต้องการที่แตกต่างกัน ทั้งชนิดความต้องการและปริมาณ นอกจากนี้ยังเกี่ยวพันในขั้นตอนของการฟื้นฟูอย่างมาก เป็นขั้นตอนที่ทำให้ใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดได้อย่างเหมาะสม

4. การฟื้นฟูบูรณะ

เป็นการช่วยเหลือชุมชนที่ประสบภัย ให้กลับคืนสู่สภาวะปกติ ภายหลังจากภัยพิบัติผ่านพ้นไป อาจจะต้องใช้เวลานานเป็นขั้นตอนที่จะเชื่อมโยงบรรดากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติและการพัฒนาประเทศเข้าด้วยกัน เพื่อให้มั่นใจว่าผลของภัยพิบัติจะสะท้อนไปสู่การวางนโยบายที่เหมาะสม ขั้นตอนนี้ครอบคลุมถึงการประยุกต์ใช้ประสบการณ์ การจัดการภัยพิบัติเพื่อการศึกษาและวางโครงการพัฒนาในอนาคต เพื่อมิให้การพัฒนาประเทศกลับกลายเป็นการสร้างปัญหาภัยพิบัติขึ้นเอง

5. การพัฒนาประเทศ

เป็นขั้นตอนที่สืบเนื่องเกี่ยวข้องกับขั้นการฟื้นฟูบูรณะ โดยเฉพาะในเรื่องของการปรับแผนการพัฒนาประเทศในภาพรวม ผลของภัยพิบัติจะต้องนำมาพิจารณาในการปรับแผนในการพัฒนาประเทศในทุกแง่มุม โดยยกตัวอย่างเช่น กฎหมายการสร้างอาคารที่แต่เดิมมิได้กำหนดให้รองรับแรงสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว ในขั้นนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติจะต้องพิจารณากฎหมายและแผนการพัฒนาที่เกี่ยวข้องให้สามารถลดผลกระทบจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการ ผู้ที่เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงบริหาร ได้กล่าวถึงหลักการและปัจจัยของการจัดการ โดยอธิบายความแตกต่างของ 2 คำนี้ไว้ว่า หลักการ หมายถึง กฎหรือแนวทาง และ ปัจจัย หมายถึง หน้าที่หลักการในการจัดการนั้นควรจะยืดหยุ่นและสามารถปรับไปตามตัวแปรต่าง ๆ ก็ได้ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องรู้ว่าจะใช้และปรับหลักการได้อย่างไร หลักการที่เขาได้กำหนดขึ้นมีอยู่ 14 ประการ ได้แก่

1. การจัดการแบ่งงานกันทำ (Division of Work) เป็นหลักการใช้ประโยชน์ บุคคล และกลุ่มบุคคลให้มีประสิทธิภาพสูงสุด หลักการนี้ทำให้สามารถลดจำนวนคนงานลงได้ตามความจำเป็น เพื่อการปฏิบัติงานแต่ละด้าน

2. อำนาจหน้าที่ (Authority) หมายถึงสิทธิที่จะออกคำสั่งและอำนาจที่จะทำให้ผู้อื่น ปฏิบัติตาม โดยมีหน้าที่รับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นสืบเนื่องและเป็นของควบคู่กันที่จะขาดเสียมิได้ มีอำนาจหน้าที่เกิดขึ้นเมื่อใด หน้าที่รับผิดชอบก็ย่อมต้องเกิดขึ้นเมื่อนั้นเสมอ

3. ระเบียบวินัย (Disciplines) คือการยินยอมที่จะปฏิบัติตาม เป็นพฤติกรรมและการแสดงออกของการเคารพในข้อตกลงระหว่างองค์การกับพนักงาน ซึ่งวิธีที่ดีที่สุดที่จะรักษาระเบียบวินัยได้ ก็คือ (ก) มีผู้บริหารที่ดีในทุกระดับ (ข) ข้อตกลงทั้งหมดต้องชัดเจนและเป็นธรรมที่สุดเท่าที่จะทำได้ และ (ค) การลงโทษต้องเป็นไปตามกรรมวิธีทางตุลาการ

4. เอกภาพในด้านแนวทาง (Unity of Command) ในการกระทำกิจกรรมทุกกิจกรรมผู้ใต้บังคับบัญชาควรรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ไม่มีใครสามารถจะปรับตัวให้เข้ากับการมีผู้บังคับบัญชาเกินกว่าหนึ่งคนได้ ไม่ว่าจะในกรณีใดทั้งสิ้น

5. เอกภาพในด้านแนวทาง (Unity of Direction) กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เดียวกันย่อมต้องมีจุดหมายปลายทางและแผนงานที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

6. ประโยชน์ส่วนตัวยอมเป็นรองประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual Interest to General Interest) ในวงธุรกิจผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่คนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งไม่ควรจะอยู่เหนือผลประโยชน์ของงานที่ตนรับผิดชอบอยู่

7. การให้ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ (Remuneration of Personnel) อัตราการให้ค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เกิดจากเจตนาธรรมของผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการและคุณค่าของเจ้าหน้าที่ โดยคำนึงถึงค่าครองชีพ จำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่มากมายหรือขาดแคลนสภาพทั่ว ๆ ไปของธุรกิจ และนอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับค่านิยมของเจ้าหน้าที่และวิธีการในการให้ค่าตอบแทน การตอบแทนที่ไม่ใช่ตัวเงินมักจะใช้กันในกรณีที่เป็นเรื่องใหญ่ ๆ และอาจกล่าวได้ว่าในการทำงานภาครัฐกิจนั้นแทบจะไม่มี การจ่ายค่าตอบแทนในรูปของตัวเงินเลย

8. การรวมอำนาจ (Centralization) การรวมอำนาจหรือการกระจายอำนาจเป็นการกำหนดอัตราส่วนเพื่อให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด อะไรก็ตามที่เพิ่มความสำคัญให้แก่บทบาทของผู้ใต้บังคับบัญชาก็คือ การกระจายอำนาจ และอะไรก็ตามที่เป็นไปในทางตรงกันข้าม เป็นการรวมอำนาจ จึงควรกำหนดอัตราส่วนให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

9. การจัดลำดับของสายงาน (Scalar Chain) หมายถึง การจัดลำดับอำนาจหน้าที่จากระดับที่มีอำนาจหน้าที่สูงสุดลงมาจนถึงระดับที่มีอำนาจที่ต่ำสุด โดยการให้ผู้ที่อยู่ในระดับเดียวกันติดต่อกันเองได้โดยตรง จะช่วยให้การทำงานง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

10. ความเรียบร้อย (Order) คือการจัดที่สำหรับทุก ๆ สิ่งและจัดให้ทุก ๆ สิ่งอยู่ในที่ที่จัดไว้ หรือการจัดที่สำหรับทุก ๆ คน และจัดทุก ๆ คนให้อยู่ในที่ของงาน การวางแผนทำงานสำหรับเจ้าหน้าที่ เช่นเดียวกับการจัดระเบียบวัสดุสิ่งของจะทำให้หยิบใช้ได้ง่าย

11. ความเป็นธรรม (Equity) สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในเรื่องของเจ้าหน้าที่ก็คือความต้องการในอันที่จะถูกปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาค

12. ความมั่นคงในการทำงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความไม่มั่นคงในการทำงานเป็นได้ทั้งเหตุและผลของการทำงานที่เลว หมายความว่า การดำเนินงานที่เลวอาจเป็น

สาเหตุแห่งการขาดความมั่นคงในการทำงาน และในขณะเดียวกันก็อาจเป็นผลเนื่องมาจากการขาดความมั่นคงในการทำงานได้เช่นกัน

13. ความคิดริเริ่ม (Initiative) บุคคลควรมีโอกาสแสดงความคิดริเริ่มของตนเองภายในขอบเขตจำกัดแห่งอำนาจหน้าที่และระเบียบวินัย

14. ความสามัคคี (Esprit de Corp) ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ย่อมเป็นพลังในการกระทำกิจกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น หลักการนี้เป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการมีเอกภาพในสายบังคับบัญชา ปัจจัยหรือหน้าที่ของการจัดการ ได้กำหนดไว้เป็น 5 ประการ ดังนี้

14.1 การวางแผน เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ และวิธีดำเนินงานเพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ นโยบายและโครงการที่กำหนดไว้ การวางแผนหมายถึง การตัดสินใจเพราะเป็นการเลือกระหว่างทางเลือกหลาย ๆ ทางหน้าที่ในการวางแผนไม่อาจแบ่งแยกออกจากกิจกรรมของผู้บริหารได้ เพราะผู้บริหารทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดขององค์กรย่อมต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผน

14.2 การจัดองค์กร เป็นเรื่องของการจัดโครงสร้างบทบาทต่าง ๆ โดยการพิจารณากำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการบรรลุเป้าหมายขององค์กร รวมทั้งการจัดรวมกลุ่มกิจกรรมและการจัดให้กลุ่มกิจกรรมนั้น ๆ มีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบ พร้อมทั้งมอบอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินกิจกรรมเหล่านั้นจนสำเร็จได้ด้วย นอกจากนี้ก็ยังมี การจัดเตรียมการประสานความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ทั้งในแนวตั้งและแนวนอนของโครงสร้างองค์กร

14.3 การจัดคนเข้าทำงาน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลและจัดให้บุคคลเข้าทำงานในตำแหน่งที่กำหนดไว้ในโครงสร้างขององค์กร ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนดความต้องการเกี่ยวกับกำลังคนที่จะมาทำงาน ทั้งนี้ย่อมรวมถึงงานทะเบียนบุคคล ประเมินบุคคลและเลือกสรรผู้เหมาะสมสำหรับตำแหน่งต่าง ๆ การจ่ายค่าตอบแทน ตลอดจนการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการพัฒนาบุคคลทั้งที่เป็นคนเดิมและคนที่จะเข้ามาใหม่

14.4 การสั่งการ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้แนวทางและบังคับบัญชาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา วิธีการสั่งการเป็นเรื่องที่ยุ่ยากสับสนเป็นพิเศษ เพราะผู้บังคับบัญชาต้องคอยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมา วัตถุประสงค์ นโยบายขององค์กร และผู้บังคับบัญชา จะต้องคอยให้คำชี้แจงเกี่ยวกับงาน ที่มอบหมายแนะนำแนวทางในการปรับปรุงการทำงาน คอยจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานด้วยความกระตือรือร้นและมีความเชื่อมั่นอยู่เสมอ

14.5 การควบคุม เป็นเรื่องของการบังคับให้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามแผนงาน ซึ่งเป็นการวัดความก้าวหน้าในการทำงาน การแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น และเป็นการยืนยันความสำเร็จของแผน ทั้งนี้เพราะแม้ว่าการวางแผนจะเป็นเรื่องที่มาก่อนการควบคุม แต่การวางแผนก็ไม่อาจจะบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยตัวเอง จึงต้องอาศัยการควบคุมเป็นเครื่องมือทำให้แผนงานประสบผลสำเร็จตามที่กำหนด

บทบาทและหน้าที่ของทหารในการปฏิบัติการเมื่อเกิดสาธารณภัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 77 “รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์เอกราชอธิปไตยและบูรณาภาพแห่งเขตอำนาจรัฐและต้องจัดให้มีกำลังทหารอาวุธยุทโธปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยจำเป็นและเพียงพอเพื่อพิทักษ์รักษาเอกราชอธิปไตย ความมั่นคงของ

รัฐสถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขและเพื่อการพัฒนาประเทศ” ดังนั้นทหารจึงมีหน้าที่ในการสนับสนุนรัฐบาลในเรื่องการจัดการภัยพิบัติและบรรเทาสาธารณภัยซึ่งแผนต่าง ๆ ของกองทัพไทยนอกจากจะกำหนดตามแนวคิดในการจัดการภัยพิบัติของประเทศไทยข้างต้นแล้วยังคงยึดถือ พ.ร.บ.ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 และแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2553 – 2557 ซึ่งมีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยรับผิดชอบหลัก ซึ่งได้กำหนดระดับความรุนแรงของสาธารณภัยออกเป็น 4 ระดับ

ระดับ 1 ภัยทั่วไปหรือมีขนาดเล็ก : ผู้อำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยท้องถิ่น รับผิดชอบ

ระดับ 2 ภัยขนาดกลาง : ผู้อำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด รับผิดชอบ

ระดับ 3 ภัยรุนแรงกว้างขวาง/ ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญหรืออุปกรณ์พิเศษ : ผู้อำนวยการกลางหรือผู้บัญชาการผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (รมว.มท.) รับผิดชอบ

ระดับ 4 ภัยร้ายแรงอย่างยิ่ง นายกรัฐมนตรี รับผิดชอบ

ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของกองบัญชาการกองทัพไทย กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ จะทำหน้าที่เป็นศูนย์บัญชาการในเรื่องการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยและการจัดการภัยพิบัติ โดยสั่งการใช้กำลังทหารของหน่วยกำลังในพื้นที่ ได้แก่ ทักษภาค ทักษเรือภาค และหน่วยบิน ทั้งนี้แผนระดับปฏิบัติจะยึดถือแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2554 ซึ่งจัดทำขึ้นในกรอบยุทธศาสตร์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติและบันทึกข้อตกลงระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บัญชาการทหารในพื้นที่ ได้แบ่งการปฏิบัติออกเป็น 3 ชั้น สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

1. การปฏิบัติของหน่วยทหารก่อนเกิดภัย เตรียมการช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยการติดตามสถานการณ์และเฝ้าระวัง การฝึกอบรมและฝึก ร่วมกับฝ่ายราชการและพลเรือน การทบทวนแผนการปฏิบัติซึ่งรวมไปถึงการประสานกับฝ่ายพลเรือนในการจัดเตรียมพื้นที่ปลอดภัยเพื่อรองรับการอพยพและการจัดเตรียมกำลังพล ยุทโธปกรณ์ ระบบสื่อสารในยามฉุกเฉิน

2. การปฏิบัติของหน่วยทหารในขณะเกิดภัย โดยมีการปฏิบัติตามระดับความรุนแรงได้ดังนี้

2.1 การปฏิบัติในระดับความรุนแรงของภัยพิบัติขั้น 1 - 2 เป็นการสนับสนุนหน่วยงานราชการและฝ่ายพลเรือนเมื่อร้องขอ ทั้งนี้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของกองทัพไทยจะมีการเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด และเตรียมกำลังพลยุทโธปกรณ์ให้พร้อมสามารถปฏิบัติงานได้ทันทีเมื่อระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้น และประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยใกล้ชิด

2.2 การปฏิบัติในระดับความรุนแรงของภัยพิบัติขั้น 3 กองทัพไทยและเหล่าทัพจะสั่งการให้หน่วยในพื้นที่ที่จัดกำลังพลยุทโธปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ เข้าปฏิบัติการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องโดยประสานการปฏิบัติและทำงานร่วมกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและมูลนิธิเอกชนในพื้นที่และรายงานให้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของกองทัพไทยรับทราบเพื่อเตรียมการสนับสนุนหากทรัพยากรและกำลังพลไม่เพียงพอ

2.3 การปฏิบัติในระดับความรุนแรงของภัยพิบัติขั้น 4 ภัยร้ายแรงอย่างยิ่ง ผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (นายกรัฐมนตรี) จะออกคำสั่งจัดตั้งศูนย์อำนวยการช่วยเหลือผู้ประสบภัยซึ่งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของกองทัพไทยจะทำหน้าที่สนับสนุนอย่างใกล้ชิด โดยจะสั่งการแบ่งมอบพื้นที่รับผิดชอบให้กับหน่วยขึ้นตรงในการเข้าช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัยให้กับประชาชนในพื้นที่วิกฤตอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะลดการสูญเสียชีวิตของประชาชนในช่วงภัยพิบัติรุนแรงได้อย่างมาก รวมทั้ง

การปฏิบัติงานร่วมกับฝ่ายทหารต่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศที่รัฐบาลอนุมัติให้เข้ามาปฏิบัติการทางด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติในประเทศไทย

3. การปฏิบัติของหน่วยทหารหลังเกิดภัยพิบัติ การฟื้นฟูบูรณะผู้ประสบภัยและโครงสร้างพื้นฐานเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายพลเรือน โดยมีกรมบรรเทาสาธารณภัยเป็นหน่วยปฏิบัติ สำหรับทหารให้การสนับสนุนส่วนราชการตามที่ได้รับการร้องขอ

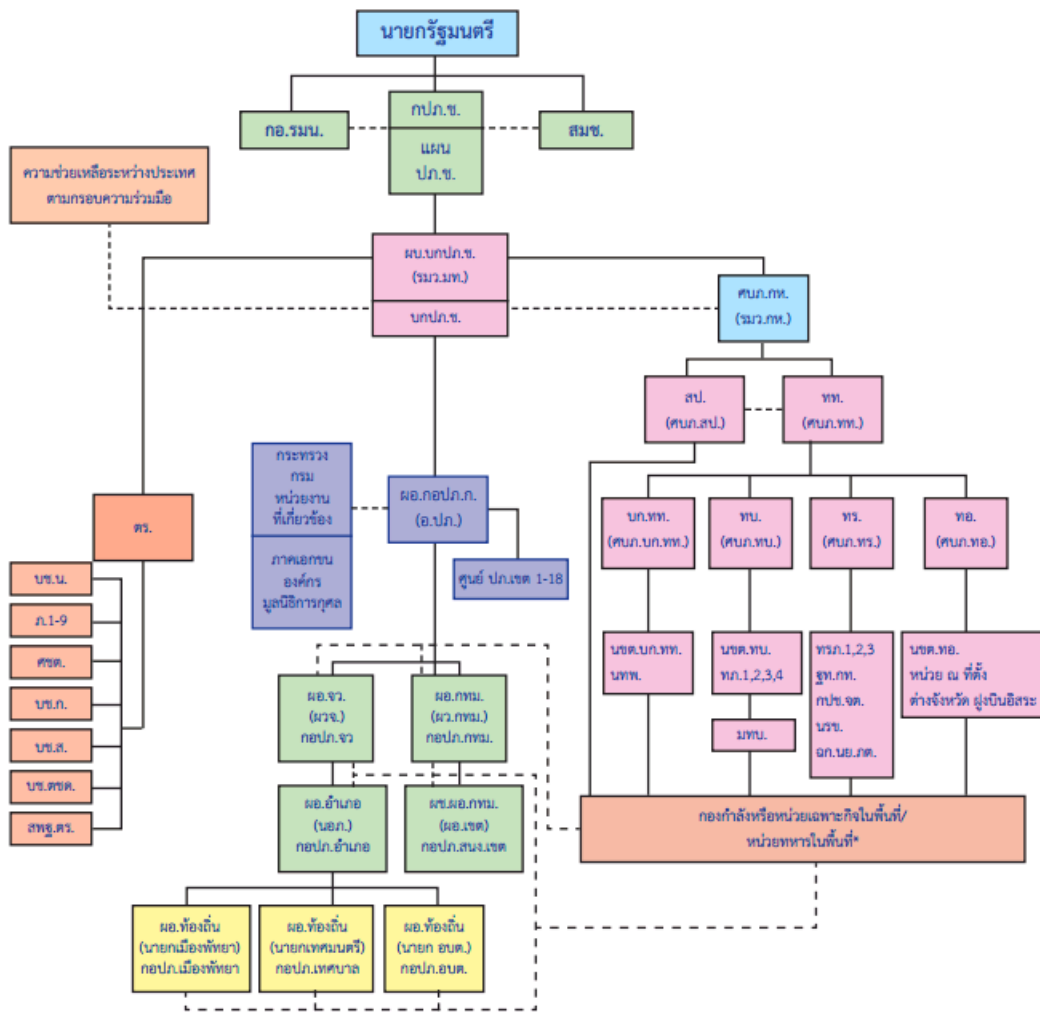
ในปัจจุบันได้มีการปรับแก้ไขแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยซึ่งให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน จึงได้จัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 เป็นการนำแนวคิดการพัฒนากระบวนการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันโดยพัฒนาภูมิความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับชุมชน ในการเฝ้าระวังและรับมือกับสาธารณภัย การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและ การสร้างภูมิต้านทานให้แก่ชุมชนตามแนวทาง "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" รวมทั้งการนำแนวคิดการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยเพื่อป้องกันภัยตามหลักสากลคือ "รู้รับ - ปรับตัว - ฟื้นเร็วทั่ว - อย่างยั่งยืน" (Resilience) โดยเสริมสร้างความตระหนักในการลดความเสี่ยงตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย และกำกับการดำเนินการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามกรอบพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 และสอดคล้องกับกรอบการดำเนินงานเซนได เพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ. 2558 - 2573 (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 - 2030)

ยุทธศาสตร์การดำเนินงานตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 ประกอบด้วย การมุ่งเน้นการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Reduction : DRR) การบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) การเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน (Build Back Better and Safer) และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย เป็นแนวทางหลักในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของแผน และนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2558 เพื่อให้ทุกหน่วยงานใช้แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 เป็นแผนแม่บท (Master Plan) ในการจัดการสาธารณภัยของประเทศ โดยเป็นกรอบและทิศทางในการปฏิบัติการด้านสาธารณภัยให้แก่ประเทศไทย

1. ดำเนินการตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550
2. ดำเนินการตามแนวทางการปฏิบัติงานร่วมระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย
3. ดำรงการติดต่อสื่อสารและประสานการปฏิบัติอย่างใกล้ชิดระหว่างพลเรือนกับทหารในพื้นที่

โดยบทบาทหน้าที่ของทหารในการปฏิบัติการเมื่อเกิดสาธารณภัยตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 นั้น มีแนวทางการปฏิบัติร่วมกับหน่วยทหารในการปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยร่วมระหว่างพลเรือนกับทหารนั้น จะต้องมีการประสานงานระหว่างกันอย่างใกล้ชิด และพยายามเสริมสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนระหว่างการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนการจัดการสาธารณภัยของกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ และศูนย์บัญชาการเหตุการณ์แต่ละระดับ ฝ่ายทหารอาจพิจารณาจัดตั้งศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารหรือศูนย์ปฏิบัติงานร่วมระหว่างพลเรือนกับทหาร

แผนภาพที่ 2 - 1 การแบ่งมอบงานตามแผนบรรเทาสาธารณภัย

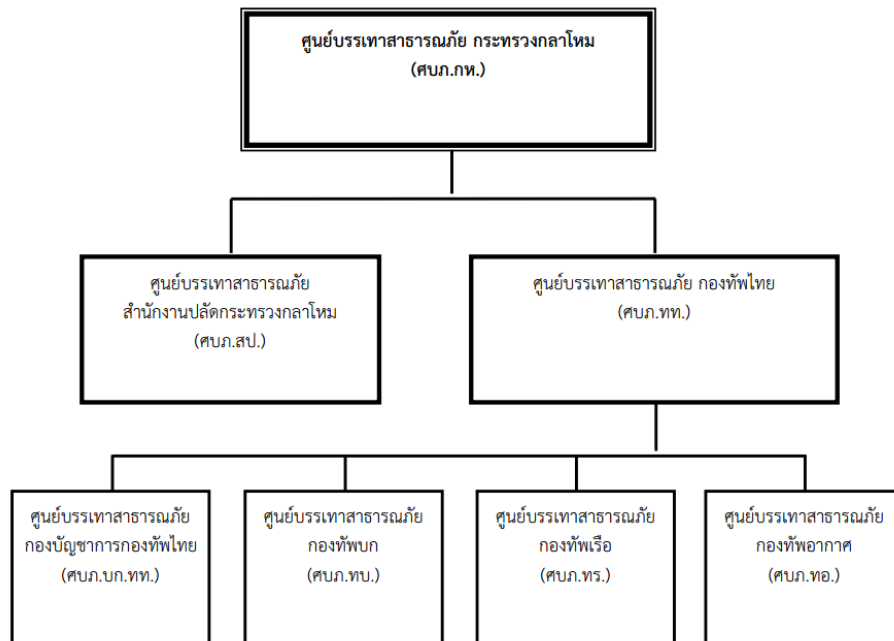

หมายเหตุ
 ———— สายการบังคับบัญชา
 - - - - - สายการประสานงาน
 * การแบ่งมอบพื้นที่รับผิดชอบให้เป็นไปตามแผนบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม และหนังสือตกลงร่วมกันระหว่าง ผอ.จว. หรือผ.ว.ท.ม. และ ผ.บ. ของทหารในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

ที่มา : แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2553 – 2557

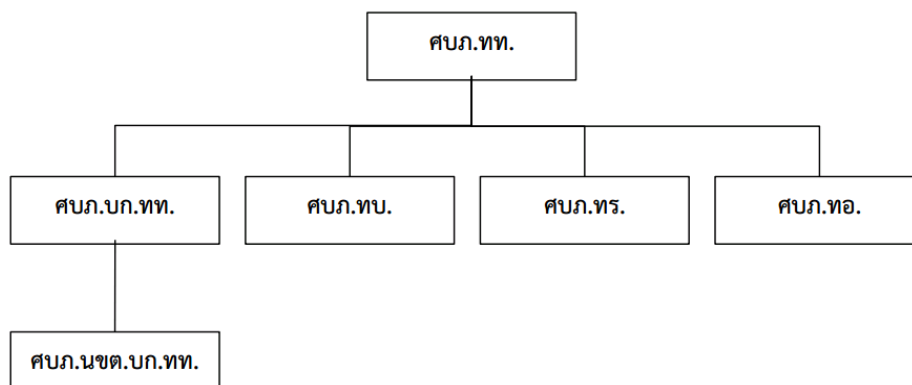
ในส่วนของกระทรวงกลาโหมนั้นได้จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (ศบ.ก.ท.) เพื่อให้การปฏิบัติงานในการป้องกัน แก้ไข และบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดจากสาธารณภัย และอุบัติภัย รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของ กท. เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล จึงจัดตั้ง ศบ.ก.ท. โดยมี ร.วมท. เป็น ผอ.ศบ.ก.ท. ปล.ก.ท. และ ผ.บ.ท.ส.ส. เป็น รอง ผอ.ศบ.ก.ท. ผ.บ.ท.บ. ผ.บ.ท.ร. และ ผ.บ.ท.อ. เป็น ผ.ช.ผ.อ.ศบ.ก.ท. อธิบดี ป.ภ. จก.สม. ผอ. ส.ป.ก.ท. จก.ช.น. และ จก.ก.ก.ท. เป็นกรรมการ ผอ.สนผ.กท. เป็นกรรมการและเลขานุการ จก.ก.ร.ท.ทหาร และ ผอ.สกร.สนผ.กท. เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ซึ่งมีโครงสร้างดังนี้

แผนภาพที่ 2 - 2 แสดงโครงสร้างการจัดศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

ที่มา : แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ปี 2558

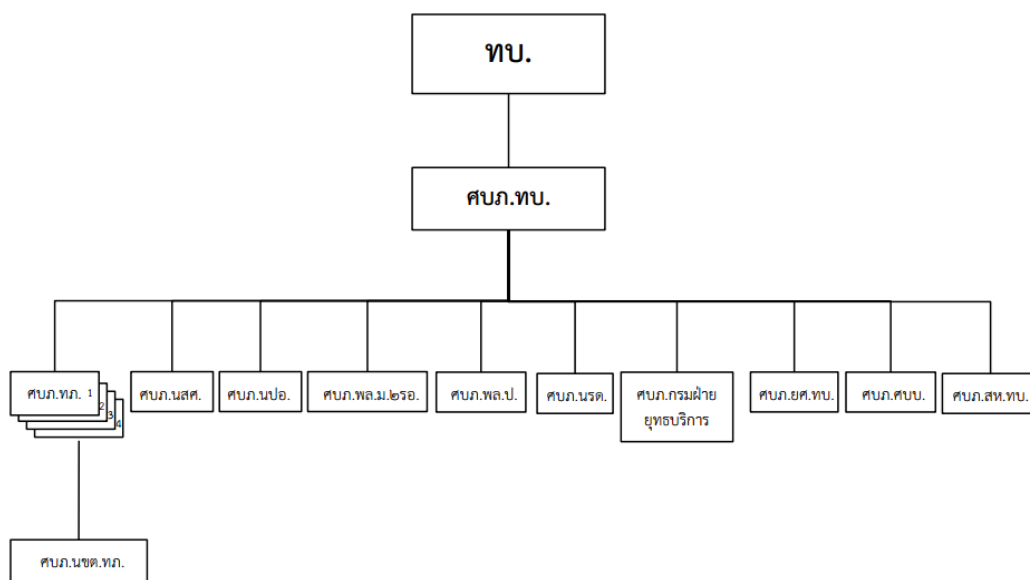
แผนภาพที่ 2 - 3 แสดงโครงสร้างการจัดศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพไทย

ที่มา : แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองทัพไทย ปี 2558

ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก (ศบภ.ทบ.) เพื่อให้การปฏิบัติงานในการป้องกัน แก้ไข และบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดขึ้น รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของกองทัพบก เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล จึงจัดตั้ง ศบภ.ทบ. โดยมี ผบ.ทบ. เป็น ผอ.ศบภ.ทบ. รอง ผบ.ทบ. เป็น รอง ผอ.ศบภ.ทบ. ผช.ผบ.ทบ. เป็น ผช.ผอ.ศบภ.ทบ. ซึ่งมีโครงสร้างการจัดของ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก ดังนี้

แผนภาพที่ 2 - 4 แสดงโครงสร้างการจัดศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก

ที่มา : แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก ปี 2558

หน้าที่ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก (ศบภ.ทป.) เพื่อให้การปฏิบัติงานในการป้องกันและช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุภัย และสาธารณภัยของ ศบภ.ทป. ในฐานะศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพบก (ศบภ.ทป.) เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงให้ปฏิบัติดังนี้

1. ให้ฝ่ายต่าง ๆ ใน ศบภ.ทป. ปฏิบัติหน้าที่เป็นฝ่ายต่าง ๆ ของ ศบภ.ทป. ตามสายงานที่เกี่ยวข้องโดย ผบ.ทป./ผอ.ศบภ.ทป. ดำรงตำแหน่งเป็น ผู้อำนวยการศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพบก (ผอ.ศบภ.ทป.)

2. ให้ ผกร.ศบภ.ทป. มีหน้าที่และความรับผิดชอบหลักในภารกิจการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุภัยและสาธารณภัย ดังนี้

2.1 วางแผน อำนวยการ ประสานงาน สั่งการ กำกับดูแล และให้การสนับสนุนที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติของหน่วยต่าง ๆ ใน ทป. ในภารกิจการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุภัย และสาธารณภัย รวมทั้งการปฏิบัติในขั้นการบูรณะสภาพความเสียหาย โดยยึดถือ แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองทัพบก พ.ศ.2558 เป็นหลักในการดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุภัยและสาธารณภัย

2.2 เป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับหน่วยต่าง ๆ ทั้งในและนอก ทป. ในการอำนวยการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุภัยและสาธารณภัย รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์รับบริจาคเงิน และสิ่งของเพื่อนำไปแจกจ่ายช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยดังกล่าวด้วย

2.3 อำนวยการ และดำเนินการประชาสัมพันธ์ โดยสื่อทุกชนิดที่มีอยู่ของ ทป. หรือผ่านสื่อมวลชนอื่น ๆ เพื่อเตือนภัย รายงานเหตุการณ์ และการปฏิบัติการช่วยเหลือของ ทป. และ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้คำแนะนำการปฏิบัติต่าง ๆ

2.4 ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบจาก ศบภ.กท. ศบภ.ทท. และตามที่ ผบ.ทป./ผอ.ศบภ.ทป. มอบหมาย

3. ให้ นชต.ทป. จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยทุกระดับหน่วยให้สอดคล้องกับการจัดและการดำเนินงานของ ศบภ.ทป. และเป็นหน่วยรับผิดชอบการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติและช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของ ทป.

4. ให้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยทุกระดับหน่วยจัดทำแผนการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกัน แก๊สไข่ และบรรเทาภัยพิบัติ ที่เกิดจากสาธารณภัยและอุบัติเหตุ โดยการประสานงานกับฝ่ายพลเรือนในพื้นที่ รวมทั้งแผนการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของหน่วย พร้อมทั้งพิจารณาทบทวนหรือปรับปรุงแผนดังกล่าว ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการป้องกันแก๊สไข่และบรรเทาภัยพิบัติ ของ ทบ. และให้ติดตามสถานการณ์ด้านสาธารณภัยและอุบัติเหตุ พร้อมทั้งรายงานเหตุการณ์ด้านสาธารณภัยและอุบัติเหตุรวมถึงผลการปฏิบัติงานของหน่วยในการป้องกัน แก๊สไข่ และบรรเทาภัยพิบัติให้ ศบภ.ทบ. ทราบอย่างต่อเนื่อง โดยหากมีกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนให้รายงานให้ทราบในโอกาสแรก

การปฏิบัติในส่วนของกองทัพบก

1. การแบ่งมอบความรับผิดชอบ แบ่งเป็น 3 ส่วน

1.1 ส่วนบังคับบัญชา ได้แก่ กองทัพบก/ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก/ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก โดยมีกรมกิจการพลเรือนทหารบก/ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก/ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก เป็นหน่วยหลักทางฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่ อำนวยการ ประสานงาน และควบคุม การปฏิบัติของหน่วยในการจัดการสาธารณภัย ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

1.2 ส่วนปฏิบัติการ ได้แก่ กองทัพภาค/ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพภาค/ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาค/หน่วยขึ้นตรงกองทัพบก/หน่วยขึ้นตรงศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก เป็นหน่วยปฏิบัติหลัก และในบางสถานการณ์ กรมฝ่ายกิจการพิเศษ และกรมฝ่ายยุทธบริการ จะเป็นหน่วยปฏิบัติหลัก

1.3 ส่วนสนับสนุน ได้แก่ กรมฝ่ายกิจการพิเศษ และกรมฝ่ายยุทธบริการ

2. ขอบเขต และขั้นตอนในการปฏิบัติ

2.1 ขอบเขตการปฏิบัติ ได้แก่ การป้องกัน การบรรเทา และการฟื้นฟูบูรณะในสาธารณภัยทุกประเภท

2.2 ขั้นตอนการปฏิบัติมี 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นเตรียมการ ขั้นการปฏิบัติเมื่อเกิดภัย และขั้นการฟื้นฟูบูรณะ ซึ่งการปฏิบัติเมื่อเกิดภัยแต่ละประเภท อาจแตกต่างกันในรายละเอียด เนื่องจากในแต่ละภัยมีเงื่อนไขการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ดังนั้น บางขั้นตอนของบางสถานการณ์ภัยพิบัติสามารถละเว้นการปฏิบัติที่ไม่จำเป็นในแต่ละขั้นตอนได้

โดยทั่วไปแล้วมีการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นการเตรียมการ

1. การจัดทำบรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก โดยยึดกรอบแนวทางจากแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 แผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2558

2. การแบ่งพื้นที่รับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ มอบหมายให้หน่วยต่าง ๆ ของกองทัพบก รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่ ตามการแบ่งมอบของแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2558 เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ในการบรรเทาภัยพิบัติต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ และมีความอ่อนตัวในการปฏิบัติ รวมทั้งให้การช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในพื้นที่เป็นไปโดยทั่วถึงและไม่ซ้ำซ้อน พร้อมกันนี้ได้กำหนดผู้แทน กท. ที่ได้รับมอบหมายเป็นกรรมการในกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด (กอปภ.จ.) และกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอำเภอ (กอปภ.อ.)

3. การเตรียมการก่อนเกิดภัย เป็นการเตรียมการป้องกันภัยพิบัติตั้งแต่ในภาวะปกติ โดยเน้นถึงความสำคัญของการเตรียมการล่วงหน้าในรูปแบบวิธีการป้องกัน เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้น จากภัยพิบัติดังกล่าว การจัดระบบหน้าที่ความรับผิดชอบ และการอำนวยความสะดวกการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในภาพรวมของกองทัพบก จึงให้ กองทัพบก/ ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก/ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก (โดย ฝ่ายกิจการพลเรือนศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก/ฝ่ายกิจการพลเรือนศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก) เป็นฝ่ายอำนวยความสะดวก ดำเนินการดังนี้

3.1 วางแผน อำนวยความสะดวก ประสานงาน กำกับดูแล และประชาสัมพันธ์ในการเตรียมการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในส่วนที่รับผิดชอบ รวมทั้งสนับสนุนหน่วยงานฝ่ายพลเรือนเมื่อได้รับการร้องขอ

3.2 ติดตามสถานการณ์สาธารณภัยและเฝ้าระวัง รวบรวมสถิติข้อมูลสาธารณภัยในพื้นที่ และข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประเมินความเสี่ยงภัยและโอกาสที่จะเกิดภัยตามฤดูกาลในพื้นที่ รวมทั้งแจ้งเตือนภัยให้หน่วยงาน และประชาชนทราบในโอกาสแรกที่สามารถกระทำได้

3.3 ประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ภาคเอกชน และองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้อง ในการแบ่งมอบพื้นที่และงานที่จะให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ เป็นไปโดยทั่วถึงและไม่ซ้ำซ้อนกัน

3.4 เตรียมแผนการปฏิบัติ การฝึกอบรม และให้ความรู้ในด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติร่วมกับฝ่ายพลเรือนตามห้วงเวลาที่เหมาะสม

3.5 จัดเตรียมกำลังพล ยุทโธปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ รวมทั้งระบบสื่อสารและสารสนเทศ (ระบบหลักและระบบรอง รวมถึงยามฉุกเฉิน) สำหรับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้พร้อมใช้ปฏิบัติงานได้ตลอด เมื่อได้รับการร้องขอ

3.6 จัดเตรียมชุดประเมินสถานการณ์ภัยพิบัติกองทัพบก (ADAT : Army Disaster Assessment Team) เพื่อเข้าประเมินภัยพิบัติระดับ 3 และ 4 ที่เกิดขึ้นก่อนพิจารณาจัดกำลังพล และเครื่องมือเข้าช่วยเหลือ โดยมีผู้แทนจาก กรมกิจการพลเรือนทหารบก/ฝ่ายกิจการพลเรือนศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก/ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก เป็นหัวหน้าชุดและหน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นทีมประเมิน

3.7 จัดเตรียมชุดประเมินภัยพิบัติของหน่วยทุกระดับ (UDAT : Unit Disaster Assessment Team) เพื่อเข้าประเมินภัยพิบัติระดับ 1, 2 และ 3 ที่เกิดขึ้นก่อนพิจารณาจัดกำลังพล และเครื่องมือเข้าช่วยเหลือ โดยพิจารณาจัดตามความเหมาะสมของภัยพิบัติที่เกิดขึ้น

3.8 จัดกำลังพล และยุทโธปกรณ์ เข้าร่วมการฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและการฝึกซ้อมอื่น ๆ ด้านการบรรเทาสาธารณภัยทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง (ขึ้นอยู่กับงบประมาณ) เพื่อให้กำลังพลมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามแผนฯ

3.9 ประสานกับส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ภาคเอกชนและองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้อง ในการจัดเตรียมพื้นที่ปลอดภัย เพื่อรองรับการอพยพ และสนับสนุนการดำเนินการในการหลีกเลี่ยงหรือลดผลกระทบต่าง ๆ ขณะเกิดภัย เพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุด

การปฏิบัติเมื่อเกิดภัยพิบัติ

1. การปฏิบัติเมื่อเกิดภัยพิบัติเป็นการปฏิบัติ เพื่อระงับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นให้ยุติลงโดยรวดเร็วหรือลดความรุนแรงของภัยพิบัตินั้น โดยการประสานความร่วมมือในการปฏิบัติร่วมกับส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ภาคเอกชน และองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้อง เพื่อรักษาชีวิตและ

ทรัพย์สินของประชาชนและสถานะแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติให้มีการสูญเสียน้อยที่สุด ตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติเมื่อเกิดสาธารณภัยในด้านต่าง ๆ ตามระดับความรุนแรง 4 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 สาธารณภัยที่เกิดขึ้นทั่วไป หรือมีขนาดเล็ก ระดับการจัดการ ผู้อำนวยการท้องถิ่น ผู้อำนวยการอำเภอ ผู้ช่วยผู้อำนวยการกรุงเทพมหานคร สามารถควบคุมสถานการณ์ และจัดการระงับภัยได้โดยลำพัง

ระดับ 2 สาธารณภัยขนาดกลาง ระดับการจัดการ ผู้อำนวยการในระดับ 1 ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ผู้อำนวยการจังหวัด และ/หรือผู้อำนวยการกรุงเทพมหานคร เข้าควบคุมสถานการณ์

ระดับ 3 สถานการณ์ขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบรุนแรงกว้างขวาง หรือสาธารณภัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ หรืออุปกรณ์พิเศษ ระดับการจัดการ ผู้อำนวยการในระดับ 2 ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ผู้อำนวยการกลาง และ/หรือผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เข้าควบคุมสถานการณ์

ระดับ 4 สาธารณภัยขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบร้ายแรงอย่างยิ่ง ระดับการจัดการ นรม. หรือ รอง นรม. ที่ นรม. มอบหมาย ควบคุมสถานการณ์

2. การปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ ในกองทัพบก/ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก/ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก ตามระดับความรุนแรง มีดังนี้

2.1 สถานการณ์ภัยพิบัติที่มีความรุนแรงระดับ 1 และ 2 หากมีการร้องขอให้หน่วยเข้าดำเนินการช่วยเหลือ โดยหน่วยทหารที่ได้รับแบ่งมอบพื้นที่รับผิดชอบ จัดชุดประเมินภัยพิบัติของหน่วย (UDAT : Unit Disaster Assesment Team) เข้าประสานและตรวจสอบพื้นที่ภัยพิบัติพร้อมทั้งจัดกำลังพล ยุทโธปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ เข้าสนับสนุนกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตพื้นที่และ/หรือ บก.ป.ช. ตามแผนที่กำหนดไว้ โดยให้ดำรงการประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และ ศบภ. (หน่วยต้นสังกัด) รวมถึง ศบภ.กท. อย่างใกล้ชิด และรายงานผลการประชุม กอปก.จ. และ/หรือ กอปก.อ. รวมถึงผลการปฏิบัติให้กับ ศบภ.(หน่วยต้นสังกัด) ทราบในโอกาสแรก ซึ่งทั้งนี้ ศบภ.ทบ. อาจจัดตั้ง ศบภ.ทบ.(สน.) เพื่อบูรณาการการปฏิบัติการของหน่วยทหารต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติ โดยให้หน่วยทหารต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายในพื้นที่ประสบภัยพิบัติขึ้นควบคุมทางยุทธการกับ ศบภ.ทบ.(สน.)

2.2 สถานการณ์ภัยพิบัติที่มีความรุนแรงตั้งแต่ระดับ 3 หน่วยระดับกองทัพบก (หน่วยที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบพื้นที่ ตามผนวก) จัดชุดประเมินภัยพิบัติของหน่วย (UDAT : Unit Disaster Assessment Team) หรือ ศบภ.ทบ. พิจารณาจัดชุดประเมินภัยพิบัติกองทัพบก (ADAT : Army Disaster Assessment Team) เข้าประสาน และตรวจสอบพื้นที่ภัยพิบัติ โดยหน่วยระดับกองทัพบก จะต้องระดมทรัพยากรในการบรรเทาสาธารณภัยของหน่วย หรือร้องขอรับการสนับสนุนกำลังพล ยุทโธปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ จาก ศบภ.ทบ.เข้าสนับสนุนกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตามแผนที่กำหนดไว้

2.3 สถานการณ์ภัยพิบัติที่มีความรุนแรงระดับ 4 ซึ่งเป็นสาธารณภัยขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบร้ายแรงอย่างยิ่ง หรือเป็นสาธารณภัยระดับชาติ ผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (ผบ.ปภ.ช.) และ/หรือผู้อำนวยการกลาง กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตพื้นที่ (ผอ.ปภ.ก.) จะออกคำสั่งจัดตั้งศูนย์อำนาจการเฉพาะกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัยขึ้น

เพื่อเป็นศูนย์กลางในการระดมสรรพกำลังและทรัพยากร เพื่อจัดการต่อภัยพิบัติที่เกิดขึ้น และอำนวยความสะดวกประสานการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ โครงสร้างศูนย์อำนวยความสะดวกเฉพาะกิจประกอบด้วย อย่างน้อย 1 คณะที่ปรึกษา 8 ฝ่าย ดังนี้ 1) คณะที่ปรึกษา 2) ฝ่ายอำนวยความสะดวก 3) ฝ่ายแจ้งเตือนภัย 4) ฝ่ายป้องกันและปฏิบัติการ 5) ฝ่ายสื่อสาร 6) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ 7) ฝ่ายรับบริจาค 8) ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย และ 9) ฝ่ายฟื้นฟูบูรณะ สำหรับการปฏิบัติของหน่วยทหารที่ได้รับแบ่งมอบพื้นที่รับผิดชอบ ให้ดำรงการประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และ ศบภ.ทบ.อย่างใกล้ชิดซึ่ง ทั้งนี้ ศบภ.ทบ. จะจัดชุดประเมินภัยพิบัติกองทัพบก (ADAT : Army Disaster Assessment Team) เข้าประสาน และตรวจสอบพื้นที่ภัยพิบัติ พร้อมทั้งจัดตั้ง ศบภ.ทบ. (สน.) เพื่อบูรณาการการปฏิบัติการของหน่วยทหารต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติในภาพรวม โดยให้หน่วยทหารต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายในพื้นที่ประสบภัยพิบัติขึ้นควบคุมทางยุทธการกับ ศบภ.ทบ.(สน) และรายงานผลการประชุม รวมถึงผลการปฏิบัติให้กับ ศบภ.ทบ.ทราบในโอกาสแรก

3. ขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อเกิดสาธารณภัย เมื่อมีการร้องขอหรือประสานจากกองอำนวยความสะดวกและบรรเทาสาธารณภัยในเขตพื้นที่ ให้หน่วยงานในสังกัดกองทัพบก ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเพื่อป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติทั้งในระยะก่อนเกิดภัย หรือขณะเกิดภัย ให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์อย่างเป็นระบบ เพื่อลดอันตรายความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และส่วนราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ตามแผนบรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก หรือระเบียบปฏิบัติประจำ (รปจ.) ของหน่วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ตามประกาศ กท. เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ดังนี้

3.1 วางแผน อำนวยความสะดวก ประสานงาน กำกับดูแล และประชาสัมพันธ์ในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติในส่วนที่รับผิดชอบ ตามระดับความรุนแรงของภัยพิบัติ รวมทั้งสนับสนุนส่วนราชการหรือหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558

3.2 สนับสนุนกำลังพล ยุทโธปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ เครื่องมือสื่อสารและยานพาหนะ เข้าระงับและบรรเทาภัยพิบัติจากสาธารณภัย และภัยด้านความมั่นคง

3.3 สนับสนุนการดำเนินการอพยพผู้ประสบภัยพิบัติ และเคลื่อนย้ายสิ่งของออกจากพื้นที่อันตรายไปไว้ในพื้นที่ปลอดภัย โดยให้ถือว่าการรักษาชีวิตของประชาชนเป็นความเร่งด่วนสูงสุด

3.4 สนับสนุนด้านการแพทย์แก่ผู้ประสบภัยพิบัติที่ได้รับบาดเจ็บ

3.5 มอบถุงยังชีพ เครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการยังชีพแก่ผู้ประสบภัยพิบัติตามประกาศ กท. เรื่องหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน

3.6 สนับสนุนการดำเนินการต่าง ๆ ตามที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานภาครัฐอื่นร้องขอ เช่น การรื้อซากปรักหักพัง รื้อถอนสิ่งกีดขวางเส้นทางคมนาคม จัดสร้างที่พักชั่วคราว การกู้เรืออัปปาง การขนย้ายประชาชน การจัดระเบียบจราจร การใช้กระสอบทรายทำคันกั้นน้ำ และการจัดทำสะพานทางเดิน เป็นต้น

3.7 ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบทราบสถานการณ์สาธารณภัยที่เกิดขึ้นและวิธีการป้องกันตนเองอย่างถูกต้องจากภัยพิบัติ โดยให้สอดคล้องกับการประชาสัมพันธ์หรือการแถลงข่าวของรัฐบาลหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อไม่ให้ประชาชนเกิดความสับสนและ

ต้นตระหนกต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งป้องกันการสร้างข่าวลือที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของภาครัฐ หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม

3.8 ในกรณีที่ยกยิบัตินี้มีความรุนแรงอย่างร้ายแรงยิ่งและเกินขีดความสามารถที่ประเทศไทยจะรับมือได้ หรือกรณีเกิดภัยพิบัติฉุกเฉิน (Disaster Emergency) จนรัฐบาลได้ร้องขอความช่วยเหลือจากประเทศสมาชิกอาเซียน ผ่านทาง AHA Centre หรือองค์การระหว่างประเทศ ให้ ศบภ.ทท. ทำหน้าที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการร่วมระหว่างพลเรือนกับทหาร (Civil Military- Operation Center : CMOC) ตามกฎเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติสากล อาทิ AADMER, Oslo Guideline, APC MADRO, และ/หรือ SASOP เป็นต้น

3.9 ทั้งนี้ การดำเนินการทุกขั้นตอนจะต้องรายงานให้ ศบภ.ทท.(ฝกร.ศบภ.ทท.) ทราบโดยทันทีเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

การฟื้นฟูและบูรณะ

1. การฟื้นฟูบูรณะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายพลเรือนโดยมีกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกระดับ เป็นหน่วยปฏิบัติ ดังนี้

1.1 คณะอนุกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย ซึ่งได้รับมอบหมายจาก ก.ป.ช. มีหน้าที่ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยที่เกิดขึ้นทั่วราชอาณาจักร และให้ความเห็นชอบวงเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยในปัญหาเฉพาะหน้าจากวงเงินงบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นเพื่อขออนุมัติวงเงินจาก ครม.

1.2 คณะกรรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจังหวัด (ก.ช.ภ.จ.) ซึ่งมีผู้แทน กท. เป็นกรรมการฯ โดยมีหน้าที่สำรวจความเสียหายที่เกิดขึ้นภายในจังหวัด เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติตาม ระเบียบ กค. ว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน และหลักเกณฑ์ที่กำหนด

1.3 คณะกรรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยอำเภอ/กองอำนวยการ (ก.ช.ภ.อ./กอ.) ซึ่งมีผู้แทน กท. เป็นกรรมการฯ โดยมีหน้าที่สำรวจความเสียหายจากภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินในเขตพื้นที่อำเภอ เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติตามระเบียบ กค. ว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน และหลักเกณฑ์ที่กำหนด

1.4 การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ตามกฎหมาย ระเบียบที่กำหนด โดยประสานการให้ความช่วยเหลือกับกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกระดับ

2. การฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติและพื้นที่ประสบภัยพิบัติ ประกอบด้วย

2.1 การฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติ ได้แก่ การปฐมพยาบาลผู้บาดเจ็บและผู้ป่วย การขนย้ายผู้ประสบภัยพิบัติและทรัพย์สินไปยังพื้นที่ปลอดภัย การประกอบเลี้ยงอาหารแก่ผู้ประสบภัยพิบัติในระยะแรกการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยแก่บุคคลและสถานที่ การสำรวจความเสียหาย เพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ประสบภัยและทรัพย์สินที่เสียหาย การสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติตามผลการสำรวจ การซ่อมแซมที่พักอาศัย สิ่งสาธารณูปโภคและเส้นทางคมนาคมในระยะแรก การประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของประชาชน การป้องกันโรคระบาดในคนและสัตว์ การรื้อถอนหรือทำลายสิ่งปรักหักพัง การทำลายล้างวัตถุระเบิด และการล้างสารพิษตกค้างต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 การฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การสำรวจความเสียหายทุกด้านอย่างละเอียด ทั้งระบบสาธารณูปโภคและสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ การซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดเสียหาย เพื่อให้สามารถใช้งานได้ตามปกติ ให้เป็นไปตามที่รัฐบาลมอบหมายแต่ละหน่วยงาน

3. การฟื้นฟูบูรณะเป็นการดำเนินการภายหลังจากรภัยได้ยุติลงหรือผ่านพ้นไปแล้ว เป็นการดำเนินการทั้งปวงเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ และเพื่อฟื้นฟูสภาพพื้นที่ เมื่อได้รับการร้องขอจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ ศบค.ทบ. หรือ หน่วยที่รับผิดชอบในพื้นที่ ให้การสนับสนุนและดำเนินการ ดังนี้

3.1 วางแผน อำนวยการ ประสานงานกำกับดูแล และประสานสัมพันธ์การช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในส่วนที่รับผิดชอบ หลังจากเกิดเหตุการณ์ รวมทั้งสนับสนุนส่วนราชการหรือหน่วยงานภาครัฐอื่นในการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูบูรณะ

3.2 จัดกำลังพลร่วมทำความสะอาด เก็บกู้ซากปรักหักพัง ซ่อมแซมระบบสาธารณูปโภคและสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ตามขีดความสามารถ

3.3 ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยรวดเร็ว

3.4 การมอบสิ่งของที่เป็นต่อการยังชีพให้แก่ผู้ประสบภัยพิบัติ

3.5 สนับสนุนการขนย้ายผู้ประสบภัยพิบัติ รวมถึงทรัพย์สินของผู้ประสบภัยพิบัติไปยังที่ปลอดภัยหรือกลับสู่สถานที่เดิม

3.6 สำรวจและรวบรวมข้อมูลความเสียหายทุกด้าน เพื่อประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือของส่วนราชการที่รับผิดชอบต่อไป

3.7 รักษาความสงบเรียบร้อย การจราจร และความปลอดภัยแก่บุคคล และสถานที่และทรัพย์สินร่วมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือได้รับมอบหมายในการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่

3.8 ให้การปฐมพยาบาลขั้นต้นแก่ผู้บาดเจ็บและผู้ป่วย

3.9 ดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ประสบภัยพิบัติให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว โดยให้สอดคล้องกับการประชาสัมพันธ์หรือการแถลงข่าวของรัฐบาลหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อไม่ให้ประชาชนเกิดความสับสนและตื่นตระหนกต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งป้องกันการสร้างข่าวลือที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของภาครัฐหรือความสงบเรียบร้อยของสังคม

3.10 การรายงานผลการปฏิบัติงานและประเมินผลการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยพิบัติในขั้นการปฏิบัติเมื่อเกิดภัยและการฟื้นฟูบูรณะ ให้รายงานผลการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชาโดยใช้แบบรายงาน การปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของ ศบค.ทบ.

3.11 การติดตามและประเมินผล เมื่อสถานการณ์ภัยพิบัติยุติแล้ว ให้หน่วยที่ได้รับมอบภารกิจเข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ รายงาน ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคหรือข้อขัดข้องในด้านต่าง ๆ โดยให้รายงานผลการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา ตามแบบรายงานการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของ ศบค.ทบ. เพื่อรวบรวมข้อมูลและจัดทำสถิติผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนนำไปพิจารณาปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติงานในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องในการบริหารจัดการภัยพิบัติในโอกาสต่อไป

4. คำแนะนำในการประสาน

4.1 ในการปฏิบัติงานร่วมกับส่วนราชการพลเรือน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ทันเวลา ให้พิจารณาจัดนายทหารติดต่อกันประจำ ณ ส่วนราชการนั้น ๆ ด้วย

4.2 หน่วยปฏิบัติหลักสามารถประสานการปฏิบัติกับหน่วยข้างเคียง และส่วนราชการพลเรือนที่เกี่ยวข้องได้โดยตรง

4.3 ในทุกขั้นตอนการปฏิบัติ ให้หน่วยดำเนินการปฏิบัติภารกิจจิตวิทยา เพื่อให้ประชาชนหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้าใจสถานการณ์ และเกิดความร่วมมือสนับสนุนการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน

4.4 ในทุกขั้นการปฏิบัติ ให้หน่วยใช้สื่อที่มีอยู่ดำเนินการประชาสัมพันธ์ เพื่อแจ้งเตือนภัยและรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการช่วยเหลือของหน่วยต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วกัน

4.5 การรับบริจาค ให้หน่วยปฏิบัติหลักพิจารณาจัดตั้งศูนย์รับบริจาคขึ้นตามความเหมาะสมและพิจารณานำสิ่งของที่ได้จากการบริจาคไปช่วยเหลือตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาคต่อไปโดยเร็วที่สุด

4.6 ระเบียบการปฏิบัติประจำที่หน่วยจัดทำขึ้น ให้หน่วยพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยสอดคล้องกับแผนบรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก สอดคล้องกับสถานการณ์ และแจ้งให้หน่วยที่เกี่ยวข้องได้ทราบ

ยุทธศาสตร์และนโยบายต่าง ๆ ต่อการบริหารจัดการในด้านบรรเทาสาธารณภัย

1. แผนงานยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว กอปรกับมาตรา 275 บัญญัติให้มีกฎหมายว่าด้วยการจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย สารที่พึงมี ในยุทธศาสตร์ชาติและเรื่องอื่น ๆ จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว ส่งผลให้มีการตราพระราชบัญญัติ การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติพ.ศ. 2560 ขึ้นมาเพื่อกำหนดกรอบการดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติเช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การติดตามการตรวจสอบและการประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติ ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2560-2579 แบ่งยุทธศาสตร์ชาติ ออกเป็น 6 ด้าน คือ 1. ด้านความมั่นคง 2. ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4. ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5. ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6. ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงเป็น 1 ใน 6 ยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปี ต่อจากนี้ไป ซึ่งคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงและด้านอื่น ๆ ได้ทำการปรับแก้ไขในส่วนของรายละเอียดเนื้อหาในแต่ละร่างยุทธศาสตร์ชาติเสร็จเรียบร้อยแล้ว หลังจากเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมาได้เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนครบทั้ง 4 ภาค และขั้นตอนต่อไปจะเสนอต่อคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติที่ เพื่อพิจารณารายละเอียดในเดือน เมษายน

พ.ศ. 2561 เมื่อ คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ พิจารณาแล้วเสร็จ จะเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ต่อจากนั้นเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ เมื่อร่างยุทธศาสตร์ชาติ ที่ได้รับความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติแล้ว นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมเพื่อมี พระราชโองการประกาศใช้เป็นยุทธศาสตร์ชาติต่อไป ซึ่งเป็นที่คาดหวังว่าภายในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561 นี้จะสามารถประกาศใช้ยุทธศาสตร์ชาติได้ สำหรับงานวิจัยนี้จะขอล่าถึงสาระสำคัญของร่าง ยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ คือด้านความมั่นคง ซึ่ง “ความมั่นคง” ถือเป็นเป้าหมายสำคัญสูงสุด ของทุกสังคมในทุกยุคทุกสมัย โดยกรอบแนวคิดความมั่นคงให้น้ำหนักความสำคัญกับมิติที่เกี่ยวข้องทั้งทาง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม การทหาร ฯลฯ แตกต่างกันไปตามบริบทของสภาวะแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ การบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยีและระบบ ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติ ได้ทุกรูปแบบ โดยใช้กลไก การแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ ทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ ไม่ใช่รัฐรวมถึง ประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล และมีประโยชน์ต่อการ ดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้ เป้าหมายของร่างยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ประกอบด้วย 5 เป้าหมายที่สำคัญ อันได้แก่คือ

1. ประชาชนอยู่ดีกินดีและมีความสุข
2. บ้านเมืองมีความมั่นคงในทุกมิติและทุกระดับ
3. กองทัพ หน่วยงานด้านความมั่นคงภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีความพร้อมในการแก้ไขปัญหา
4. ประเทศไทยมีบทบาทเป็นที่ชื่นชมและได้รับการยอมรับโดยประชาคมระหว่างประเทศ และ
5. การบริหารจัดการความมั่นคงมีผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ดัชนีชี้วัดความสุขของประชากร (World Happiness Index) สำหรับประเทศไทยดี ขึ้นจากลำดับที่ 32 ของโลกในปี 2560 ไปอยู่ใน 10 ลำดับแรกของโลกภายในปี 2579
2. ระดับความมั่นคง ปลอดภัยภายในประเทศและศักยภาพตำรวจระดับสากล (World Internal Security & Police Index) ดีขึ้นจากลำดับที่ 69 ของโลกในปี 2560 ไปอยู่ใน 20 ลำดับแรกของโลกภายในปี 2579
3. กองทัพและ หน่วยงานด้านความมั่นคงมีความพร้อมด้านบุคลากร เทคโนโลยียุทธโธปกรณ์แผนระบบการแก้ไขปัญหา และการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมทุกมิติและ ทุกระดับความรุนแรง รวมถึงมีการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง
4. การนำเสนอแนวความคิด ริเริ่มและหนทางแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศตามโอกาสที่ เหมาะสมของประเทศไทย
5. การพัฒนากลไก รวมถึงระบบการทำงานแบบบูรณาการให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ สาระสำคัญของประเด็นยุทธศาสตร์ ชาติด้านความมั่นคง ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น และประเด็นการดำเนินการที่สำคัญ รองรับอีกรวม 17 ประเด็น เพื่อใช้เป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติสำหรับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การรักษาความสงบภายในประเทศ เพื่อเป็นการสร้างเสริม ความสงบเรียบร้อยและสันติสุขให้เกิดขึ้นกับประเทศชาติบ้านเมือง ให้สถาบันหลัก มีความมั่นคง เป็นจุด ศูนย์รวมจิตใจอย่างยั่งยืน ประชาชนอยู่ดีมีสุข มีความมั่นคงปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน สังคมมีความ เข้มแข็ง สามัคคีปรองดอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน พร้อมทั้งจะร่วมแก้ไขปัญหาของชาติ โดยมีประเด็นการ ดำเนินการที่สำคัญ ดังนี้

1.1 การพัฒนาและเสริมสร้าง “คน” ในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความ พร้อม ตระหนัก ในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยการอำนวยความสะดวก ปลอดภัย อย่างกว้างขวางและครอบคลุม เสริมสร้างงานและอาชีพ โอกาส ความเสมอภาค และความยุติธรรม ให้เกิด

ขึ้นกับคนในทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม พัฒนาสมรรถนะ ทักษะ และองค์ความรู้ (Competency) ของคนไทย ให้เหมาะสม สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สร้างเสริมความรักความสามัคคีความตระหนัก ถึงหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงและพัฒนาประเทศ

1.2 การพัฒนาและเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติโดยปลูกฝัง และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันหลักของชาติธรรมาภิบาลเสริมสร้างความรักและภาคภูมิใจในความเป็น คนไทยและชาติไทย ผ่านทางกลไกต่าง ๆ น้อมนำและเผยแพร่ศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดถึงแนวทางพระราชดำริต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติและพระราชกรณียกิจอย่างสม่ำเสมอ อุปลัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่จะช่วยพัฒนาทางจิตใจและปัญญา อุปลัมภ์ค้ำจุนศาสนาอื่นให้ มุ่งเน้นการสั่งสอนคนให้เป็นคนดีรักความสงบ สันติสุข พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นคงให้กับ ประเทศชาติบ้านเมือง และช่วยเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันของคนต่างศาสนาอย่างปรองดองไม่ให้เกิดการ แบ่งแยกแตกต่าง

1.3 การพัฒนาและเสริมสร้างการเมืองใน ระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่มีเสถียรภาพและมีธรรมาภิบาล เห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติ มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว โดยปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมอย่างถูกต้องกับการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในบริบทของไทย ส่งเสริมให้ นักการเมืองมีคุณภาพ เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ เห็นประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่า ประโยชน์ส่วนตัว เสริมสร้างพรรคการเมือง และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีนโยบาย แนวคิด และการ บริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ ตามหลักธรรมาภิบาลสากล ไปจนถึงพัฒนาปรับปรุงระบบการเลือกตั้งให้ มีประสิทธิภาพ สามารถจัดการเลือกตั้งได้อย่างสุจริตและเที่ยงธรรม มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและ สร้างความสามัคคีปรองดอง จนสามารถคัดกรองคนดีคนเก่ง มีความรู้ความสามารถ และกล้าตัดสินใจเข้า มาบริหารประเทศ

1.4 การพัฒนาและเสริมสร้างกลไกที่สามารถป้องกันและขจัดสาเหตุของประเด็น ปัญหาความมั่นคงที่สำคัญ โดยพัฒนาปรับปรุงกลไกและหน่วยงานด้านความมั่นคงที่มีอยู่เดิมหรือที่ต้อง ออกแบบใหม่ให้มีประสิทธิภาพ พร้อมรองรับปัญหาความมั่นคงทั้งรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ได้ทุกมิติ กำหนดและเสริมสร้างบทบาทของหน่วยงานองค์กรหรือคณะกรรมการที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน สามารถ ตรวจสอบวิธีการดำเนินงาน การบูรณาการการปฏิบัติให้สอดคล้องเกื้อกูลและต่อเนื่องกัน ตลอดจน สามารถวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา ที่สาเหตุได้อย่างแท้จริง ยกกระตบการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ประพฤติมิชอบให้เป็นวาระสำคัญของประเทศ และทำการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบให้สังคม เกิดความเชื่อมั่นอย่างแท้จริง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง เพื่อแก้ไข ปัญหาเดิมที่มีอยู่อย่างตรงประเด็นจนหมดไปอย่างรวดเร็ว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาใหม่เกิดขึ้น อันจะส่งผล ให้การบริหารจัดการและการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน ดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องและราบรื่นตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ขององค์การสหประชาชาติโดยมีประเด็นการดำเนินการที่ สำคัญ ดังนี้

2.1 การแก้ไขปัญหาความมั่นคงในปัจจุบัน โดยผลักดันการวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ของทุกภาคส่วนในทุกประเด็นอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการหารือวางแผนและยกระดับวิธีการแก้ไขปัญหาที่อาศัยการผนึกกำลังคนและทรัพยากรให้มีส่วนร่วมแบบบูรณาการ ดำเนินการติดตามตรวจสอบ ประเมินผล อย่างจริงจังต่อเนื่อง เสริมสร้างความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานหลักและรองในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และช่วยเหลือประชาชนจากภัยคุกคามและปัญหาที่ส่งผลต่อความมั่นคงต่าง ๆ เช่น การก่อการร้าย อาชญากรรมทางไซเบอร์การฟอกเงิน การค้ามนุษย์ปัญหาภัยพิบัติสำคัญ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วมการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศสภาพแวดล้อมเป็นพิษ โรคระบาดร้ายแรงต่าง ๆ และปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งทางบกและทางทะเล อันทำให้จำเป็นต้องมีการจัดการความมั่นคง รวมไปถึงการส่งเสริม ผลักดันหลักการ นโยบายยุทธศาสตร์ตลอดถึงโครงการที่ เป็นจุดหมายสำคัญของประเทศให้บรรลุผลสำเร็จ ตามเป้าหมายที่กำหนด

2.2 การติดตาม เฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่อาจอุบัติขึ้นใหม่ โดยเสริมสร้างศักยภาพ และความพร้อมในทุกด้าน ทั้งคน เครื่องมือ ยุทธโธปกรณ์แผน งบประมาณ ระบบควบคุมบังคับบัญชา ระบบงานด้านการข่าวกรอง เทคโนโลยีระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ระบบเฝ้าตรวจและแจ้งเตือนต่าง ๆ ของหน่วยงานหลักและหน่วยงานรอง เสริมสร้างพลังของประชาชนและชุมชนให้ร่วมกับกำลังตำรวจ ทหาร และในงานด้านความมั่นคงอื่น ๆ ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาสำคัญต่างๆ ให้ดำเนินการไปตามเป้าหมายการบริหารจัดการและพัฒนาประเทศที่กำหนด

2.3 การสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยกระดับการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงอย่างมีเอกภาพ ครอบคลุมทุกพื้นที่และทุกกลุ่มเป้าหมาย บูรณาการความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นเชิงยุทธศาสตร์และเชิงพื้นที่แผนการดำเนินงาน การลงมือปฏิบัติตลอดถึงการติดตาม ประเมิน และรายงานผลอย่างสอดคล้องต่อเนื่องกันทุกระดับ ส่งเสริมและอำนวยการระบบงานยุติธรรม รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่ อย่างเหมาะสมมุ่งเน้นการขจัดปัญหาความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรมให้ได้อย่างจริงจังและถาวร ส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ให้เข้มแข็งจนเป็นพลังสำคัญในการปกป้องและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมไปถึงการพูดคุยกันอย่างเป็นมิตร ผลักดันให้มีการยึดถือคำสอนที่ถูกต้องของศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และป้องกันมิให้มีการบิดเบือนคำสอนของศาสนาไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ยกย่องการพัฒนาในทุกมิติโดยเฉพาะการพัฒนาเพื่อความมั่นคง ส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่ อย่างเข้มแข็งต่อเนื่องตามยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้ง ศาสตร์พระราชชาติตลอดไปจนถึงสร้างเสริมโอกาสในการเข้าถึงการบริการต่าง ๆ ของรัฐ ให้ทัดเทียมกับภูมิภาคอื่น ๆ

2.4 การรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางบกและทางทะเล โดยส่งเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งของกองทัพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชน ให้สามารถพัฒนาความสามารถในการใช้ทรัพยากรทางทะเลและมหาสมุทร เพื่อสร้างความมั่นคงของชาติและความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่าสมุทธานุภาพ (Sea Power) ควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทะเลและมหาสมุทร หรือที่เรียกว่าสมุทรภิบาล (Ocean Governance) ในการบริหารจัดการ ปกป้อง และดูแลรักษาผลประโยชน์ทั้งมวลของชาติ เสริมสร้างและบริหารจัดการ ความมั่นคงทั้งชายแดนทางบก ทางทะเล และเขตเศรษฐกิจจำเพาะของไทย อย่างบูรณาการและเป็นระบบ การพัฒนาระบบเฝ้าตรวจติดตามระบบตรวจคนเข้าเมืองการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกและการเจรจา เพื่อแก้ไขปัญหาเขตแดนทางทะเล กำหนดพื้นที่อนุรักษ์อย่าง

ถูกต้องและเป็นระบบ สร้างความตระหนักรู้ให้แก่ ประชาชนในเรื่องการให้ความสำคัญกับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม พัฒนาปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพทันสมัย และครอบคลุมบริบทของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป พร้อมส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่และมาตรฐานสากลมาปรับใช้ในการรักษาความมั่นคงของฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็ง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญกับภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ เพื่อยกระดับขีดความสามารถของกองทัพและหน่วยงานด้านความมั่นคงทั้งระบบของประเทศ ให้มีความพร้อมในการป้องกันและรักษาอธิปไตย รวมทั้งสามารถติดตาม ป้องกันแก้ไข และรับมือกับปัญหา ความมั่นคงทุกมิติทุกรูปแบบและทุกระดับแบบบูรณาการ โดยมีประเด็นการดำเนินการที่สำคัญ ดังนี้

3.1 การพัฒนาระบบงานข่าวกรองแห่งชาติแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเสริมสร้างพัฒนาและบูรณาการขีดความสามารถของระบบงานข่าวกรอง หน่วยงานข่าวกรอง และประชาคมข่าวกรองในประเทศให้ทันสมัย ทันสถานการณ์ทั้งด้านศักยภาพของบุคลากร ยุทธโศปกรณ์ เทคโนโลยีและระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) มีการบูรณาการข้อมูลและนำผลผลิตด้านข่าวกรองไปใช้ในการบริหารจัดการ ปัญหาและความมั่นคงของชาติในทุกมิติและทุกด้าน

3.2. การพัฒนาและฉีกพลังอำนาจแห่งชาติกองทัพและหน่วยงานความมั่นคง รวมทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ให้พร้อมป้องกันและรักษาอธิปไตยของประเทศ และเผชิญกับภัยคุกคามในทุกมิติ ทุกรูปแบบและทุกระดับ โดยการจัดทำแผนพัฒนาและฉีกกำลังทรัพยากรรวมถึงขีดความสามารถของกองทัพ หน่วยงานด้านความมั่นคงทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่มีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมชัดเจน มีการประเมินขีดความสามารถของแต่ละหน่วยที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง พร้อมพัฒนาโครงสร้างกำลังรบและยุทธโศปกรณ์ให้เหมาะสม สามารถรับมือกับภัยคุกคามได้ทุกมิติทุกรูปแบบและทุกระดับ ยกกระตือรือร้นให้เป็นแบบบูรณาการที่ทันสมัย มีความสมบูรณ์พร้อมนำไปปฏิบัติได้กับสถานการณ์จริง เสริมสร้าง ความสัมพันธ์ในการปฏิบัติการร่วมและการป้องกันภัยคุกคามด้านความมั่นคงกับเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ มีกลไกแก้ไขปัญหาความเห็นต่างหรือความขัดแย้ง ผ่านทางการเจรจาและมาตรการทางการทูต ตลอดจนการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ป้องกันประเทศอย่างต่อเนื่อง ให้ประเทศไทยก้าวไปสู่การมีอุตสาหกรรมป้องกันประเทศแบบอัจฉริยะ (Smart Defence Industry)

3.3 การพัฒนาระบบเตรียมพร้อมแห่งชาติและการบริหารจัดการภัยคุกคามให้มีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาปรับปรุงนโยบาย ระบบกลไกการบริหารจัดการ ตลอดจนแผนการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และพร้อมรองรับภัยทุกประเภททั้งในปัจจุบันและอนาคต ผลักดันให้ทุกภาคส่วน ในการฝึกร่วมกันในทุกชั้นตอนอย่างต่อเนื่องจริงจังจนสามารถปฏิบัติได้จริง เสริมสร้างความร่วมมือกันอย่างบูรณาการของทุกภาคส่วนทั้งในและภายนอกประเทศให้มีประสิทธิภาพ ชัดเจนเป็นรูปธรรมรวมถึงการพัฒนา ปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้องให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มีใช้ภาครัฐ เพื่อสร้างเสริมความสงบ สันติสุข ความมั่นคงและความ

เจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติภูมิภาคและโลกอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ ที่จะรองรับปัญหาาร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นการดำเนินการที่สำคัญ ดังนี้

4.1 การเสริมสร้างและรักษาคุณภาพสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ โดยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในทุกระดับกับนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจและประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในมิติต่าง ๆ อย่างสมดุล พัฒนาและเสริมสร้างระบบ กลไก มาตรการ ตลอดจนถึงความร่วมมือระหว่างประเทศให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการแลกเปลี่ยนแบ่งปัน และใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงร่วมกันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ผลักดันการหารือทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคีในทุกระดับ อย่างสร้างสรรค์รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ลดความหวาดระแวงระหว่างกัน โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ และการจัดเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนทำให้บรรยากาศการดำเนินการ ระหว่างประเทศในทุกเรื่องทุกขั้นตอน ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ต่อเนื่องและมีเสถียรภาพอย่างแท้จริง

4.2 การเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค โดยส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของประชาคมอาเซียน (ASEAN Solidarity) และความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) อย่างจริงจังและต่อเนื่อง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนในทุกมิติและทุกระดับ ทำการแลกเปลี่ยนและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันอย่างแน่นแฟ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเมืองและความมั่นคง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับมิตรประเทศต่าง ๆ รวมทั้งกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงระดับภูมิภาคอื่น ๆ ที่จะช่วยสร้างเสริมเสถียรภาพในภูมิภาค

4.3 การร่วมมือทางการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค โลก รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ โดยส่งเสริมให้การดำเนินการและความร่วมมือใด ๆ ระหว่างประเทศให้เป็นไปตามหลักการปฏิบัติ สากล กฎหมายและความตกลงระหว่างประเทศ พร้อมคำนึงถึงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐต่อรัฐ เอกชนต่อเอกชนและประชาชนต่อประชาชน สร้างเสริมความร่วมมือกับนานาชาติในการป้องกันและระงับภัยคุกคามทุกรูปแบบ พร้อมพัฒนาความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกระดับของภูมิภาคแม่น้ำโขง อาเซียน รวมถึงระหว่างมิตรประเทศในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์สำคัญ ส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีความมั่นคงระหว่างประเทศและการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติให้นานาประเทศตระหนักและให้การยอมรับถึงความสำคัญ รวมไปถึงการเสริมสร้างพลังบวกหรืออำนาจแบบนุ่มนวล (Soft Power) ของไทยโดยอาศัยการส่งเสริมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีและวัฒนธรรมประเพณีไทย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชา ผ่านความสัมพันธ์ทุกรูปแบบ ทุกระดับและทุกช่องทาง พร้อมทั้งเน้นสิ่งที่ประเทศไทยโดดเด่นทั้งทางกิจกรรม วัฒนธรรม กีฬา ศาสนา การบันเทิง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาการไกลไกลการบริหารจัดการความมั่นคงแบบบูรณาการ เพื่อให้กลไกสำคัญต่าง ๆ ทำงานหรือยังมีประสิทธิภาพสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารประเทศและยุทธศาสตร์ชาติด้านต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริงเป็นรูปธรรม เพื่อให้กลไกสำคัญต่าง ๆ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารประเทศและยุทธศาสตร์ชาติด้านต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง มีการใช้หลักธรรมาภิบาลและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด สามารถจัดปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างจริงจัง รวมทั้งทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าหน่วยงานรับผิดชอบทั้งหลักและรองพร้อมรับมือกับภัยคุกคามทุกรูปแบบ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยมี ประเด็นการดำเนินการที่สำคัญดังนี้

5.1 การพัฒนาการไกลให้พร้อมสำหรับการติดตาม เฝ้าระวัง แจ้งเตือน ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ความมั่นคงแบบบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม โดยเสริมสร้างพร้อมทั้งยกระดับกลไก

หน่วยงานและกฎหมาย ที่มีอยู่เดิมหรือที่พัฒนาขึ้นใหม่ผ่านทางกระบวนการความร่วมมือและการปฏิบัติกับทุกภาคส่วน มีเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม พัฒนาการวางแผนและเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน กำหนดหน่วยงานและตัวผู้รับผิดชอบในทุกระดับ มีการตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ตามหลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้อง กับบริบทและความก้าวหน้าของยุคสมัย พร้อมทั้งสามารถสร้างความเชื่อมโยงกันทั้งระบบ รวมไปถึงความเชื่อมโยง กับทุกภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

5.2 การบริหารจัดการความมั่นคงให้อื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศในมิติอื่น ๆ โดยพัฒนาส่งเสริมการวางแผนคู่ขนานแบบบูรณาการให้สอดคล้องรองรับยุทธศาสตร์ชาติในทุก ๆ ด้าน รวมไปถึงการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้องในทุกมิติอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างผลักดันการบริหารจัดการตลอดถึงการบูรณาการการดำเนินการในทุกด้าน ให้ประสานสอดคล้องและสามารถปฏิบัติร่วมกันได้อย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้ง ครอบคลุมการสร้างควมมั่นคงให้กับประเทศชาติในทุกมิติ

5.3 การพัฒนากลไกและองค์กรขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง โดยพัฒนาและเสริมสร้างหน่วยงานบุคลากร เครื่องมือ ระบบการบริหารและการจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงที่มีอยู่ ให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน รวมทั้งมีความพร้อม มีขีดความสามารถที่ทันสมัย มีเอกภาพในการปฏิบัติภารกิจที่ชัดเจน ตลอดจนมีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบ ดูแลปัญหาความมั่นคงพร้อมรองรับบริบทที่จะเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพจนสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ตามที่กำหนดอย่างแท้จริง

บทสรุปยุทธศาสตร์ชาติเป็นแผนแม่บทที่กำหนดเป้าหมายอนาคตประเทศในระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2560- พ.ศ. 2579) ซึ่งจะวางแนวทางในการพัฒนาและดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้รัฐบาลใดก็ตาม โดยแผนระยะยาวนี้จะเป็นกรอบที่ช่วยให้แผนการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติอย่างเหมาะสม ภายใต้แผนการ 20 ปีซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อบรรลุเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ทุก ๆ 5 ปีแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ

1. ระยะ 5 ปีแรก จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบต่าง ๆ ครั้งยิ่งใหญ่ โดยเน้นแก้ไขสิ่งที่เป็นจุดอ่อนของประเทศ และใช้จุดแข็งของประเทศให้เกิดประโยชน์โดยการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสาน เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

2. ระยะ 10 ปี ประเทศจะต้องมีระบบเศรษฐกิจที่ดีโดยเริ่มจากการสนับสนุน การวิจัย และการนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับสินค้ากลุ่มเกษตรและสาธารณสุข นอกจากนี้ผู้ประกอบการ จะต้องหันเทคโนโลยีและยังต้องสร้างบุคลากรทางการวิจัย เพื่อรองรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในอนาคต

3. ระยะ 15 ปี ประชากรในประเทศจะต้องเป็นประชากรที่มีคุณภาพ โดยจะพัฒนาให้บุคลากร ทุกช่วงวัยมีศักยภาพสูงมีความรู้และทักษะ นอกจากนี้สังคมไทยจะเป็นสังคมที่เท่าเทียมและลดความเหลื่อมล้ำ โดยการจัดสรรทรัพยากรและกระจายบริการจากภาครัฐอย่างทั่วถึง

4. ระยะ 20 ปี เศรษฐกิจและสังคมของประเทศต้องมีเสถียรภาพ ระบบราชการของไทยจะเป็นแบบดิจิทัล มีคุณภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ นอกจากนี้ยังได้วางแผนในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ในประเทศ เพื่อความยั่งยืนของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในประเทศอีกด้วย

ร่างยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงเป็น 1 ใน 6 ร่างยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศโดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีสุข โดยเน้นการบริหาร จัดการสถานะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย และมีความสงบเรียบร้อยในทุก

ระดับ และทุกมิติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยีและระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ให้มีความพร้อมสามารถรับมือ กับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลก บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อมุ่งที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ตลอดถึงการบริหารประเทศของรัฐบาล ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ดังกล่าวขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศ ที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือตามคติพจน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ได้นั้น เนื้อหาของร่างยุทธศาสตร์ชาติต้องมีประเด็นและเป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกประเด็น มีกฎหมายรองรับและมีระบบการติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติต่าง ๆ จนนำไปสู่การปฏิบัติด้วยความเข้าใจ คนในสังคมมีส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของ ยุทธศาสตร์ชาติร่วมกัน จากปัจจัยดังกล่าวหากประสบความสำเร็จจะส่งผลให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปข้างหน้า ได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นแผนพัฒนาประเทศในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ.2560 - 2564) ซึ่งแปลงยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579) สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงมุ่งเตรียมความพร้อมและวางรากฐานในการยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกรอบวิสัยทัศน์และเป้าหมายอนาคตประเทศไทยในปี 2579 ซึ่งกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี เป็นกรอบที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดภายใต้ระยะเวลา 5 ปี ต่อจากนี้ ไปพิจารณาจากการประเมินสภาพแวดล้อมการพัฒนาทั้งจากภายนอกและภายในประเทศที่บ่งชี้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศ และการสะท้อนถึงโอกาสและความเสี่ยงในการที่จะผลักดันขับเคลื่อนให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ บรรลุผลได้ในระยะเวลา 5 ปีแรกของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ทั้งนี้โดยได้คำนึงถึงการต่อยอดให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างต่อเนื่องภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับต่อ ๆ ไป ดังนั้น การพัฒนาประเทศในระยะเวลาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมของการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวยุ่งุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

3. เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็งแข่งขันได้ มีเสถียรภาพ และมีความยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งของ ฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานใหม่โดยการใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและสร้างความมั่นคงทางพลังงาน อาหาร และน้ำ

4. เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

5. เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ทันสมัย และมีการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนา

6. เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคโดยการพัฒนาภาคและเมืองเพื่อรองรับการพัฒนาระดับฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่

7. เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยง (Connectivity) กับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ประเทศไทยมีบทบาทนำและสร้างสรรค์ในด้านการค้า การบริการ และการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก

ภายใต้เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมของการพัฒนาดังกล่าว ในช่วง 5 ปีต่อจากนี้ไป ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ โดยจะต้องปฏิรูปและปรับเปลี่ยนเพื่อแก้ปัญหารากฐานสำคัญที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดของประเทศที่สั่งสมมานาน ในขณะเดียวกันก็ดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อที่จะใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและจุดเด่นของประเทศให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่ จำเป็นต้องวางระบบ การบริหารจัดการความเสี่ยงและการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม รวมทั้งวางรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาในระยะยาว ทั้งนี้จุดเน้นและประเด็นหลักที่เป็นหัวใจของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 นั้น ให้ความสำคัญกับประเด็นร่วมและประเด็นบูรณาการสำคัญที่ต้องนำมาประกอบการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณและการถ่ายทอดลงในรายละเอียดสำหรับการติดตามประเมินผลการปฏิบัติเพื่อให้การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติเกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างจริงจัง ดังนี้

1. การพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้เป็นปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศในทุกด้าน โดยที่ในช่วงต่อจากนี้ไปจะมุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรม เพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งในเรื่องกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี และรูปแบบการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งวิถีชีวิต ของผู้คนในสังคมทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนและการพัฒนาต่อยอด นวัตกรรม จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมขีดความสามารถของมนุษย์ ซึ่งจะส่งผลให้ผลิตผลการผลิตสูงขึ้น ช่วยขยายฐานรายได้จากผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ และช่วยลดต้นทุน ทั้งนี้ท่ามกลางการแข่งขันในตลาดโลกที่สูงขึ้นและ การแข่งขันจากประเทศที่มีค่าแรงต่ำกว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จะมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมไม่ว่าจะเป็น นวัตกรรมในผลิตภัณฑ์หรือด้านกระบวนการผลิตเพื่อใช้ประโยชน์ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และบริการ โดยให้ความสำคัญทั้งกับผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยีแบบซับซ้อน และ/หรือการใช้ นวัตกรรมสำหรับการพัฒนาสินค้าและบริการทั้งในระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูงซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง อาทิ การเพิ่มมูลค่าผลผลิตจากการปรับเปลี่ยนตำแหน่งในสายการผลิตไปทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ให้มูลค่าเพิ่มสูงกว่าโดยจะให้ความสำคัญกับการย้อนกลับไปเริ่มทำ กิจกรรมอื่นในห่วงโซ่มูลค่าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงมากขึ้น เช่น ในขั้นตอนของการพัฒนาหรือออกแบบสินค้า การวิจัยและพัฒนาและการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ รวมถึงการก้าวไปข้างหน้าเพื่อทำกิจกรรมประเภทการพัฒนาตลาด โลจิสติกส์ และการสร้างตราสินค้า ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้มูลค่าเพิ่มสูงกว่าในขั้นตอนการผลิตและการประกอบสินค้าที่ให้มูลค่าเพิ่มต่ำที่สุด ทั้งนี้โดยมีแนวทางหลักในการผลักดันการพัฒนานวัตกรรม และการนำมาใช้ คือการกำหนดวาระการวิจัยแห่งชาติ (National Research Agenda) ให้มีจุดเน้นที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับสาขาเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และการใช้กลยุทธ์ด้าน นวัตกรรมบูรณาการ โดยส่งเสริมความร่วมมือและการเป็นหุ้นส่วนของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชนในทุกสาขาการผลิตและบริการ รวมทั้งชุมชน ในการสร้างสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของ

ระบบการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมให้เข้มแข็งและต้องบูรณาการการวิจัย และพัฒนากับการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และการพัฒนานวัตกรรม โดยต้องกำหนดวาระการวิจัยของประเทศที่สอดคล้องกับสาขาเป้าหมายหรือประเด็นการพัฒนาทางสังคมที่สำคัญ ๆ ซึ่งเป็นความต้องการของตลาดและสังคม และภาคเอกชนจะต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมที่เข้มแข็งในทุกขั้นตอนตั้งแต่ กระบวนการวิจัย การพัฒนา การนำผลการวิจัยและการพัฒนาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และการพัฒนานวัตกรรม โดยการสนับสนุนด้านเงินทุนเพื่อการวิจัย องค์กรความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านแนวคิด และทรัพยากรอื่น ๆ ที่จำเป็น ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงการใช้นวัตกรรมในการตอบโจทย์การพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนชุมชนในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ และการสร้างสังคมคุณภาพ

2. การเตรียมความพร้อมของประเทศในด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 5 ปีนี้ต้องมุ่งเน้นในเรื่องสำคัญ ดังนี้

2.1 การสนับสนุนการวิจัยพัฒนา การดัดแปลงและต่อยอดการพัฒนาเทคโนโลยี ยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสาขาการผลิตและบริการเดิมและต่อยอดไปสู่ความเป็นอัจฉริยะโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและการผสมผสานเทคโนโลยี อาทิ กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ กลุ่มเครื่องมืออุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบ เครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว และกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง

2.2 การพัฒนาผู้ประกอบการให้เป็นผู้ประกอบการทางเทคโนโลยี (Technopreneur) รวมทั้งเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิตที่เป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศ ได้แก่ เกษตรกรรายย่อย วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กับสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา เพื่อให้สามารถเข้าถึงและนำผลงานวิจัยพร้อมใช้มาต่อยอดใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ โดยดำเนินการควบคู่กับการส่งเสริมสังคม ผู้ประกอบการที่ผลิตได้ขายเป็น

2.3 การพัฒนาและยกระดับโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ให้ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเร่งสร้างและพัฒนาบุคลากรวิจัยในสาขา STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) และส่งเสริมห้องปฏิบัติการวิจัยของภาคเอกชนที่ได้มาตรฐานและในแขนงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมของประเทศในอนาคต เช่น สาขาวิทยาการรับรู้ ชีววิทยาเชิงสังเคราะห์ เซลล์ต้นกำเนิด เป็นต้น

2.4 การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเป็นเครือข่ายระหว่างสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน/ชุมชน เพื่อร่วมพัฒนานวัตกรรมทางสังคมให้เป็นกลไกในการลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส อาทิ เทคโนโลยีเพื่อผู้สูงอายุ อุปกรณ์ช่วยผู้พิการ

2.5 การปรับกลไกระบบวิจัยและพัฒนาของประเทศทั้งระบบ ทั้งกลไก การให้ทุนวิจัย การสร้างเครือข่ายวิจัย กระบวนการวิจัย การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งการประเมินผลโครงการวิจัย โดยต้องมุ่งเน้นการประสานพลังและศักยภาพของนักวิจัยในสาขาต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของภาคเอกชนในการยกระดับศักยภาพทางเทคโนโลยีได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ

3. การเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพสูง ภายใต้งานวิจัย การ

เปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงไปสู่โครงสร้างประชากรสังคมสูงวัยสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2558 และเกิดการขาดแคลนแรงงานผลิตภาพแรงงานต่ำ คุณภาพคนยังมีปัญหาในทุกช่วงวัยและส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงกันตลอดช่วงชีวิต ตั้งแต่พัฒนาการไม่สมวัยในเด็กปฐมวัย ผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ แรงงานมีปัญหาทั้งในเรื่อง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดงาน และผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพโดยที่จำนวนไม่น้อยต้องพึ่งพิงผู้อื่นในการดำเนินชีวิต เป็นต้น ดังนั้น จุดเน้นการพัฒนาคนที่สำคัญในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีดังนี้

3.1 การพัฒนากลุ่มเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

3.2 การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม คนไทยในทุกช่วงวัยเป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม

3.3 การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคน มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสม ในแต่ละช่วงวัยเพื่อวางรากฐานให้เป็นคนมีคุณภาพในอนาคต การพัฒนาทักษะสอดคล้องกับความต้องการ ในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม เช่น เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นพัฒนาทักษะการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์รวมทั้ง การให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้มีความพร้อมในการต่อยอดพัฒนาทักษะในทุกด้าน มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน วัยแรงงานเน้นการสร้างความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับตลาดงานทั้งทักษะขั้นพื้นฐาน ทักษะเฉพาะในวิชาชีพ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ ทักษะการประกอบอาชีพอิสระ วัยสูงอายุเน้นพัฒนาทักษะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์

3.4 การเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใน กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคตอย่างสำคัญ

3.5 การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในทุกระดับและยกระดับการเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ปรับระบบการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณภาพครูทั้งระบบ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และพัฒนาระบบทวิภาคีหรือสหกิจศึกษาให้เอื้อต่อการเตรียมคนที่มีทักษะให้พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน นอกจากนี้ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

3.6 การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดี เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ในการดูแลสุขภาพ การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายและโภชนาการที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย การใช้มาตรการทางกฎหมายและภาษีในการควบคุมและส่งเสริมอาหารและผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ การสร้างกลไกในการจัดทำนโยบาย สาธารณะที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพที่จะนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี

4. การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ ในช่วง 5 ปีต่อจากนี้ไป ยังต้องมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพบริการทางสังคมให้ทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาและสาธารณสุข รวมทั้งการปิดช่องว่างการคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ ต่อเนื่องจากที่ได้ผลักดันในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 และ

มุ่งเน้นมากขึ้นในเรื่องการเพิ่มทักษะแรงงานและการใช้นโยบายแรงงานที่สนับสนุนการเพิ่มผลิตภาพแรงงานและเสริมสร้างรายได้สูงขึ้น ประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ มีดังนี้

4.1 การสร้างโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด โดยการจัดการบริการของภาครัฐที่มีคุณภาพทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสและผู้ที่ยากไร้ในพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรที่ดินทำกินอย่างมีเงื่อนไขเพื่อป้องกันการเปลี่ยนมือผู้ได้รับการจัดสรรที่ดินให้แก่กลุ่มคนจน ในภาคเกษตรที่ไรที่ดินทำกิน การพัฒนาทักษะของกลุ่มเป้าหมายให้สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้ การพัฒนาระบบการประกันภัยพิบัติ การจัดตั้งธนาคารที่ดิน และการพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก

4.2 การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากรกลุ่มร้อยละ 40 รายได้ต่ำสุด ผู้ด้อยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ อาทิ การสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาองค์กรการเงินฐานรากและการเข้าถึงเงินทุนเพื่อสร้างอาชีพ และการสนับสนุนการเข้าถึงปัจจัยการผลิตคุณภาพดีที่ราคาเป็นธรรม และในขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณเชิงพื้นที่และบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

4.3 การกระจายการจัดการบริการภาครัฐให้มีความครอบคลุมและทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพในด้านการศึกษา สาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสวัสดิการ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากร ให้มีการกระจายตัวอย่างเป็นธรรม สร้างปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ รวมทั้งการปรับกฎหมาย กฎระเบียบให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม

4.4 การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนา และพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการ ในชุมชน และผลักดันกลไกการกระจายที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย รวมถึงการมีสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่

5. การปรับโครงสร้างการผลิตและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงของห่วงโซ่มูลค่า โดยการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับปัจจัยพื้นฐานและทุนทางเศรษฐกิจให้สนับสนุน การเพิ่มศักยภาพของฐานการผลิตและฐานรายได้เดิม และสร้างฐานการผลิตและรายได้ใหม่ให้กับระบบเศรษฐกิจ และยกระดับห่วงโซ่มูลค่าด้วยการใช้เทคโนโลยีวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ สร้างสังคมผู้ประกอบการที่มีทักษะในการทำธุรกิจทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี พัฒนาพื้นที่ชายแดนที่มีศักยภาพและพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและขับเคลื่อนเศรษฐกิจเข้าสู่การเป็นประเทศรายได้สูงในอนาคต

6. การปรับระบบการผลิตการเกษตรให้สอดคล้องกับพันธกรณีในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพของพื้นที่รวมทั้งสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเกษตร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรชีวภาพ (Bio Based) ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรมีความปลอดภัย ไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมของประเทศ เน้นการพัฒนาระบบเกษตรกรรมที่ยั่งยืนและการขยายโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่ทำกินของเกษตรกร ส่งเสริมการรวมกลุ่มทางการเกษตรจากกิจการเจ้าของคนเดียวเป็นการประกอบการในลักษณะ สหกรณ์ ห้างหุ้นส่วน และบริษัทเพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด ลดการทำงานตำราย่อย และสามารถใช้เทคโนโลยีการผลิตในระดับที่เหมาะสม รวมทั้งใช้กลไกตลาดในการป้องกันความเสี่ยง

7. การเพิ่มศักยภาพฐานการผลิตและบริการเดิมและการต่อยอดไปสู่ฐานการผลิต และโดยใช้เทคโนโลยีที่เข้มข้นและนวัตกรรม วางรากฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมสำหรับอนาคตทั้ง ในด้านการเตรียมคนและโครงสร้างพื้นฐาน สร้างระบบกลไกและเครือข่ายที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงความร่วมมือของภาคธุรกิจในลักษณะคลัสเตอร์

8. การส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจกระแสใหม่ อาทิ เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจฐานชีวภาพ เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม และการพัฒนาวิสาหกิจตั้งใหม่ (Start Up) และ วิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึงการสร้างสังคมผู้ประกอบการเพื่อต่อยอดฐานการผลิตและบริการและฐานเดิมและสร้างฐานใหม่

9. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโตและสนับสนุนภาคการผลิตเน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศและศักยภาพของพื้นที่รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติและครบวงจรทั้งการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

10. การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ขยายฐานเศรษฐกิจให้กว้างขึ้นและต่อยอดห่วงโซ่การผลิตให้เข้มแข็งขึ้น โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต และนำผลการวิจัยและการพัฒนาที่เกี่ยวข้องมาใช้ประโยชน์ในการสร้างผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่ง โลจิสติกส์ และโทรคมนาคมในกรอบความร่วมมือ อนุภูมิภาคภายใต้แผนงาน GMS, ACMECS, IMT-GT, JDS และ BIMSTEC และภูมิภาคอาเซียนเพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์ โดยพัฒนา ความเชื่อมโยงตามแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียนให้มีความต่อเนื่องและเป็นโครงข่ายที่สมบูรณ์ พัฒนารูปแบบและบริการการขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล ปรับปรุงกฎระเบียบการขนส่งคนและสินค้าที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาบุคลากรในธุรกิจการขนส่งและบริการโลจิสติกส์ และเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่ชายแดน เขตเศรษฐกิจชายแดนตลอดจนเชื่อมโยงระบบการผลิตกับพื้นที่ตอนในของประเทศ

11. การพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อม ขนาดเล็กและขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อขยายฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความครอบคลุมมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาและส่งเสริมสังคมผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการที่ผลิตได้และขายเป็น

12. การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับคุณภาพ สิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน เร่งแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม เพื่อลดมลพิษที่เกิดจากการผลิตและการบริโภค พัฒนาระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสเป็นธรรม ส่งเสริม การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นวงกว้างมากขึ้น ต้องเร่งเตรียมความพร้อมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

13. การฟื้นฟูพื้นฐานด้านความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติของผู้มีความเห็นต่างทางความคิด และอุดมการณ์บนพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการ

เตรียมการรับมือกับอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะ 20 ปีข้างหน้า

14. การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพตติมิชอบและการสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย ในระบบการบริหารจัดการภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในด้านระบบการบริหารงานและบุคลากร ในส่วนการบริหารจัดการภาครัฐให้โปร่งใส มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ ตรวจสอบได้อย่างเป็นธรรม และประชาชนมีส่วนร่วม มีการกระจายอำนาจ และแบ่งภารกิจรับผิดชอบที่เหมาะสม ระหว่างส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น

15. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของประเทศเพื่อขยายขีดความสามารถและพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจหลัก และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกกลุ่มในสังคม สนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคและในอาเซียนอย่างเป็นระบบโดยมีโครงข่ายเชื่อมโยงภายในประเทศที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่าง ๆ การพัฒนาระบบบริหารจัดการและการกำกับดูแลให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน และการคุ้มครองผู้บริโภค การพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ และการพัฒนาผู้ประกอบการ ในสาขาโลจิสติกส์และหน่วยงานที่มีศักยภาพไปทำธุรกิจในตลาดต่างประเทศ

16. การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ โดยเร่งดำเนินการในประเด็นท้าทาย ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่ที่สร้างรายได้สำหรับประชาชนในภาค การพัฒนาเมืองให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกให้รองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคตอย่างมีสมดุล และการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เจริญเติบโตและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคและเมืองให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

17. การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศให้เข้มข้นและส่งผลต่อการพัฒนาอย่างเต็มที่ โดยในระยะเวลา 5 ปี ต่อจากนี้ไปจะมุ่งเน้นการผลักดันให้ความเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบและในเชิงสถาบันมีความคืบหน้าและชัดเจนในระดับปฏิบัติการและในแต่ละจุดพื้นที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศ รวมทั้งการผลักดันการลดการใช้มาตรการที่ไม่ใช่มาตรการทางภาษีในการกีดกันการค้าการลงทุนระหว่างกัน ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชิงกายภาพที่ต้องเชื่อมโยงเครือข่ายภายในประเทศและต่อเชื่อมกับประเทศเพื่อนบ้าน และการเตรียมความพร้อมให้ประเทศไทยเป็นประตูไปสู่ภาคตะวันตกและตะวันออกของภูมิภาคเอเชีย ตลอดจนมุ่งเน้นการต่อยอดจากความเชื่อมโยงเชิงกายภาพสู่การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและชุมชนตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการกระจายความเจริญในการพัฒนาชุมชน จังหวัดและเมืองตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ รวมถึงพื้นที่เชื่อมโยงอื่นภายในประเทศ ในขณะเดียวกันประเทศไทยต้องดำเนินยุทธศาสตร์ในเชิงรุกในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการไทยไปลงทุนในต่างประเทศทั้งในส่วนที่จะทำให้เกิดการเชื่อมต่อห่วงโซ่มูลค่าในอาเซียนที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเพื่อขยายโอกาสด้านการค้าและการลงทุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศ CLMV และ อาเซียน รวมทั้งการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือของอาเซียนกับกลุ่มประเทศนอกกลุ่ม อาเซียน รวมทั้งเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีโลกด้วยการส่งเสริมบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในกรอบความร่วมมือต่าง ๆ รวมทั้งการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

18. การส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ (Outward Investment) โดยพัฒนาผู้ประกอบการโดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถพัฒนาธุรกิจร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม พัฒนาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและการสนับสนุนการดำเนินงานของสภาธุรกิจภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ และสนับสนุนแหล่งเงินทุนและแหล่งข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับฐานการผลิตในต่างประเทศ

19. การปรับปรุงภาคการเงินของไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและให้สามารถแข่งขันได้ ซึ่งภาครัฐต้องเร่งปรับปรุงกฎระเบียบในการกำกับดูแลภาคการเงินเพื่อสนับสนุนความสามารถในการแข่งขันและการให้บริการต่อผู้บริโภคและภาคธุรกิจเอกชนอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม รวมทั้ง การกำกับดูแลที่สามารถป้องกันความเสี่ยงจากความเสี่ยงจากความเสี่ยงทางการเงินและกระแสการเคลื่อนย้ายของเงินทุนที่จะมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปและมีปริมาณธุรกรรมที่มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันสนับสนุนการนำเทคโนโลยีทางการเงินมาใช้อย่างเข้มข้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการเข้าถึงการพัฒนาเครื่องมือทางการเงิน เพื่อการระดมทุนมาใช้สนับสนุนการลงทุนโครงการขนาดใหญ่ ขยายการเข้าถึงบริการทางการเงิน เพื่อให้ภาคธุรกิจและประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินได้อย่างทั่วถึงในต้นทุนที่เหมาะสมรวมถึงการพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก

20. การปฏิรูปด้านการคลังและงบประมาณ ประกอบด้วย การขยายฐานภาษี การปรับระบบการจัดทำคำของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำงบประมาณบูรณาการทั้ง เชิงประเด็น พัฒนาและเชิงพื้นที่ การติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ และกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม และลดความซ้ำซ้อนของสิทธิประโยชน์ด้านสวัสดิการสังคม รวมทั้งสร้างความยั่งยืนทางการคลังของระบบการคุ้มครองทางสังคม ได้แก่ การปรับปรุงระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ การปรับปรุงระบบประกันสุขภาพ เพื่อลดภาระการพึ่งพารายได้จากรัฐบาล

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) เป็นแผนพัฒนาฉบับแรกที่เริ่มต้นกระบวนการยกร่างกรอบแผนภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และจะมีผลในการใช้เป็นกรอบเพื่อกำหนดแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติการในช่วง 5 ปีที่สองของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักนำทางการขับเคลื่อนและวางแผนการพัฒนาประเทศ ไปสู่การบรรลุเป้าหมายในมิติต่าง ๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอย่างเป็นรูปธรรม ในช่วงเวลาที่ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยอยู่ในสภาวะที่ต้องเผชิญกับความท้าทายจากภายนอกและภายในประเทศที่มีความผันแปรสูงและมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ทั้งที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และข้อจำกัดของโครงสร้างภายในประเทศที่ยังคงรอการปรับปรุงแก้ไขในหลายมิติ การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ตลอดจนผลจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อโครงสร้างและองคาพยพของประเทศในทุกมิติ เพื่อนำมาประมวลผลประกอบการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศที่ควรมุ่งไปในอนาคต บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นในการที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่เศรษฐกิจมีความเจริญเติบโตท่ามกลางสังคมที่สมานฉันท์ ทนสมัย ก้าวหน้า ควบคู่ไปกับสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการดูแลรักษา และใช้ประโยชน์อย่างสมดุลในระยะยาวเพื่อให้ประเทศไทยสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ให้

สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคงท่ามกลางความผันแปรที่เกิดขึ้นรอบด้านจากภายนอก และสามารถบรรลุเป้าหมายระยะ 20 ปี ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติตามกรอบระยะเวลาที่คาดหวังไว้ได้

(ร่าง) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาในระยะยาวที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ โดยมุ่งหวังให้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) ทาหน้าที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนที่มีลำดับความสำคัญสูงต่อการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี และเพื่อผลักดันให้ประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนสู่ความเจริญเติบโตที่ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน โดย (ร่าง) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดทิศทางและเป้าหมายของการพัฒนาบนพื้นฐานของหลักการและแนวคิดที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสืบสาน รักษา ต่อยอดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีควบคู่กับการใช้เงื่อนไข 2 ประการเพื่อกำกับการกำหนดทิศทางและประเด็นการพัฒนาในส่วนต่าง ๆ ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ โดยการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการที่รอบด้าน และเงื่อนไขคุณธรรม โดยยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนและความเป็นธรรมในทุกมิติของสังคม

2. แนวคิด Resilience ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการลดความเปราะบางต่อความเปลี่ยนแปลงอันประกอบด้วยการพัฒนาความสามารถใน 3 ระดับ ได้แก่ (1) การพร้อมรับ (Cope) หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการภายใต้สภาวะวิกฤติ ให้สามารถยืดหยุ่นและต้านทานความยากลำบาก รวมถึงฟื้นคืนกลับสู่สภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว (2) การปรับตัว (Adapt) หมายถึง การปรับทิศทาง รูปแบบ และแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง พร้อมกระจายความเสี่ยงและปรับตัวอย่างเท่าทันเพื่อแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่เกิดขึ้น และ (3) การเปลี่ยนแปลงเพื่อพร้อมเติบโตอย่างยั่งยืน (Transform) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง

3. เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” โดยมุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในมิติของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัยสนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การมีโอกาที่จะใช้ศักยภาพของตนในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี รวมถึงการมุ่งส่งต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีไปยังคนรุ่นต่อไป

4. โมเดลเศรษฐกิจ BCG ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจใน 3 รูปแบบควบคู่กัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว โดยอาศัยฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของประเทศอันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม พร้อมกับการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางดานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อผลักดันให้ประเทศมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และสามารถกระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งได้อย่างทั่วถึง

นอกจากนี้ การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ยังคำนึงถึงเงื่อนไขและข้อจำกัดของการพัฒนาประเทศที่สืบเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งจะส่งผลให้บริบทของประเทศและของโลกเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต

การวางกรอบการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี ภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 มีความมุ่งหมายที่จะเร่งเพิ่มศักยภาพของประเทศในการรับมือกับความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อทุนแรงและเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสรรค์ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและทันท่วงที การกำหนดทิศทางพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ พลิกโฉมประเทศไทยสู่

“สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ซึ่งหมายถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นโยบาย และกลไก เพื่อมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ก้าวหน้าพลวัตของโลก และเกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูง และคำนึงถึงความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้างต้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดเป้าหมายหลักจำนวน 5 ประการ ประกอบด้วย

1. การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม โดยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการสำคัญให้สูงขึ้น และสามารถตอบโจทย์พัฒนาการของเทคโนโลยีและสังคมยุคใหม่และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นและผู้ประกอบการรายย่อยกับห่วงโซ่มูลค่าของภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย รวมถึงพัฒนาระบบนิเวศที่ส่งเสริมการค้าการลงทุนและนวัตกรรม

2. การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ โดยพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม เตรียมพร้อมกำลังคนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพและผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้งพัฒนาหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต

3. การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม โดยลดความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงรายได้ ความมั่งคั่ง และโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจ สนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางและผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสในการเลื่อนขั้นทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงจัดให้มีบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

4. การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน โดยปรับปรุงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตและบริการให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ แก้ไขปัญหามลพิษสำคัญด้วยวิธีการที่ยั่งยืน โดยเฉพาะมลพิษทางอากาศ ขยะ และมลพิษทางน้ำ และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon neutrality) ภายในครั้งแรกของศตวรรษนี้

5. การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ โดยการสร้างความพร้อมในการรับมือและแสวงหาโอกาสจากการเป็นสังคมสูงวัยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยโรคระบาด และภัยคุกคามทางไซเบอร์ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกลไกทางสถาบันที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัล รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างและระบบการบริหารงานของภาครัฐให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีได้อย่างทันเวลา มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล

เพื่อถ่ายทอดเป้าหมายหลักไปสู่ภาพของการขับเคลื่อนที่ชัดเจนในลักษณะของวาระการพัฒนา (Agenda) ที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานและหลายภาคส่วนในการผลักดันการพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 จึงได้กำหนดจุดหมายการพัฒนาจำนวน 13 ประการ ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงสิ่งที่ประเทศไทยปรารถนาจะ ‘เป็น’ มุ่งหวังจะ ‘มี’ หรือต้องการจะ ‘ขจัด’ เพื่อสะท้อนประเด็นการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงต่อการพลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” และการบรรลุเป้าหมายหลักในช่วงระยะเวลา 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 โดยจุดหมายการพัฒนาทั้ง 13 ประการมีที่มาจากการประเมินโอกาสและ

ความเสี่ยงของไทยในการพัฒนาประเทศภายใต้กรอบของยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งได้มีการพิจารณาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 รวมถึงผลการพัฒนาในประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา ทั้งนี้ หมายความว่า การพัฒนาที่กำหนดขึ้นเป็นประเด็นที่มีลักษณะเชิงบูรณาการ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน ทำให้หมายความว่าแต่ละประการสามารถสนับสนุนเป้าหมายหลักได้มากกว่าหนึ่งข้อ โดยหมายความว่าทั้ง 13 ประการ แบ่งออกได้เป็น 4 มิติ ดังนี้

1. มิติภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย

หมายความว่า 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง

หมายความว่า 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน

หมายความว่า 3 ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าที่สำคัญของโลก

หมายความว่า 4 ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง

หมายความว่า 5 ไทยเป็นประตูการค้าการลงทุนและยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญ

ของภูมิภาค

หมายความว่า 6 ไทยเป็นฐานการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะที่สำคัญของโลก

2. มิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม

หมายความว่า 7 ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้

หมายความว่า 8 ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เดิบดีได้อย่างยั่งยืน

หมายความว่า 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม

3. มิติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมายความว่า 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ

หมายความว่า 11 ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

4. มิติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศ

หมายความว่า 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต

หมายความว่า 13 ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน

แผนภาพที่ 2 - 5 ความเชื่อมโยงระหว่างหมุดหมายการพัฒนากับเป้าหมายหลัก

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4. พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558

ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อ 31 มีนาคม พ.ศ.2558 ได้มีมติอนุมัติแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ซึ่งได้กำหนดนโยบายการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ 4 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาและส่งเสริมการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ด้วยการป้องกัน การลดผลกระทบ และการเตรียมความพร้อมให้มีประสิทธิภาพ โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เป็นชุมชนปลอดภัย และการส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการ เพื่อให้เกิดการรับรู้และปรับตัวต่อผลกระทบจากสาธารณภัยนำไปสู่การจัดการอย่างยั่งยืน
 2. การบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการสาธารณภัยในภาวะฉุกเฉินให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล พร้อมทั้งการบรรเทาทุกข์และช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยได้อย่างรวดเร็ว ท้วถึง และทันเหตุการณ์
 3. การพัฒนาระบบการฟื้นฟูให้สามารถสนองต่อความต้องการของผู้ประสบภัยได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม พื้นที่ประสบภัยได้รับการซ่อมสร้างและฟื้นฟูสภาพให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็วหรือดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม
 4. การพัฒนาและส่งเสริมมาตรฐานความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพ
- ทั้งนี้ได้มอบหมายให้ กระทรวง กรม องค์กรและหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ จังหวัด อำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคส่วนอื่น ๆ ปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 โดยให้สำนักงบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น พิจารณาให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการป้องกันและลดผลกระทบ การเตรียมความพร้อม การเผชิญเหตุ และการจัดการในภาวะฉุกเฉิน รวมถึงการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ได้มอบหมายให้หน่วยงานแต่ละระดับจัดทำแผนปฏิบัติการรองรับยุทธศาสตร์และบรรจุแผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีด้วย

แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญในการดำเนินการลดความเสี่ยงและลดผลกระทบจากสาธารณภัย โดยมีกรอบดำเนินการหลัก ดังนี้

1. กรอบการดำเนินงานเซนไดเพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ.2558 – 2573 (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030) เพื่อลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย และลดการสูญเสียชีวิต วิถีชีวิต และสุขภาพ ตลอดจน ความสูญเสียต่อสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจ ภายภาคสังคม และสภาพแวดล้อมของบุคคล ธุรกิจ ชุมชน และประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมี เป้าหมาย คือ ป้องกันไม่ให้เกิดความเสี่ยงใหม่ พร้อมทั้งลดความเสี่ยง ที่มีอยู่เดิมตามมาตรการทางเศรษฐกิจ โครงสร้างกฎหมาย สุขภาพ วัฒนธรรม การศึกษา สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี การเมือง และมาตรการเชิงสถาบัน (Institutional) ที่มีการบูรณาการและลดความเหลื่อมล้ำในการป้องกัน รวมถึงการทำให้ความล่อแหลมและเปราะบางต่อสาธารณภัยลดลงด้วย ตลอดจนการเพิ่มให้มีการเตรียมความพร้อมมากขึ้นเพื่อการเผชิญเหตุและฟื้นฟูอันนำไปสู่ความสามารถที่จะรับมือและฟื้นคืนกลับ (Resilience) ได้ในระยะเวลาที่รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) และพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) เพื่อหาแนวทางยับยั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับมนุษย์และได้กำหนดหลักการที่สำคัญไว้ คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติระดับโลกที่ต้องการความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและการแก้ปัญหา ร่วมกันระหว่างประเทศที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เป็นการป้องกันผลกระทบที่รุนแรงต่อการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

3. กรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและการตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน (ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response : AADMER) เพื่อให้มีกลไกด้านการจัดการสาธารณภัยระดับภูมิภาคที่มีประสิทธิภาพ สามารถลดความสูญเสียจากสาธารณภัยที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศสมาชิกอาเซียน และเพื่อร่วมกันรับมือ (ASEAN Joint Response) สาธารณภัยขั้นร้ายแรงอย่างยิ่งของประเทศสมาชิกอาเซียนที่จำเป็นต้องขอรับความช่วยเหลือจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ โดยความร่วมมือให้ใช้แนวทางที่กำหนดไว้ใน AADMER ตลอดจนเครื่องมือและกลไกระดับภูมิภาคอาเซียนได้จัดทำไว้ อาทิ ความตกลงอาเซียนฯ AADMER Work Programme (2010 – 2015) ซึ่งประเทศไทยเป็นแกนนำร่วมกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในยุทธศาสตร์ที่ ๒ การป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ (Strategic Component 2: Prevention and Mitigation) และเป็นประเทศแกนนำในส่วนขององค์ประกอบพื้นฐานที่ 3 (Building Block 3) คือ การกระจายสู่กลุ่มเป้าหมายและการทำให้เข้าสู่ระบบและกลไกปกติที่มีอยู่ (Outreach and Mainstreaming) ระเบียบปฏิบัติมาตรฐานในการเตรียมความพร้อมและการรับมือเหตุภัยพิบัติฉุกเฉินของภูมิภาคอาเซียน (Standard Operating Procedure for Regional Standby Arrangements and Coordination of Joint Disaster and Emergency Response Operations : SASOP) และศูนย์ประสานงานการให้ความช่วยเหลือ ด้านมนุษยธรรมของอาเซียน (ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance on Disaster

Management : AHA Centre) เป็นต้น

4. ปฏิญญากรุงเทพฯว่าด้วยการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติของเอเชียและแปซิฟิก พ.ศ.2557 (Bangkok Declaration on Disaster Risk Reduction in Asia and the Pacific 2014) เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลและหน่วยงาน เครือข่ายร่วมกันดำเนินการในประเด็นที่สำคัญ คือ

- 4.1 เสริมสร้างความพร้อมของชุมชนในการรับมือและฟื้นกลับเร็ว
- 4.2 ส่งเสริมการลงทุนสาธารณะในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยและสภาพภูมิอากาศ เพื่อปกป้องผลพวงที่ได้จากการพัฒนา
- 4.3 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนในการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย
- 4.4 ส่งเสริมการใช้และพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย
- 4.5 สนับสนุนให้เกิดธรรมาภิบาลความโปร่งใส และความร่วมมือรับผิดชอบของทุกภาคส่วนในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย
- 4.6 สนับสนุนให้การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยปฏิญญากรุงเทพฯ ได้ตระหนักถึงการพัฒนามีคนเป็นศูนย์กลางเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนท้องถิ่นต่อ สาธารณภัยตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

โดยกำหนดเป้าหมายการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ไว้ดังนี้

1. ระบบการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศมีความพร้อมรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยการบูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งทำให้ผู้ประสบภัยได้รับการช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งพื้นที่ประสบภัยได้รับการฟื้นฟูอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมเพื่อเป็นการสร้างมาตรฐานในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศ
2. สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการเรียนรู้และมีภูมิคุ้มกันในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย โดยให้ท้องถิ่น ชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ประชาชนมีความตระหนักถึง ความปลอดภัย โดยให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ ความตระหนัก และวัฒนธรรมความปลอดภัย รวมถึงการพัฒนาศักยภาพสังคมและท้องถิ่นเพื่อมุ่งเข้าสู่ “การรู้รับ – ปรับตัว – ฟื้นเร็วทั่ว – อย่างยั่งยืน” (Resilience)

นอกจากนี้แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ได้กำหนดการจัดการใน ภาวะฉุกเฉินว่าเป็นการปฏิบัติการเพื่อลดความรุนแรงของสาธารณภัย รวมทั้งการรักษาขวัญ สร้างความมั่นใจ และปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นระเบียบของเจ้าหน้าที่และประชาชน โดยให้ยึดถือว่าการรักษาชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นเรื่องเร่งด่วนลำดับแรกที่จะต้องเร่งเข้าระงับและให้ความช่วยเหลือ ดังนั้น ในภาวะปกติจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมไว้เพื่อให้สามารถเผชิญกับเหตุสาธารณภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ สำหรับประเทศไทยการจัดการในภาวะฉุกเฉินในแต่ละระดับได้มอบหมายให้ผู้ที่มิอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตาม พ.ร.บ.ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 เป็นผู้รับผิดชอบ แต่ละระดับของการจัดการสาธารณภัย

สรุปสาระสำคัญของแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558

บทที่ 1 สถานการณ์และแนวโน้มสาธารณภัย ความรุนแรงของสถานการณ์สาธารณภัยโลกและประเทศไทย มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงของอากาศ บทเรียนการจัดการสาธารณภัยที่ผ่านมาที่มีปัญหาด้านโครงสร้างการจัดการและเอกภาพองค์ความรู้และข้อมูล รวมถึงแนวทาง

การสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ กอปรกับพันธกิจในความร่วมมือระหว่างประเทศ ด้านการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ทำให้ต้องมีการปรับปรุงแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ ให้มีขีดความสามารถและพร้อมรับสถานการณ์ภัยพิบัติ สอดรับกับแนวคิดการจัดการสาธารณภัยของโลกภายใต้บริบท “การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Management : DRM)” ซึ่งประกอบด้วย การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Reduction : DRR) การจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) และการฟื้นฟูให้ มีสภาพดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม (Build Back Better and Safer) รวมทั้งการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ และสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อสร้างศักยภาพ ความพร้อม และมาตรฐานในการจัดการสาธารณภัย สถานการณ์สาธารณภัยประเทศไทยที่สำคัญที่เกิดขึ้น และสร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จำนวน 9 ภัย ได้แก่ อุทกภัย ภัยแล้ง ภัยจากดินโคลนถล่ม แผ่นดินไหวและสึนามิ วัตภัย อัคคีภัย ภัยจากไฟฟ้าและหมอกควัน ภัยจากการคมนาคม และโรคระบาด

บทที่ 2 นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเป้าหมายการจัดการสาธารณภัย เน้นการสร้างองค์ความรู้ ความตระหนัก วัฒนธรรมความปลอดภัยพัฒนาศักยภาพสังคม ท้องถิ่น เพื่อเข้าสู่ “การรู้รับ-ปรับตัว-ฟื้นเร็ว-อย่างยั่งยืน” วัตถุประสงค์ของแผน เป็นกรอบแนวทางปฏิบัติ ให้แก่ทุกหน่วยงาน ในการจัดการอย่างเป็นระบบและมีทิศทาง และพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการ ความเสี่ยงจากสาธารณภัยด้วยแนวทางต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ เพื่อให้เกิดความเสียหาย น้อยที่สุด นโยบายการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ 4 ด้าน ได้แก่ ส่งเสริมการลดความเสี่ยง การบูรณาการความร่วมมือ พัฒนาระบบฟื้นฟู และส่งเสริมมาตรฐานความร่วมมือระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ การมุ่งเน้นการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย การบูรณาการการจัดการในภาวะ ฉุกเฉินการเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศใน การจัดการ งบประมาณ เป็นงบประมาณรายจ่ายประจำปี และงบประมาณประเภทอื่น ๆ ได้แก่ งบกลาง และเงินอุดหนุน ราชการ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ทั้งระดับหน่วยงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทที่ 3 หลักการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย เสนอหลักการและแนวคิด “การจัดการ ความเสี่ยงจากสาธารณภัย” (Disaster Risk Management : DRM) แทน “การจัดการสาธารณภัย” (Disaster Management : DM) ซึ่งเป็นแนวทางที่นานาประเทศยอมรับว่าสาธารณภัยเป็นที่จัดการได้ โดยไม่จำเป็นต้องรอให้เกิดภัยขึ้นก่อน และให้ความสำคัญกับการจัดการเพื่อความปลอดภัยอย่างยั่งยืน

บทที่ 4 การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย เสนอแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการลดโอกาสที่จะได้รับผลกระทบทางลบจากสาธารณภัย หรือการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ด้วยการลดความเสี่ยง จากสาธารณภัย (Disaster Risk Reduction : DRR) เป็นแนวคิดที่ทำเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันในการพร้อมรับมือ และฟื้นคืนกลับได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งพัฒนาศักยภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเผชิญเหตุสาธารณภัย อย่างมีประสิทธิภาพ และการฟื้นฟูสภาพและซ่อมสร้างให้ ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิมในช่วงการฟื้นฟู เป็น การดำเนินการทั้งในเชิงนโยบาย แผนงาน โครงการ มาตรการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามแนวทางกลยุทธ์ การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย 3 กลยุทธ์ ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1 สร้างระบบการประเมินความเสี่ยงจากสาธารณภัยให้มีมาตรฐาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการประเมินความเสี่ยง เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบายการลดความเสี่ยง การจัดสรรงบประมาณ การออกกฎระเบียบ การจัดทำแผนงานโครงการ รวมถึงการจัดทำดัชนีความเสี่ยง และแผนที่เสี่ยงภัยด้วย

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนามาตรการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติในการป้องกันและลดผลกระทบช่วงก่อนเกิดภัยทั้งเชิงโครงสร้างและไม่เชิงโครงสร้าง แนวทางปฏิบัติในการเตรียมความพร้อม เช่น การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (CBDRM) การฝึกการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การเตรียมการอพยพ การเตรียมการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราว การจัดตั้งองค์กรการเรียนรู้สาธารณภัย การพัฒนาคลังข้อมูลสาธารณภัยแห่งชาติ การจัดตั้งคลังสำรองทรัพยากร แผนการบริหาร ความต่อเนื่อง และแนวทางปฏิบัติของระบบเตือนภัย ระดับของระบบการเตือนภัย กระบวนการแจ้งเตือนภัยและการพัฒนาระบบเตือนภัย

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนและทุกระดับสร้างแนวปฏิบัติในการลดความเสี่ยง เป็นการกำหนดให้เป็นนโยบายแห่งรัฐที่สำคัญ เพื่อการพิจารณาจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้อง เพื่อกระตุ้นให้ทุกหน่วยงานเห็นความสำคัญและจัดทำแผนรองรับเมื่อเกิดสาธารณภัย เป็นต้น

บทที่ 5 การจัดการในภาวะฉุกเฉิน เป็นการปฏิบัติการเพื่อควบคุมและ/หรือลดความรุนแรงของสถานการณ์ สาธารณภัย รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบระเบียบได้มาตรฐานและครอบคลุมกระบวนการจัดการ โดยการจัดระบบการจัดการทรัพยากร เพื่อเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉินและการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ได้อย่างรวดเร็วภายใน 3 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 สร้างมาตรฐานการจัดการในภาวะฉุกเฉิน เป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเมื่อเกิดสาธารณภัย ตาม พ.ร.บ.ป.ภ.พ.ศ.2550 แนวทางปฏิบัติในการจัดตั้งองค์กรปฏิบัติในภาวะฉุกเฉินระดับต่าง ๆ (ศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉิน อปท., ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อำเภอ/จังหวัด/กรุงเทพมหานคร ศูนย์บัญชาการ เหตุการณ์ส่วนหน้าจังหวัด/กรุงเทพมหานคร กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกลาง และกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ และรูปแบบโครงสร้างกองบัญชาการ/ศูนย์บัญชาการฯ) แนวทางปฏิบัติในการประกาศเขตพื้นที่ประสบภัย แนวทางปฏิบัติในการตัดสินใจระดับการจัดการสาธารณภัย แนวทางในการอพยพ

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบ/เครื่องมือสนับสนุนการเผชิญเหตุ เป็นแนวทางปฏิบัติในการสื่อสารและโทรคมนาคม แนวทางปฏิบัติในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร แนวทางปฏิบัติในการกำกับควบคุมพื้นที่ (Area Command) แนวทางปฏิบัติในการบัญชาการเหตุการณ์ (รูปแบบและระบบการบัญชาการเหตุการณ์) แนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการปฏิบัติงานภาวะฉุกเฉิน หรือ สปฉ. เพื่อประสานงานระหว่างส่วนราชการและหน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบตามภารกิจ ซึ่งมีทั้งหมด 18 สปฉ. และแนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการจัดการเหตุการณ์ (IMAT)

กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างระบบและแนวปฏิบัติในการบรรเทาทุกข์ เป็นแนวทางปฏิบัติในการขอใช้เงินทดรองราชการ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน แนวทางปฏิบัติในการประเมินความเสียหายและความต้องการความช่วยเหลือ (DANA) แนวทางปฏิบัติในการรับบริจาค แนวทางปฏิบัติในการรายงานข้อมูลและแนวทางปฏิบัติในการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราว

กล่าวโดยสรุป บทที่ 5 เป็นบทที่ว่าด้วยการจัดการสาธารณภัยในภาวะฉุกเฉิน ซึ่งเมื่อเกิดสาธารณภัยหรือใกล้เกิดสาธารณภัย หน่วยงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทั้งในระดับส่วนกลางและระดับพื้นที่จะต้องถือปฏิบัติดำเนินการในประเด็นข้างต้นตามบริบทสถานการณ์ และความเกี่ยวข้อง โดยจะต้องแปลงแนวทางเหล่านี้ เป็นกิจกรรมหรือมาตรการปฏิบัติต่าง ๆ ในรูปของกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกลางและศูนย์บัญชาการเหตุการณ์จังหวัด หรือศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ส่วนหน้าจังหวัด รวมทั้งจะต้องประสานและอำนวยความสะดวกให้อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะหน่วยเผชิญเหตุ ในการปฏิบัติ

ภารกิจป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่เกิดเหตุ ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการกระทำตามอำนาจหน้าที่ และได้รับการคุ้มครองในฐานะเจ้าพนักงานตามกฎหมาย

บทที่ 6 การฟื้นฟู เป็นการดำเนินงานภายหลังจากที่ภาวะฉุกเฉินบรรเทาลงหรือได้ผ่านพ้นไปแล้ว เพื่อซ่อมแซม ฟื้นฟู และปรับสภาพระบบสาธารณสุขปโภค การดำรงชีวิต และวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนที่ประสบสาธารณภัยให้กลับสู่สภาวะปกติหรือพัฒนาให้ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม (Build Back Better and Safer) โดยการเน้นหรือให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือให้ผู้ประสบภัยสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟู และการพิจารณาหรือประเมินความเสี่ยงจากสาธารณภัย (ปัจจัยเสี่ยงหรือต้นเหตุของการเกิดภัย) ในการฟื้นคืนสภาพและการสร้างใหม่ ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบการประเมินความต้องการหลังเกิด สาธารณภัย (PDNA) กรณีสาธารณภัยขนาดใหญ่ เพื่อประมาณการความเสียหายทางกายภาพ ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ และทรัพยากร เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูประเทศ และสร้างใหม่ให้ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบปฏิบัติการและบริหารจัดการฟื้นฟู ประกอบด้วย การกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูสุขภาพผู้ประสบภัย สถานภาพสังคม การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยหน่วยงานระดับชาติที่เกี่ยวข้องแต่ละด้าน

กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างแนวทางการฟื้นฟูที่ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม (Build Back Better and Safer) ทั้งด้านการฟื้นฟูชุมชนทั้งด้านกายภาพและศักยภาพ ด้านสุขภาพและการบริการสังคม ด้านที่อยู่อาศัย ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ระบบเศรษฐกิจ โดยมอบหมายให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง และสำนักงานประมาณร่วมกันวางแผนพัฒนา ฟื้นฟู หรือการสร้างใหม่ ในกรณีสาธารณภัยขนาดใหญ่ รวมทั้งกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

กล่าวโดยสรุป บทที่ 6 มีแนวคิดก้าวไกลกว่าการฟื้นฟูและการสงเคราะห์เยียวยาผู้ประสบภัย และความเสียหายแบบเดิม ๆ หรือมองว่าเป็นปัญหาเพียงระดับพื้นที่ แต่เป็นการมุ่งฟื้นฟูและพัฒนาสภาพทั้งทางสังคม ชุมชน และทางกายภาพให้มีความมั่นคงแข็งแรงหรือเข้มแข็งกว่าเดิม สามารถเผชิญหรือรองรับความรุนแรงของสาธารณภัย ในโอกาสต่อไปได้ดีกว่าและจะปลอดภัยกว่า โดยไม่ต้องเสียงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ เป็นการฟื้นฟูที่รุกคืบสู่การพัฒนาระบบการป้องกันอย่างยั่งยืน

บทที่ 7 ความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย เนื่องจาก สาธารณภัยในปัจจุบันมีความไร้พรมแดนมากขึ้นแต่ละประเทศ รวมถึงประเทศไทยจะต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ให้แก่ประเทศที่ประสบภัย โดยมีจุดมุ่งหมายที่การเพิ่มศักยภาพของไทย ในด้านการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ให้เป็นไปตามมาตรฐานโลก และนำประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศแกนนำในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบการประสานความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมที่มีเอกภาพ เป็นแนวทางปฏิบัติ “การรับ” และ “การให้” ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากต่างประเทศ พัฒนาระบบการประสานความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ณ จุดเดียว (Single Window System)

กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านมนุษยธรรม เป็นการปรับปรุงระเบียบกฎหมายด้านมนุษยธรรม การสร้างมาตรฐานบุคลากรในการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือ โดยการจัด

ให้มีชุดค้นหาและกู้ภัยในเขตเมือง (National Urban Search and Rescue : USAR) ที่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานของคณะที่ปรึกษาด้านการค้นหาและกู้ภัยในเขตเมืองสากล (INSARAG) การจัดทำแผนพัฒนาและจัดสรรทรัพยากรบุคคลเพื่อรองรับชุดค้นหาและกู้ภัยในเขตเมือง เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านสาธารณสุขของประเทศ เป็นการปฏิบัติด้านฐานข้อมูลทรัพยากรเพื่อการจัดการสาธารณสุขระหว่างประเทศ การเชื่อมโยงข้อมูล การจัดการองค์ความรู้ แนวทางปฏิบัติในการพัฒนาความร่วมมือด้านสาธารณสุข และการขับเคลื่อนความรู้สู่สาธารณะ เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมบทบาทความเป็นประเทศแกนนำด้านการบริหารจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุข เป็นแนวทางปฏิบัติในการสร้างความเป็นเลิศด้านวิชาการและปฏิบัติการ แนวทางปฏิบัติในการพัฒนาบทบาทแกนนำ การส่งเสริม ชุดค้นหากู้ภัยในเขตเมือง ปฏิบัติการทั้งภายในประเทศและภายนอกราชอาณาจักร การสนับสนุนทางวิชาการแก่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เป็นต้น

บทที่ 8 การขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ การจัดการสาธารณสุข ตามแนวทางการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุข ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติ พ.ศ.2558 จำเป็นจะต้องอาศัยการบูรณาการจากทุกภาคส่วนและกระบวนการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติ (กปช.) จำเป็นจะต้องมีการเสริมสร้างและพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับสาระของแผนในทุกระดับ การบูรณาการและประสานการปฏิบัติกับแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องการผลักดันให้มีงบประมาณเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับแผนฯ รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ ลงสู่ระดับพื้นที่

การกำหนดบทบาทของหน่วยงานและเครือข่ายเพื่อร่วมขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงพัฒนากฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแผนและมีมาตรฐาน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นกระบวนการนำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติ พ.ศ.2558 รวมทั้งนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ในแผนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

รวมถึงการกำหนดกลไกและกระบวนการติดตามประเมินผล โดยยึดหลักการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา กำหนดให้มีการวิจัยและพัฒนา ร่วมกับสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศ พร้อมทั้งมีการศึกษาบทเรียนสาธารณสุขที่ผ่านมา (Lesson Learn) ซึ่งจะนำไปสู่การขับเคลื่อนแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติ พ.ศ.2558 ที่มีประสิทธิภาพและบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ รวมทั้งอาจมีการทบทวนและปรับปรุงแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติในโอกาสต่อไป

กล่าวโดยสรุป ภาพรวมของแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติ พ.ศ.2558 ซึ่งได้รับความเห็นชอบและอนุมัติโดยคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2558 ได้ชี้นำทิศทางการบริหารจัดการสาธารณสุขแบบก้าวหน้าหรือเชิงรุก ที่มุ่งเน้นการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุข เพื่อพัฒนาระบบป้องกันและลดโอกาสที่จะเกิดความเสียหายและความสูญเสียจากสาธารณสุข ให้ดีกว่าหรือมากกว่าเพียงการดำเนินการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ให้กลับสู่สภาพเดิม ซึ่งจะยังอาจสร้างความเสียหายและความสูญเสียได้อีกหากเกิดภัยพิบัติซ้ำ โดยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องรับนำไปปฏิบัติ ดำเนินการให้ลุล่วงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนฯ

5. แผนเตรียมความพร้อมแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2564

ในห้วงที่ผ่านมา ประเทศไทยจัดให้มีการเตรียมพร้อมของประเทศในการรับมือภัยคุกคามต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากภัยธรรมชาติและภัยที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยกำหนดให้มีแผนเตรียมพร้อมแห่งชาติอย่าง

ต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ.2517 แผนเตรียมพร้อมแห่งชาติ พ.ศ.2520 แผนเตรียมพร้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 นโยบายการเตรียมพร้อมแห่งชาติ พ.ศ.2548 และยุทธศาสตร์การเตรียมพร้อมแห่งชาติ (พ.ศ.2557 – 2561) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเตรียมพร้อมใน 3 ด้าน คือ ด้านสาธารณสุข ด้านภัยจากการสู้รบ และด้านวิกฤตการณ์ ความมั่นคง

ในปัจจุบันและในอนาคต ประเทศไทยมีแนวโน้มเผชิญกับภัยคุกคามที่มีความซับซ้อนครอบคลุม เชื่อมโยงหลายมิติ ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้มีการพัฒนาปรับปรุงแผนที่เกี่ยวข้องกัน

1. ด้านสาธารณสุข คือ กระทรวงมหาดไทย โดยกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้กำหนดแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 เพื่อเป็นหลักในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

2. ด้านภัยจากการสู้รบ คือ กระทรวงกลาโหม โดยกรมการสรรพกำลังกลาโหม ได้กำหนดแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ เพื่อเป็นหลักในการป้องกันประเทศ

3. ภัยด้านวิกฤตการณ์ความมั่นคง อาทิ ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาความมั่นคงทางทะเลและปัญหาโรคอุบัติใหม่ รวมทั้งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติ โดยระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) เรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติ และศักยภาพในการป้องกันประเทศ

ยิ่งไปกว่านั้น การเตรียมความพร้อมของประเทศเพื่อรับมือกับภัยคุกคามยังต้องปฏิบัติตามกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง อาทิ วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สมัยที่ 21 กรอบการดำเนินงานเซนไดเพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ.2558 – 2573 ความตกลงอาเซียนว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและการตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน และกรอบความคิดริเริ่มว่าด้วยการคุ้มครองผู้พลัดถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินการทั้งในเรื่องความร่วมมือและการปรับนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน และมาตรการ ให้สอดคล้องกับกรอบความร่วมมือดังกล่าวด้วย

สำนักงานสภาพัฒนาการเมืองแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในระดับนโยบายและยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาความมั่นคง และรับผิดชอบโดยตรงในยุทธศาสตร์การเตรียมพร้อมแห่งชาติ (พ.ศ.2557 – 2561) จึงได้มีการทบทวนยุทธศาสตร์ฯ ให้มีความก้าวทันต่อสถานการณ์ ตลอดจนสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยกำหนดเป็นแผนเตรียมพร้อมแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 – 2564) ซึ่งเป็นกรอบและทิศทางหลักของประเทศในการเตรียมพร้อมแห่งชาติให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปกำหนดแผนงาน โครงการ งบประมาณรองรับ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้สามารถพัฒนาระบบการเตรียมพร้อมของประเทศด้วยการผนึกกำลังทุกภาคส่วนอย่างมีเอกภาพ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ลดความเสี่ยง ลดความสูญเสีย และผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินสถานการณ์ ปัญหา ผลกระทบ และแนวโน้มของภัยคุกคามที่เกี่ยวข้องกับระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติ โลก ภูมิภาค และประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาภัยคุกคามที่มีลักษณะเชื่อมโยงและซับซ้อน ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษยชาติในวงกว้าง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ดังนั้น การจัดทำแผนเตรียมพร้อมแห่งชาติ (พ.ศ.2560 – 2564) จึงให้ความสำคัญกับการประเมินสถานการณ์ ปัญหา ผลกระทบ และแนวโน้มของภัยคุกคามที่เชื่อมโยงกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และเกี่ยวข้องกับระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก ดังนี้

1. ด้านสาธารณสุข สถานการณ์ภาพรวม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ทำให้เกิดภาวะลมฟ้าอากาศสุดโต่ง (Extreme Weather) ที่รุนแรงขึ้นและถี่ขึ้น ระดับน้ำทะเลของโลกสูงขึ้น และเกิดภัยพิบัติขนาดใหญ่ เช่น เกิดภาวะหนาวจัดในฤดูหนาว และแล้งจัดในฤดูร้อน การเกิดพายุหมุน การกัดเซาะชายฝั่งทะเล น้ำป่าไหลหลาก การเกิดอุทกภัยขนาดใหญ่ ปัญหาดินโคลนถล่ม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีภัยพิบัติที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ อาทิ แผ่นดินไหว คลื่นสึนามิ ภูเขาไฟระเบิด ไฟป่า และหมอกควัน ซึ่งล้วนเป็นสาธารณสุขภัยที่มนุษยชาติจะต้องเผชิญในปัจจุบันและมีแนวโน้มมากขึ้นในอนาคต

ผลกระทบภาพรวม จากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเสียหาย ในวงกว้างต่อสังคมและชุมชน ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยในเชิงปริมาณพบว่า อุณหภูมิจะเพิ่มขึ้น 1.1 – 6.4 องศาเซลเซียส ในช่วงปี พ.ศ.2544 – 2563 ทำให้เกิดสภาวะอากาศแปรปรวนและสภาพอากาศเลวร้ายบ่อยครั้ง ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สร้างความเสียหายต่อประเทศต่าง ๆ มูลค่าหลายพันล้านบาท และในเชิงคุณภาพพบว่า เกิดการขาดแคลนน้ำในบางภูมิภาค ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงของผลิตผลทางการเกษตร ความเสียหายทางเศรษฐกิจมูลค่ามหาศาล การเสียชีวิตเพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาทางจิตใจ การสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตบางชนิด รวมทั้งการกลายพันธุ์และแพร่กระจายของเชื้อโรคชนิดใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ที่สำคัญยังไม่สามารถคาดการณ์แน่ชัดได้ว่าแต่ละภูมิภาคบนโลกจะเกิดภัยแตกต่างกันอย่างไร ประเทศต่าง ๆ จึงต้องเข้ามาร่วมมือหามาตรการลดความเสี่ยง (Risk Reduction) การป้องกัน (Prevention) การบรรเทา (Mitigation) และการปรับตัว (Adaptation) ภายใต้กรอบการดำเนินการหลักที่สำคัญ ได้แก่

1. วาระการพัฒนา 3 ที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 (The 2030 Agenda for Sustainable Development)
2. กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) และพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol)
3. กรอบการดำเนินงานเซนไดเพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ.2558 – 2573 (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030: SFDRR)
4. ปฏิญญากรุงเทพฯว่าด้วยการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก พ.ศ.2557 (The Bangkok Declaration on Disaster Risk Reduction in the Asia – Pacific 2014)
5. ความตกลงอาเซียนว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและการตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน (ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response: AADMER)
6. วาระความมั่นคงทางสุขภาพของโลก (Global Health Security)

แนวโน้มภาพรวม จะมีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากอุณหภูมิโลกมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้โอกาสการเกิดสาธารณสุขอันเนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงยังคงมีสูง นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติ คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ.2593 ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นมากกว่าหนึ่งเท่าตัว จากปัจจุบันที่มีประชากรอยู่ประมาณ 7,200 ล้านคน ซึ่งจะทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรตอบสนองความต้องการในการบริโภคที่ไร้ขีดจำกัดของมนุษย์เป็นเหตุให้ระบบนิเวศถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ เช่น การเพิ่มการแข่งขันทางทรัพยากรระหว่างประเทศ การอพยพของผู้คนจำนวนมากจากพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบหนักสุด ความท้าทายต่อการรวมตัวกันของประเทศสำคัญเนื่องมาจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น และผลต่อเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้มีความเสี่ยงที่จะเกิดการสู้รบกันขึ้น รวมทั้งภัยพิบัติบางประการที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ยังเป็นปัญหา ที่

ต้องมีการพัฒนาระบบการเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ให้รัดกุม และบริหารจัดการภัยตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัยและการฟื้นฟูเยียวยาหลังภัยพิบัติทั้งในเชิงกายภาพและจิตใจต่อไป

กรณีของประเทศไทย จากผลกระทบของสถานการณ์และแนวโน้มในภาพรวม ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับสาธารณภัย ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้รับความเสียหายทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมาก เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตในภาพรวม โดยเฉพาะจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ ในปี พ.ศ. 2547 มีผู้เสียชีวิตจำนวนถึง 5,395 คน เหตุการณ์มหาอุทกภัย ในปี พ.ศ.2554 มีความเสียหายสูงถึง 1.44 ล้านล้านบาท สถานการณ์ภัยแล้ง ในปี พ.ศ.2556 มีความเสียหายสูงถึง 3 พันล้านบาท จึงทำให้เกิดการตื่นตัวในเชิงนโยบายของรัฐ ความตระหนักรู้ของสาธารณชน ระบบอาสาสมัคร ระบบการจัดการสาธารณภัย และการบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉินของประเทศไทยให้มีการพัฒนาก้าวหน้าขึ้น ในขณะที่แนวโน้มสาธารณภัยระยะต่อไปจะมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้น ดังนั้น ระบบการจัดการสาธารณภัยจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาระบบการทำงานของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการบูรณาการกันอย่างมีเอกภาพ พร้อมไปกับการพัฒนาองค์ความรู้ การจัดการระบบฐานข้อมูลด้านสาธารณภัย และสร้างความตระหนักรู้ ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเตรียมพร้อมรับมือกับสาธารณภัย

2. ด้านภัยที่เกิดจากการสู้รบ สถานการณ์ภาพรวม ถึงแม้สถานการณ์ภัยที่เกิดจากการสู้รบจะมีแนวโน้มลดลง แต่ก็ยังคงดำรงอยู่และมีความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เพราะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ความขัดแย้งด้านอาณาเขตแบบรัฐต่อรัฐ ทั้งด้านอาณาเขตทางบก การอ้างสิทธิทับซ้อนทางทะเล และภูมิรัฐศาสตร์ อาทิ การพัฒนาด้านนิวเคลียร์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี การประกาศ “เขตแสดงตนเพื่อการป้องกันทางอากาศในทะเลจีนตะวันออก” (Air Defense Identification Zone: ADIZ) เหนือทะเลจีนตะวันออกของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ครอบคลุมพื้นที่พิพาทระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศญี่ปุ่น กรณีหมู่เกาะเตียวหยู/เซนกากุ และพื้นที่สถานีวิจัยของสาธารณรัฐเกาหลี ความขัดแย้งกรณีการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์และพาราเซลของหลายประเทศ ทำให้เกิดปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งระหว่างประเทศที่สำคัญจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการผลิตอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงผลกระทบภาพรวม ภัยที่เกิดจากการสู้รบจะทำให้เกิดผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงทำให้มีผู้เสียชีวิตและความเสียหายต่อทรัพย์สิน เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งเกิดผู้ลี้ภัยจากสงครามและการสู้รบที่นำไปสู่การอพยพข้ามพรมแดนกลายเป็นปัญหาคนพลัดถิ่นที่ประเทศปลายทางต้องเผชิญกับปัญหามากขึ้น โดยอ้อมทำให้เกิดความระส่ำระสายทางการเมือง การดำเนินกิจกรรมทางสังคมมีความโกลาหล เกิดปัญหาอาชญากรรมทางสังคม เศรษฐกิจหยุดชะงักจากการที่ประชาชนและนักลงทุนขาดความเชื่อมั่นเกิดภาวะยากจน และส่งผลกระทบต่อจิตใจในระยะยาว

แนวโน้มภาพรวม ภูมิภาคและโลกยังเผชิญกับปัจจัยที่นำไปสู่การสู้รบได้ อาทิ การผลิตและสะสมอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง การจัดหาอาวุธเพื่อแสดงแสนยานุภาพทางทหารในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศ การแข่งขันทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การแข่งขันและการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจในแต่ละภูมิภาคของโลก ความขัดกันของความเชื่อและลัทธิอุดมการณ์ อย่างไรก็ตาม แนวโน้ม ภัยจากการสู้รบยังมีอัตราการเกิดต่ำ แต่มีความเสี่ยงสูง จึงเป็นสถานการณ์ที่ไม่สามารถวางใจได้

กรณีของประเทศไทย ปัจจัยเสี่ยงที่เป็นเหตุของความขัดแย้งนำไปสู่ภัยจากการสู้รบที่สำคัญ คือ ปัญหาข้อพิพาททางเขตแดนหลายพื้นที่กับประเทศรอบบ้านมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งและการกระทบกระทั่งได้ที่ผ่านมาเกิดการสู้รบบ้างแต่สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยการใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ข้อกฎหมาย หลักมนุษยธรรม และการประนีประนอม อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาผู้พลบหนีภัยจากการสู้รบจากประเทศรอบบ้าน

3. ด้านวิกฤตการณ์ความมั่นคง สถานการณ์ภาพรวม สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์และเข้าสู่โลกดิจิทัล เกิดปรากฏการณ์ของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน ข้ามพรมแดน และรุนแรงมากยิ่งขึ้น ครอบคลุมทั้งตัวแสดงที่เป็นรัฐและมิใช่รัฐ อาทิ การแพร่ขยายของอาวุธทำลายล้างสูง เครือข่ายการก่อการร้ายสากล องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ การก่อวินาศกรรม การก่อจลาจล ความมั่นคงทางทะเล ความมั่นคงทางไซเบอร์ ความมั่นคงทางอวกาศ ความมั่นคงทางพลังงาน ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการโจรกรรมข้อมูลทางการเงิน การธนาคารและข้อมูลหน่วยงานราชการ การเผชิญกับโรคติดต่ออุบัติใหม่ที่เป็นความท้าทายต่อการพัฒนาวิธีการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ การผลิตยา หรือวัคซีน เพื่อค้นหา ป้องกัน ควบคุม และรักษาโรครวมไปถึงภัยคุกคามอื่นที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ความมั่นคงในหลายมิติ ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

ผลกระทบภาพรวม ปัญหาวิกฤตการณ์ความมั่นคงที่เกิดจากภัยคุกคามรูปแบบใหม่ส่งผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมในทุกระดับ โดยตรงทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน สิทธิและเสรีภาพการดำรงชีวิตที่เป็นปกติของประชาชน โดยอ้อมทำให้เกิดภาวะของความหวาดระแวง ความรู้สึกไม่มั่นคง การสูญเสียความเชื่อมั่นของทุกภาคส่วน ตลอดจนเกิดความถดถอยในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของโลก

แนวโน้มภาพรวม ปัญหาที่เกิดจากวิกฤตการณ์ความมั่นคงทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณและมีรูปแบบที่ซับซ้อนหลากหลาย โดยเฉพาะวิกฤตการณ์ที่เกิดจากการก่อการร้ายและการก่อวินาศกรรมในลักษณะเครือข่ายปฏิบัติการข้ามพรมแดนและโรคอุบัติใหม่ ผนวกกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วจะยิ่งทำให้วิกฤตการณ์ความมั่นคงแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว ซับซ้อน และยากต่อการติดตามแก้ไขปัญหา

กรณีของประเทศไทย กำลังเผชิญกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่นำไปสู่วิกฤตการณ์ความมั่นคงในหลายเรื่อง ตัวอย่างที่สำคัญ เช่น ความรุนแรงที่เกิดจากการก่อวินาศกรรมและการก่อการร้าย การโจมตีทางไซเบอร์ การค้ามนุษย์ ปัญหาแรงงานต่างด้าว การค้ายาเสพติด การฟอกเงิน โรคอุบัติใหม่ และความเห็นต่างทางการเมืองที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรง เป็นต้น โดยที่สภาพภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศไทยเป็นศูนย์กลางคมนาคม ทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยจึงมีความเสี่ยงต่อการเป็นประเทศทางผ่าน การเป็นแหล่งซ่องสุม แหล่งพักพิง หรือเป็นฐานส่งการของอาชญากรเพื่อกระทำความผิดในประเทศอื่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สากล สถิติวิทยานันท์ (2532 : 68) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ 1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวล ส่วน

บุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนร่วม 2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผน และลงมือทำงานร่วมกัน 3. การตกลงใจร่วมกันของสมาชิกที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงและมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

สายทิพย์ สุคติพันธ์ (2534 : 85) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกในการพัฒนา จากการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การคืนอำนาจ (Empowerment) ในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชนอย่างน้อยที่สุด ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่มวางแผน และดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่และอนาคตของเขา

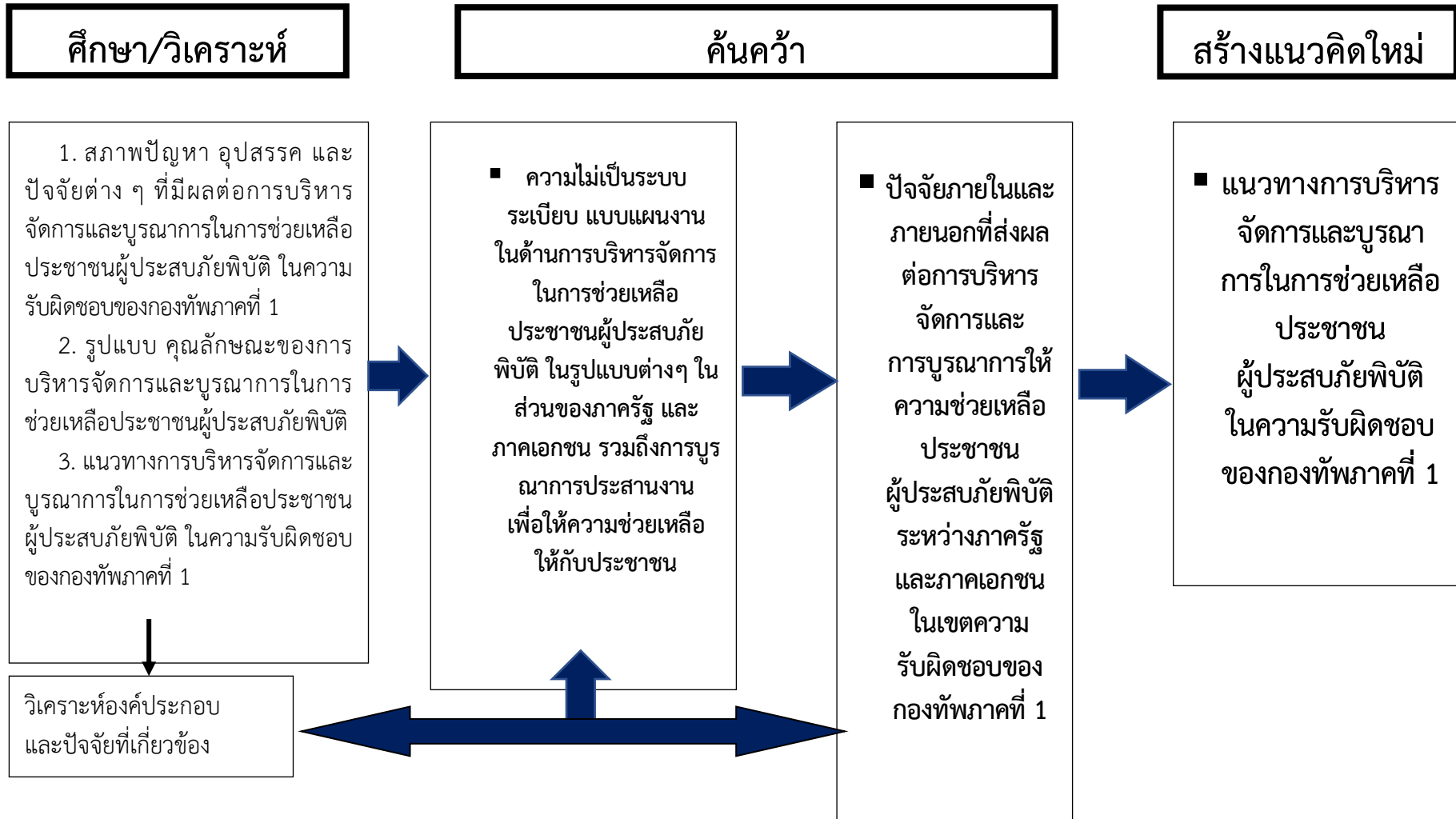
วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (ออนไลน์, 2553) ได้วิจัยการจัดตั้งสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเป็นโครงสร้างในราชการบริหารส่วนภูมิภาค พบว่าในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของราชการบริหารส่วนภูมิภาค ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการจำเป็นต้องมีสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเป็นโครงสร้างในราชการบริหารส่วนภูมิภาคเพื่อเป็นผู้ช่วย โดยมีลักษณะงานที่ชัดเจนและจำเป็นต้องการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่คล่องตัว รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทั้งนี้หากไม่มีราชการบริหารส่วนภูมิภาคหรือไม่มีกฎหมายรองรับสถานะของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ประชาชนจะเสียโอกาสในการรับบริการที่มีคุณภาพ คือ ไม่มีหน่วยงานในระดับจังหวัด อำเภอและกิ่งอำเภอในการประสานการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและทำให้ขาดความคล่องตัวและเกิดความล่าช้าในการสั่งการเพื่อแก้ไขปัญหา เพราะยังไม่มีกรมอบอำนาจที่ชัดเจน ดังนั้น หากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเป็นโครงสร้างในราชการบริหารส่วนภูมิภาค โดยเป็นศูนย์กลางในการประสานงานและให้ความช่วยเหลือประชาชนจะทำให้สามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเร่งด่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พล.ต.ยงยุทธ เมฆรัตน์ (2545 : 58) ศึกษาบทบาทหน่วยบัญชาการทหารพัฒนากับการบรรเทาสาธารณภัย โดยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า กำลังพลต้องได้รับการพัฒนาใหม่ความรู้ความสามารถ ความชำนาญและพอเพียงในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ต้องมี การวางแผนในการป้องกันและกำหนดบทบาทให้ชัดเจน การประชาสัมพันธ์ในการแจ้งเตือนภัยจะต้องได้รับการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและชัดเจน ควรมีการจัดหาเครื่องมือ เครื่องจักร และยานพาหนะให้พอเพียงตลอดจนมีการประเมินผลการปฏิบัติ และจากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าคุณวุฒิ ด้านการบรรเทา สาธารณภัยระดับนโยบาย ทั้งจากส่วนราชการทหารและส่วนราชการพลเรือน มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยให้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม มีบทบาทในการบรรเทาสาธารณภัยโดยเฉพาะบทบาทในด้านการสนับสนุนงบประมาณของกระทรวงกลาโหม สมควรให้ความสำคัญตอบบทบาทในการจัดการ สาธารณภัย ซึ่งถือเป็นภารกิจสำคัญอีกประการหนึ่งของทหารด้วยการจัดสรรงบประมาณ เพื่อเตรียมการและป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ทั้งในด้านกำลังพลและเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ

ธีระ สันติเมธี (2547 : 37) ได้ศึกษาแนวทางการบูรณาการการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับจังหวัดพบว่า ผลการศึกษาภาพรวมของปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ระดับจังหวัด 4 ด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยมีปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากรมากที่สุด โดยเฉพาะบุคลากรขาดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการ

ปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ผลการศึกษาภาพรวมของแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการพัฒนาระบบการทำงานมากที่สุด ประเด็นที่ควรกำหนดสถานภาพของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาค เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานร่วมกับจังหวัด ตั้งแต่ระดับนโยบาย แผนงาน โครงการ ในลักษณะยุทธศาสตร์ การทำงานแบบบูรณาการของผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ ควรพัฒนาระบบการสงเคราะห์ผู้ประสบภัย โดยเฉพาะการพิจารณาจ่ายเงินทดรองราชการช่วยผู้ประสบภัยให้รวดเร็วทันที่ที่ประสบภัยพิบัติ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

จากการทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภารกิจการบรรเทาสาธารณภัย จะต้องอาศัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ตลอดจนความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ในการร่วมมือจัดการวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือเผชิญเมื่อภัยพิบัติต่าง ๆ ที่จะมาถึง รวมทั้งการฟื้นฟูหลังผ่านพ้นภัยพิบัติไปแล้วตามแบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อให้ประชาชนได้รับความสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อเกิดภัยพิบัติทั้งชีวิตและทรัพย์สินให้น้อยที่สุด และพัฒนาระบบบรรเทาสาธารณภัยให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งสร้างจิตสำนึกในระดับบุคคลให้เตรียมความพร้อมและตระหนักถึงภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อลดการสูญเสียเมื่อเกิดภัยพิบัติ

บทที่ 3

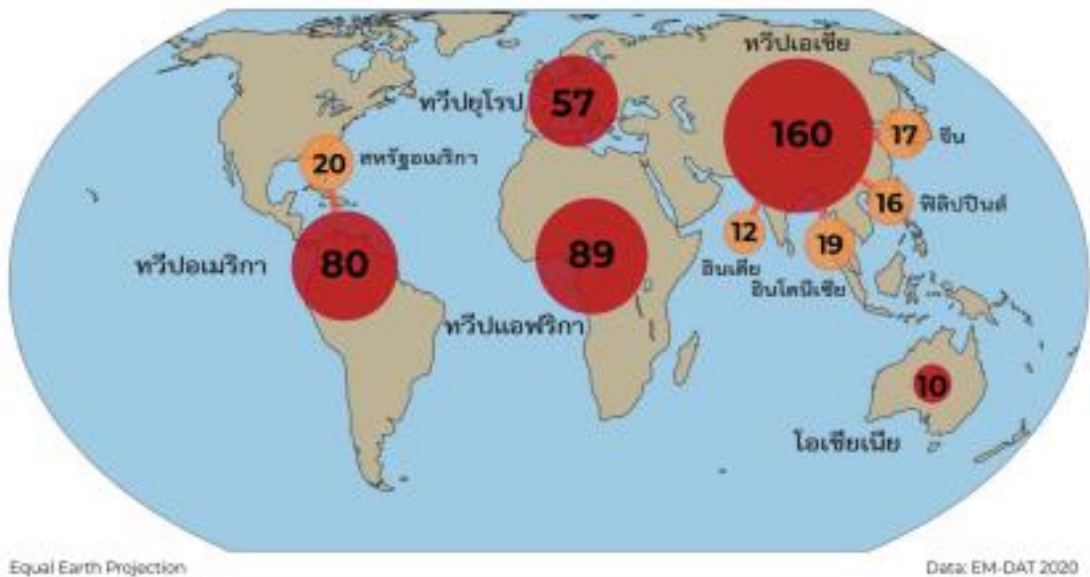
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภารกิจ บรรเทาสาธารณภัย

โลกต้องเผชิญกับสาธารณภัยที่ทำลายหลายอย่างไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทำให้เกิดภาวะลมฟ้าอากาศแปรปรวน ระดับน้ำทะเลของโลกสูงขึ้น เกิดภาวะแล้งจัด พายุหมุน การกัดเซาะชายฝั่งทะเล มหาอุทกภัย ดินโคลนถล่ม น้ำป่าไหลหลาก โรคระบาด และการเกิดสาธารณภัยขนาดใหญ่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภัยที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ อาทิ แผ่นดินไหว สึนามิ ไฟป่าและหมอกควัน อาจเป็นสาธารณภัยที่ต้องเผชิญในปัจจุบัน และมีแนวโน้มมากขึ้นในอนาคต ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งส่งผลกระทบต่อตรงต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

สถานการณ์สาธารณภัยในปัจจุบัน

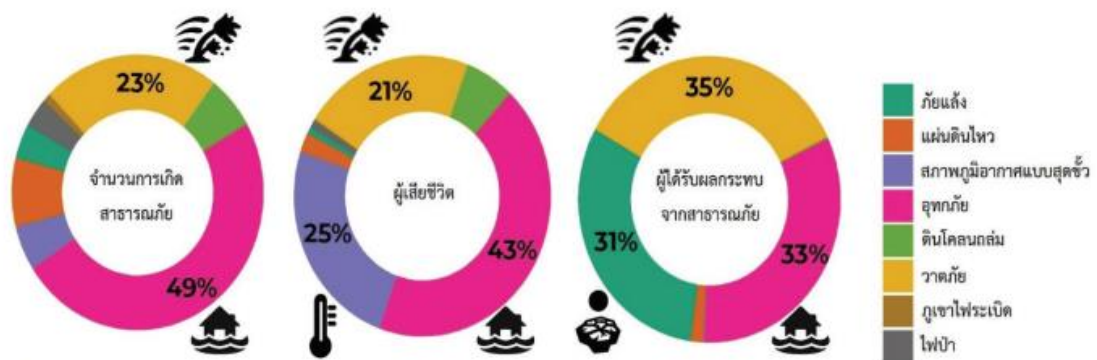
องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) คาดการณ์ว่า จำนวนประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นถึง 9,700 ล้านคน ภายในปี พ.ศ. 2593 จากปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 7,700 ล้านคน ซึ่งจะทำให้ความต้องการสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเพิ่มสูงขึ้น และยิ่งทำให้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่สำคัญ คือการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางเมื่อเกิดสาธารณภัยที่ต้องได้รับการดูแลเป็นการเฉพาะ นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเติบโตทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้าและการลงทุน เป็นสาเหตุที่ทำให้มีการแข่งขันและการตอบสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น ซึ่งผลที่ตามมาคือ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ถูกใช้อย่างฟุ่มเฟือย การพัฒนาต่าง ๆ ที่ไม่คำนึงถึงความยั่งยืน ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซีดจำกัด และศักยภาพในการฟื้นตัวของทรัพยากรลดลง เป็นเหตุให้ระบบนิเวศถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทำให้เกิดการผันแปรของฤดูกาล ระดับน้ำทะเลที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นสาธารณภัยที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น และเป็นความท้าทายของหลายประเทศทั่วโลกที่ต้องเผชิญความเสี่ยงในด้านสาธารณภัยพิบัตินานัปการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สถิติการเกิดสาธารณภัยทั่วโลกในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2551 - 2560) เฉลี่ยจำนวน 343 ครั้งต่อปี มีผู้เสียชีวิต จำนวน 11,755 คนต่อปี และมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจคิดเป็น 130,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับสถิติปี พ.ศ. 2562 เกิดจำนวน 396 ครั้ง โดยเกิดขึ้นในทวีปเอเชียสูงสุดถึงร้อยละ 40 หรือคิดเป็นจำนวน 160 ครั้ง ดังแผนภาพที่ 3 - 1 และมีภัยสองลำดับแรก ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ได้แก่ อุทกภัยและวาตภัย โดยมีสถิติผู้เสียชีวิตและผู้ได้รับผลกระทบมากที่สุด ดังแผนภาพที่ 3 - 2 ถึงแม้ว่าในการเกิดสาธารณภัยจะมีความถี่และความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ที่ได้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจสูงขึ้น หากแต่จำนวนผู้เสียชีวิตกลับมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากจากประเทศนั้น ๆ มีการลงทุน เพื่อการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย โดยการป้องกันและลดผลกระทบ การเตรียมความพร้อม และการฟื้นฟูให้ดีกว่าเดิมมากขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

แผนภาพที่ 3 – 1 สถิติการเกิดสาธารณภัยทั่วโลกในปี พ.ศ.2562

ที่มา : Centre for Research on the Epidemiology of Disaster, 2019

แผนภาพที่ 3 – 2 สถิติการเกิดสาธารณภัย จำนวนผู้เสียชีวิต และผู้ได้รับผลกระทบในปี พ.ศ. 2562

ที่มา : Centre for Research on the Epidemiology of Disaster, 2019

Global Climate Risk Index 2020 รายงานอ้างอิงจาก Germanwatch ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงผลกำไรของประเทศเยอรมันได้ประเมินและจัดอันดับประเทศที่มีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก โดยผลการศึกษาดังกล่าวระบุว่า ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีความเสี่ยงสูง ต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอันดับ 8 และในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี พ.ศ. 2542 - 2561 ประเทศไทยได้เกิดภัยธรรมชาติถึงจำนวน 147 ครั้ง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งเกิดมหาอุทกภัยมีความเสียหาย คิดเป็นร้อยละ 2.3 ต่อค่าเฉลี่ยผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว อ้างอิงจาก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ

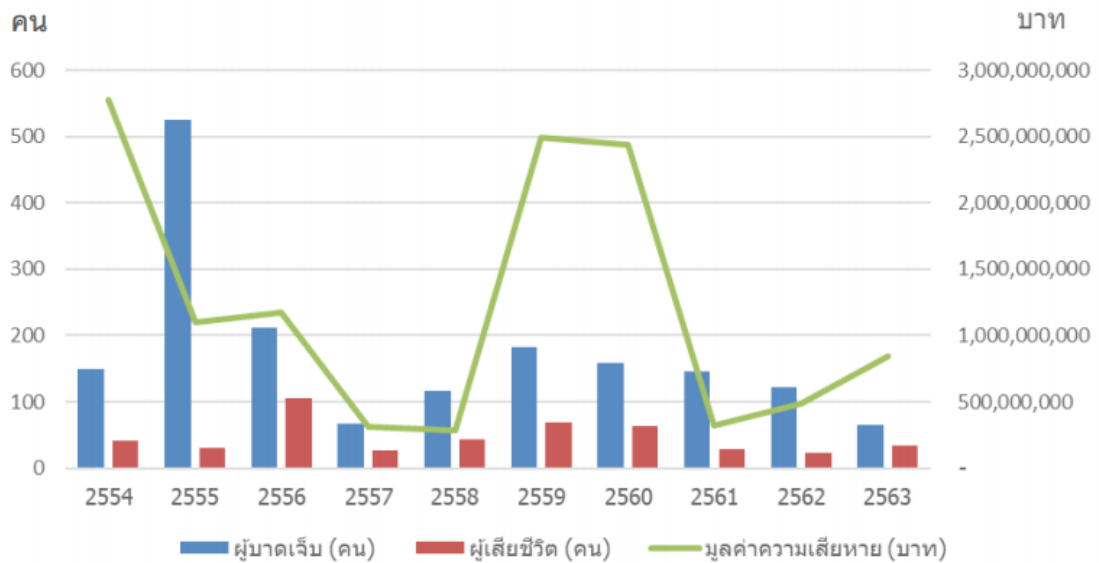
สังคมแห่งชาติ, 2554) คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) ได้ระบุว่า ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นภูมิภาคที่มีความเปราะบางสูงต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่อาจทำให้ระดับน้ำทะเลเฉลี่ยทั่วโลกเพิ่มขึ้นสูงถึง 1.1 เมตรภายในปี พ.ศ. 2643 อีกทั้งองค์กร Climate Central ที่ไม่แสวงผลกำไรของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ทำการศึกษาระณีสภาพภูมิอากาศที่มีความรุนแรงมากขึ้น มีแนวโน้มทำให้เกิดสาธารณภัยต่อเมืองใหญ่ทั่วโลกที่อยู่ตามแนวชายฝั่งทะเล เช่น เมืองมัมไบ สาธารณรัฐอินเดีย เมืองเชียงใหม่ สาธารณรัฐประชาชนจีน กรุงจาการ์ตา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย จะมีโอกาสเกิดความเสี่ยงสูงจากน้ำท่วมพื้นที่ตามแนวชายฝั่งและการทรุดตัวของพื้นดิน

จากผลการศึกษาและสถิติต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น พบว่า ประเทศไทยมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดสาธารณภัยที่มีความถี่และความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการลงทุนเพื่อการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยที่จะเกิดขึ้นด้วยการประเมินให้เข้าใจความเสี่ยง การป้องกันและลดผลกระทบ การเตรียมความพร้อม และการฟื้นฟูให้ดีกว่าเดิมมากขึ้น เพื่อให้ความสูญเสียด้านชีวิตทรัพย์สิน เศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนและประเทศลดลงอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสถานการณ์ในปัจจุบันสาธารณภัยของประเทศไทย มีดังนี้

1. อัคคีภัย (Fire)

เป็นภัยที่เกิดจากไฟ ซึ่งไฟเป็นพลังงานอย่างหนึ่งที่ทำให้ความร้อน เมื่อขาดการควบคุมและดูแลจะทำให้เกิดการติดต่อลูกกลมไปตามบริเวณที่มีเชื้อเพลิงจนเกิดการลุกไหม้ต่อเนื่อง หากปล่อยเวลาของการลุกไหม้นานเกินไป และเกิดการลุกลามมากยิ่งขึ้น สภาวะของไฟจะรุนแรงมากขึ้น ถ้าการลุกไหม้มีเชื้อเพลิงหนุนหรือมีไอของเชื้อเพลิงถูกขับออกมาความรุนแรงก็จะมากยิ่งขึ้น ซึ่งเชื้อเพลิงได้แก่ สารเคมี วัตถุใด ๆ ที่มีสถานะเป็นของแข็ง ของเหลว หรือก๊าซที่อยู่ในภาวะพร้อมจะเกิดการสันดาปจากการจุดติดใด ๆ หรือจากการสันดาปเองประกอบกับมีการขยายตัวของพื้นที่เขตเมือง และบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของประชาชนเพิ่มขึ้น ดังนั้น แนวโน้มและความเสี่ยงที่เกิดจากอัคคีภัยจึงเพิ่มมากขึ้น โดยผลกระทบที่เกิดจากอัคคีภัยที่ผ่านมาแสดงดังแผนภาพที่ 3 – 3

แผนภาพที่ 3 – 3 แสดงสถิติสถานการณ์อัคคีภัย ระหว่างปี พ.ศ. 2554 - 2563

ที่มา : แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2564 - 2570, 2563.

2. ภัยจากมลพิษทางอากาศประเภท PM2.5 (Particulate Matter: PM)

มลพิษทางอากาศประเภท PM2.5 เป็นเหตุการณ์ที่มลพิษทางอากาศประเภทฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน หรือ PM2.5 ที่มีแหล่งกำเนิดจากเหตุการณ์ทางธรรมชาติหรือจากกิจกรรมของมนุษย์และเกิดการสะสมในบรรยากาศทำให้ PM2.5 ปกคลุมพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชน จนมีความเสี่ยงทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนจำนวนมาก ปัจจุบันฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) เป็นภัยด้านสิ่งแวดล้อมที่คุกคามสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะในประชาชนกลุ่มเสี่ยง ทั้งเด็ก หญิงตั้งครรภ์ ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ หอบหืด เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ในทุกกลุ่มทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

3. ภัยจากสารเคมี (Chemical Incidents)

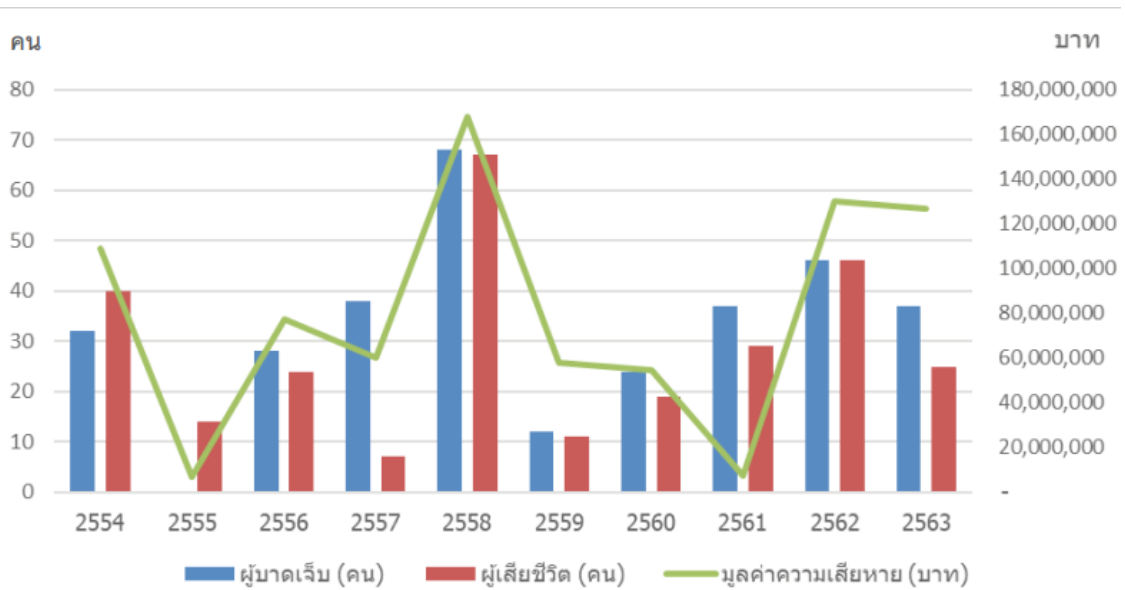
เป็นภัยที่เกิดจากสารเคมีที่มีอยู่ในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น อาจเกิดจากการใช้ (Usability) วัตถุดิบ (Raw Material) การแปรรูป (Transform) ผลพลอยได้จากการผลิต (By Product) หรือเกิดการปนเปื้อน (Contamination) ในสิ่งแวดล้อม หรือเกิดจากอุบัติเหตุ (Accident) ในวงจรชีวิตของสารเคมี เช่น ในกระบวนการผลิตการบรรจุ การเก็บรักษา การจำหน่าย การขนส่ง และการบำบัดกำจัดทำลาย เป็นต้น ซึ่งมีผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตที่เกี่ยวข้อง โดยอาจเกิดเนื่องจากการทำงานในภาคอุตสาหกรรม เช่น สารกำจัดพาหะนำโรค เป็นต้นเมื่อมีการได้รับหรือสัมผัสสารเคมีเข้าสู่ร่างกายอาจก่อให้เกิดโรคจากสารเคมีแบบเฉียบพลัน และ/หรือแบบเรื้อรัง มีทั้งเกิดขึ้นเป็นแบบเฉพาะรายบุคคลหรือขยายวงกว้างเป็นกลุ่มประชากร ทั้งนี้ แนวโน้มสถานการณ์ภัยจากสารเคมี มีโอกาสเกิดขึ้นและอาจส่งผลกระทบต่อให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมในหลายพื้นที่

4. วาทภัย (Wind Storm)

เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีสาเหตุจากลมแรงจนทำให้เกิดความเสียหายแก่อาคารบ้านเรือนสิ่งก่อสร้าง ต้นไม้ เรือกวนไร่ นา ยานพาหนะ และระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบสื่อสาร โทรคมนาคม รวมถึงชีวิตของประชาชน สำหรับประเทศไทย สาเหตุของวาทภัย คือ พายุฝนฟ้า

คะนอง พายุฤดูร้อน พายุลมวงและพายุหมุนเขตร้อน (ดีเปรสชัน โชนร้อน ใต้ฝุ่น) โดยเฉพาะพายุหมุนเขตร้อนจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่เป็นบริเวณกว้างนับร้อยตารางกิโลเมตร (บริเวณรอบศูนย์กลางของพายุจะเป็นบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากवादภัยมากที่สุด) หากพายุมีกำลังแรงขึ้นเป็นพายุโซนร้อนหรือใต้ฝุ่นจะก่อให้เกิดवादภัย อุทกภัย และคลื่นพายุซัดฝั่ง (Storm Surge) ซึ่งเป็นอันตรายและสร้างความเสียหาย โดยในปัจจุบันแนวโน้มความเสียหายยังมีมูลค่าสูง แม้ว่าจำนวนผู้เสียชีวิตจะลดลงซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก โดยมีผลกระทบ ที่เกิดจากवादภัยที่ผ่านมาแสดง ดังแผนภาพที่ 3 – 4

แผนภาพที่ 3 – 4 แสดงสถิติสถานการณ์वादภัย ระหว่างปี พ.ศ. 2554 - 2563

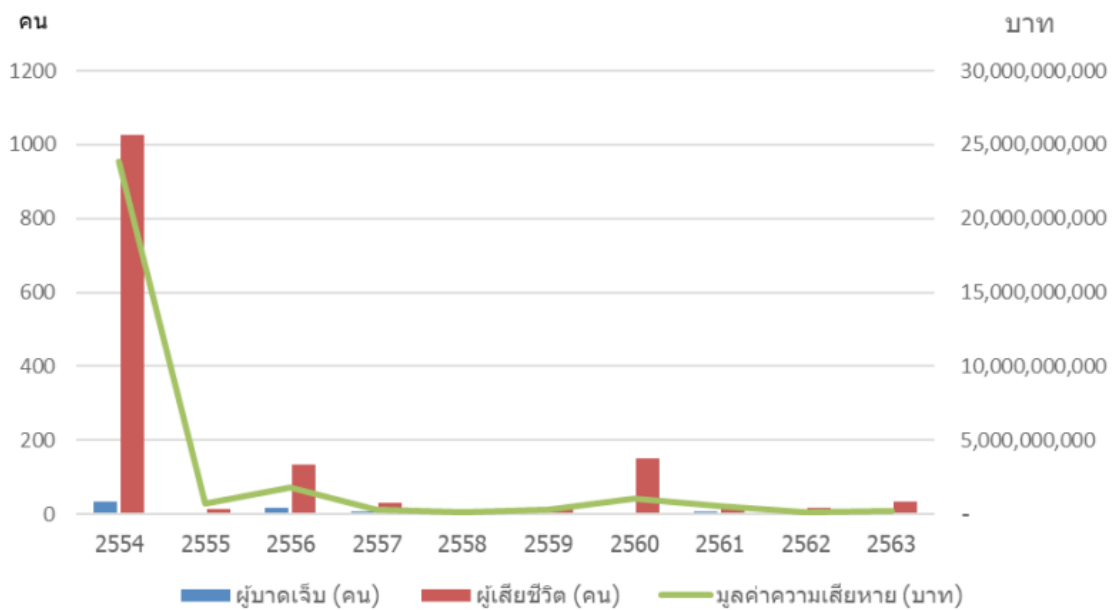

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2563.

5. อุทกภัย (Flood)

เป็นเหตุการณ์ที่เกิดจากฝนตกหนักและฝนตกสะสมเป็นเวลานาน ทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน น้ำท่วมขัง และน้ำล้นตลิ่ง ประชาชนได้รับความเดือดร้อน สิ่งสาธารณประโยชน์ และทรัพย์สินของประชาชนได้รับความเสียหายโดยมีสาเหตุหลัก ได้แก่ มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุมทะเลอันดามันและอ่าวไทย ซึ่งในประเทศไทยจะพัดอยู่ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดปกคลุมประเทศไทยและอ่าวไทยในช่วงกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ร่องมรสุมที่พาดผ่านบริเวณประเทศไทยในช่วงของแต่ละเดือน หย่อมความกดอากาศต่ำและพายุหมุนเขตร้อน (ดีเปรสชัน โชนร้อน และใต้ฝุ่น) ทั้งนี้ แนวโน้มผู้ได้รับผลกระทบไม่คงที่ขึ้นอยู่กับจำนวนของพายุที่เกิดขึ้นในแต่ละปี อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้เสียชีวิต และมูลค่าความเสียหายจากอุทกภัยมีแนวโน้มลดลง โดยมีผลกระทบที่เกิดจากอุทกภัยดังแผนภาพที่ 3 – 5

แผนภาพที่ 3 – 5 แสดงสถิติสถานการณ์อุทกภัย ระหว่างปี พ.ศ. 2554 - 2563

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2563.

6. ภัยจากดินโคลนถล่ม (Landslide)

เป็นเหตุการณ์ที่มักเกิดขึ้นพร้อมกันหรือเกิดตามมาหลังจากเกิดน้ำป่าไหลหลากอันเนื่องมาจากพายุฝนที่ทำให้เกิดฝนตกหนักอย่างต่อเนื่องรุนแรง ส่งผลให้มวลดินและหินไม่สามารถรองรับการอุ้มน้ำได้ จึงเกิดการเคลื่อนตัวตามอิทธิพลของแรงโน้มถ่วงของโลก ปัจจุบันปัญหาดินโคลนถล่มเกิดบ่อยครั้ง และมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นอันมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การทำการเกษตรในพื้นที่ลาดชัน การทำลายหน้าดิน เป็นต้น สำหรับประเทศไทยมักเกิดเหตุการณ์ดินโคลนถล่มในช่วงฤดูฝน (ปลายเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม)

7. แผ่นดินไหว และสึนามิ (Earthquake and Tsunami)

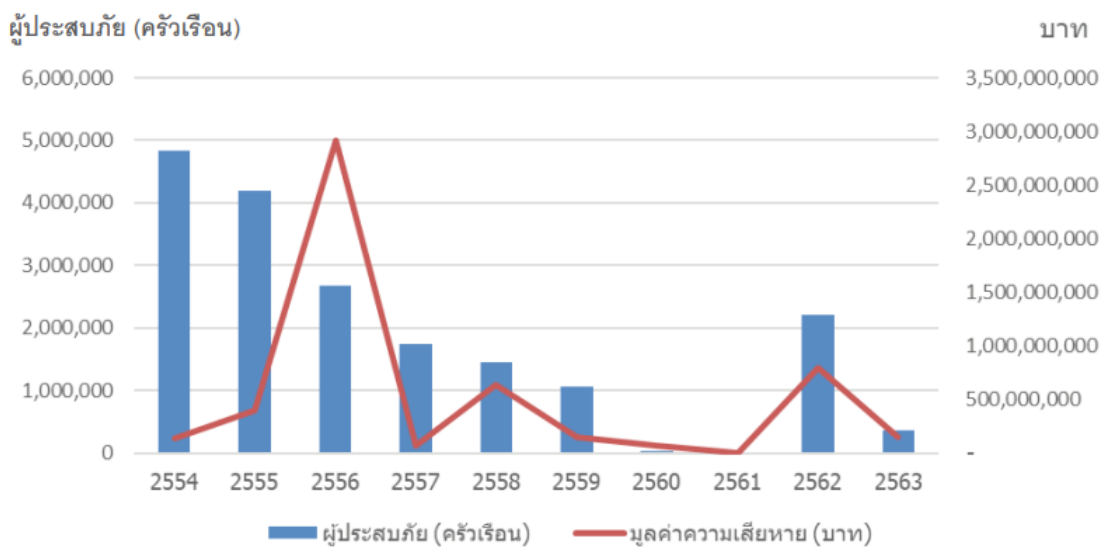
เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีสาเหตุเกิดจากการสั่นสะเทือนอย่างรุนแรงของพื้นดินในช่วงเวลาหนึ่งเกิดขึ้นจากแรงเสียดทานระหว่างชั้นหินและชั้นดินภายใต้ผิวโลกตามแนวรอยเลื่อนของเปลือกโลกที่มีพลังและยังเคลื่อนตัวอยู่ทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาบริเวณภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศไทยที่อยู่ในแนวรอยเลื่อนได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวบ่อยครั้งขึ้น เช่น กรณีเกิดขึ้นที่อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง เมื่อปี พ.ศ. 2562 ความรุนแรงขนาด 4.9 สร้างความเสียหายให้แก่อาคารบ้านเรือนและทรัพย์สินของประชาชนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ แผ่นดินไหวขนาดใหญ่ในมหาสมุทร ยังอาจทำให้เกิดสึนามิเคลื่อนตัวด้วยความเร็วสูง มีพลังรุนแรงสามารถเคลื่อนที่ไปได้เป็นระยะทางไกล ๆ และเมื่อเคลื่อนที่เข้าสู่บริเวณชายฝั่งทะเลจะทำให้เกิดเป็นคลื่นขนาดใหญ่ ที่เรียกกันว่า “สึนามิ” (Tsunami) ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายฝั่ง ดังที่เคยเกิดขึ้นบริเวณภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 5,395 ราย

8. ภัยแล้ง (Drought)

เป็นภัยที่เกิดจากธรรมชาติสภาพอากาศแห้งแล้งและขาดแคลนน้ำเป็นระยะเวลาสั้น โดยทั่วไปเกิดขึ้นเมื่อพื้นที่ที่ได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอเกิดฝนตกต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ประเทศไทยได้แบ่ง

การบริหารจัดการน้ำในฤดูแล้ง เป็น 5 ประเภท ดังนี้ 1. การสำรองน้ำไว้สำหรับการใช้น้ำในช่วงต้นฤดูฝน เพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกข้าวนาปี 2. การจัดสรรน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค 3. การจัดสรรน้ำเพื่อการรักษาระบบนิเวศ 4. การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรกรรม 5. การจัดสรรน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ภัยแล้งในแต่ละปีส่งผลกระทบต่อเกษตรกรซึ่งถือว่าเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และผลกระทบที่เกิดจากภัยแล้งอาจนำไปสู่การพังทลายของผิวดิน การเกิดฝุ่นละออง พายุฝุ่น การรุกกล้าของน้ำเค็ม และโอกาสเกิดไฟป่าสูงขึ้น สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ การเกิดภัยแล้งมีแนวโน้มลดลง ซึ่งเป็นผลจากการบริหารจัดการน้ำจากทุกภาคส่วนโดยมีผลกระทบที่เกิดจากภัยแล้งดังแผนภาพที่ 3 – 6

แผนภาพที่ 3 – 6 แสดงสถิติสถานการณ์ภัยแล้ง ระหว่างปี พ.ศ. 2554 – 2563

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2563.

9. โรคระบาด (Pandemic)

เป็นโรคติดต่อหรือโรคที่ยังไม่ทราบสาเหตุของการเกิดโรคแน่ชัดซึ่งอาจแพร่ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง หรือมีภาวะของการเกิดโรคมามากกว่าปกติที่เคยเป็นมา ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) แถลงการณ์เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 ยกย่องการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID - 19 จากโรคระบาด (Epidemic) เป็นโรคระบาดใหญ่ (Pandemic) หลังจากมีการลุกลามไปหลายประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก สำหรับการประกาศโรคระบาดของประเทศไทย ให้เป็นไปตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ทั้งนี้ การระบาดของโรคที่สำคัญ ๆ ในประเทศไทย ได้แก่

ตารางที่ 3 – 1 การระบาดของโรคในระหว่างปี 2547 – 2563

ปี พ.ศ.	การระบาด	ปี พ.ศ.	การระบาด
---------	----------	---------	----------

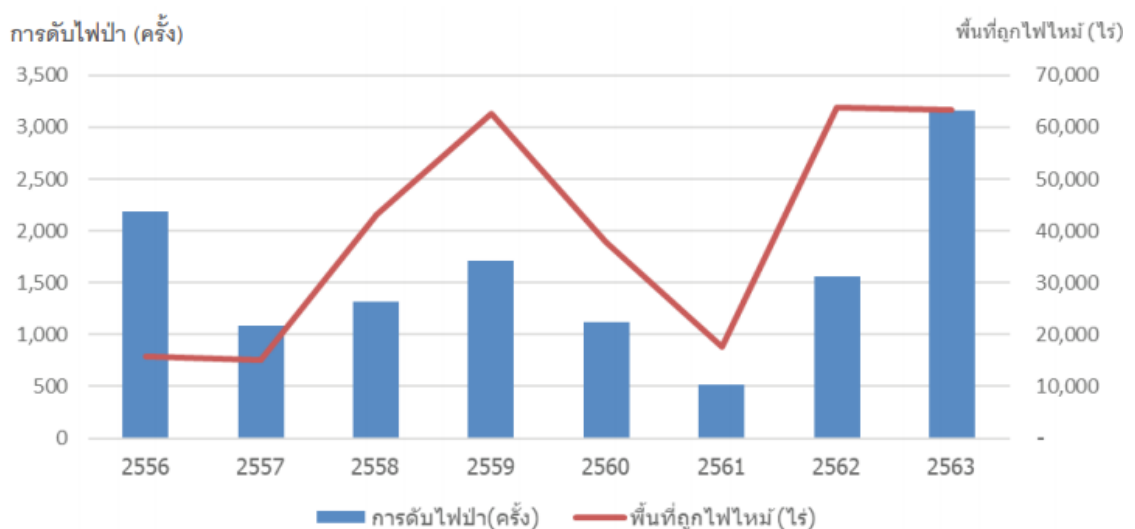
2547	โรคไข้หวัดนก	2556	โรคติดต่อระบบทางเดินหายใจเฉียบพลัน (Middle East Respiratory Syndrome : MERS – CoV)
2552	โรคไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่ H1N1	2557	โรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่า
2551 – 2552	โรคไข้วัดซ้อยุงลาย	2563	โรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 (Coronavirus disease 2019 : COVID -19)
2555	โรคไข้เลือดออก		

ที่มา : พรบ.โรคติดต่อ พ.ศ.2558.

10. ภัยจากไฟป่าและหมอกควัน (Forest Fire and Smoke)

เป็นภัยที่มักเกิดขึ้นในป่าธรรมชาติหรือสวนป่าแล้วลุกลามไปได้โดยอิสระปราศจากการควบคุมตลอดจนเป็นผลให้ฝุ่นควันและอนุภาคแขวนลอยในบรรยากาศมีปริมาณมากภายใต้กระแสลมอ่อนและอากาศ สามารถลอยตัวสูงขึ้นไปในบรรยากาศชั้นบนได้ สถานการณ์ไฟป่าและหมอกควันส่งผลกระทบต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ทั้งนี้ แนวโน้มการเกิดภัยจากไฟป่าและหมอกควัน ยังคงมีสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่องจากการเกิดไฟป่าตามธรรมชาติและการเผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่ในการเกษตร โดยมีผลกระทบที่เกิดจากภัยจากไฟป่าและหมอกควันดังแผนภาพที่ 3 – 7

แผนภาพที่ 3 – 6 แสดงสถิติสถานการณ์แล้ง ระหว่างปี พ.ศ. 2554 – 2563

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2563.

11. ภัยจากการคมนาคม (Transportation)

เป็นอุบัติเหตุจากการจราจรทางบก ทางน้ำ และทางอากาศซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อเศรษฐกิจและสังคม แบ่งออกเป็น 4 สาขา ได้แก่ การคมนาคมทางถนน การคมนาคมทางราง การคมนาคมทางน้ำ และการคมนาคมทางอากาศ ประเทศไทยมีแนวโน้มอัตราการเกิดอุบัติเหตุทางถนนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจัยที่ทำให้การเกิดอุบัติเหตุทางถนนของประเทศไทยประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ คน ยานพาหนะ ถนน และสิ่งแวดล้อม

จากข้อมูลสถานการณ์สาธารณสุขภัยที่ได้กล่าวมา พบว่า ประชากรทั่วทุกมุมโลก รวมทั้งประเทศไทยต่างก็มีความเสี่ยงจากสาธารณสุขภัยทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นภัยจากธรรมชาติ ภัยจากสิ่งแวดล้อม ภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ และภัยจากสาเหตุอื่น ๆ นอกจากนี้ สถานการณ์ภัยที่เกิดขึ้นนั้นอาจก่อให้เกิดภัยประเภทอื่น ตามมาอย่างต่อเนื่องที่มีความรุนแรง หรือสถานการณ์ภัยประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้วอาจมีภัย ที่เกิดขึ้นอีกซึ่งแตกต่างจากภัยแรกจนเกิดความซ้ำซ้อน (Compound Hazard) เช่น กรณีการเกิดแผ่นดินไหวและเกิดสึนามิตามมาในมหาสมุทร อินเดียในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 5,000 คน และสูญหายมากกว่า 2,000 คน (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2548) กรณีการเกิดอัคคีภัยส่งผลให้เกิดอาคารถล่มและมีผู้เสียชีวิตภายในเขตทวีวัฒนากรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร, 2564) เป็นต้น

การดำเนินการบริหารจัดการสาธารณสุขภัยที่ผ่านมา

1. ในด้านการบริหารจัดการตามนโยบายของภาครัฐ

ในยุทธศาสตร์จากกการขับเคลื่อนแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวมีข้อสังเขปในการบริหารจัดการที่ผ่านมาดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการบริหารจัดการ การให้ความสำคัญกับการจัดการในภาวะฉุกเฉินยังเป็นหลักมากกว่าการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุข ควรมีการเน้นแนวคิดการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุขให้มากขึ้นเพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามาจากสาธารณสุขเป็นไปอย่างยั่งยืน สำหรับด้านโครงสร้าง องค์กร และกลไกนั้นยังต้องมีความร่วมมือและการบูรณาการระหว่างหน่วยงานโดยอาศัยแผนร่วมกันที่เป็นเอกภาพมากขึ้น ด้านกระบวนการวางแผน และการสนับสนุนในเรื่องของการระดมทรัพยากรเข้าพื้นที่ประสบภัยหรือการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย ยังต้องมีการประเมิน ส่งเสริมความรู้และความเข้าใจ และจัดทำฐานข้อมูลเพื่อนำมาวางแผนและแนวทางปฏิบัติ ที่เป็นมาตรฐาน ทั้งนี้ ระดับนโยบายของประเทศต้องสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุขมากขึ้น เพื่อนำมากำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ ทิศทางรูปแบบ และระบบที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศในแต่ละประเภทภัย พร้อมทั้ง ต้องมีการแปลงนโยบายนั้นไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลสัมฤทธิ์ ต่อประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 ด้านการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ การกำหนดวิสัยทัศน์ ค่าเป้าหมาย และตัวชี้วัดอย่างชัดเจนในแผนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจแนวคิดและดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การ

มุ่งให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนแผนจากส่วนกลาง ถึงระดับพื้นที่ไปสู่การปฏิบัติให้สามารถดำเนินการทุกยุทธศาสตร์ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้แผนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้น ต้องส่งเสริมให้ผู้สื่อสารแผน กระบวนการสื่อสารและการถ่ายทอดแผนเป็นเครื่องมือสำคัญและอาศัยกลไกที่มีอยู่ทุกระดับให้มีการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง โดยต้องมีสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างการรับรู้แผนที่ถูกต้องให้พื้นที่สามารถนำแผนไปขับเคลื่อนและปรับใช้ในการเตรียมความพร้อมรับมือกับสาธารณสุขที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ต้องให้ความสำคัญกับการแปลงแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติสู่แผนระดับต่าง ๆ ของหน่วยงาน (Mainstreaming) เพื่อให้มีแผนงานบูรณาการที่เชื่อมโยงกันตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่กำหนดไว้ในแผนระดับชาติ โดยการกำหนดให้ผู้ประสานงานด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (DRR Focal Point) ระดับกระทรวงที่แต่งตั้งขึ้นแล้วเป็นพี่เลี้ยง (Mentor) ดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ยังต้องมีการสนับสนุนให้มีการจัดสรรงบประมาณให้แผนงานบูรณาการด้านการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุขไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์เพื่อลดความสูญเสียและความเสียหายของประชาชนและประเทศ

1.3 ด้านผลสัมฤทธิ์ การให้ความสำคัญระบบข้อมูล หมายถึง ข้อมูลฐาน และฐานข้อมูล เพื่อใช้สนับสนุน การตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยระบบข้อมูลนั้นต้องมีคุณภาพ มีการแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานมีการประสานข้อมูล การแลกเปลี่ยน และการใช้ข้อมูลวิเคราะห์ร่วมกันด้วยเทคโนโลยี รวมทั้ง ผู้ดูแลระบบการจัดการข้อมูลต้องมีศักยภาพและสมรรถนะเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีมาตรฐาน สำหรับให้ผู้บริหารสามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจเชิงนโยบายบนพื้นฐานของข้อมูลที่เชื่อถือได้

2. บทเรียนจากการจัดการสาธารณสุขของประเทศไทยที่ผ่านมา

บทเรียนจากการจัดการสาธารณสุขของประเทศไทยที่เกิดขึ้น ได้แก่ อุทกภัยอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วิกฤตถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย เรือฟินิกซ์ล่ม จังหวัดภูเก็ต พายุโซนร้อนปาบึก ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย กรณีเหตุระเบิดโรงงานผลิตสารเคมี หมิงตี้ เคมีคอล จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ และกรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุขที่ต้องทำทั้งระบบ ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ ดังนั้น การเตรียมทรัพยากรแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานการใช้กลไกระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุขทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับพื้นที่ การมีระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การบรรเทาทุกข์ และฟื้นฟูผู้ประสบภัยที่มีประสิทธิภาพ โดยได้ดำเนินงานที่สำคัญใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านโครงสร้าง องค์กร และกลไกการจัดการสาธารณสุข

กลไกการจัดการสาธารณสุขที่มีอยู่สามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบเพิ่มขึ้น ภายใต้ขั้นตอนมาตรฐานในการปฏิบัติในภาวะฉุกเฉิน การประกาศเขตพื้นที่ประสบสาธารณสุขเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเป็นเอกภาพมากขึ้นในการบริหารจัดการให้ส่วนราชการระดับต่าง ๆ สามารถให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง มีการนำระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System: ICS) มาใช้เป็นเครื่องมือให้การปฏิบัติงานให้มีความเป็นเอกภาพมากขึ้นในการจัดการในภาวะฉุกเฉิน โดยส่งเสริมให้มีการสื่อสารความเสี่ยง (Risk Communication) และทีมสนับสนุนการจัดการเหตุการณ์เข้าไว้ในโครงสร้าง

2.2 ด้านกระบวนการวางแผน และการสนับสนุน

การบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ มักจะดำเนินการในช่วงภาวะวิกฤติ มากกว่าในช่วงก่อนเกิดภัย ซึ่งจะดำเนินการตามอำนาจหน้าที่หรือภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ข้อจำกัด ด้านบุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือ องค์ความรู้ ประสบการณ์ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ อีกทั้ง ปัจจุบันโอกาสการเกิดภัยมักจะเกิดภัยซ้ำซ้อน (Compound Hazard) ที่ต้องใช้วิธีการจัดการที่มีความแตกต่างกับภัยที่เกิดขึ้น แตกต่างจากภัยแรกและต้องสอดคล้องตามหลักวิชาการและมาตรฐานหลักสากล รวมทั้ง การพัฒนาให้มีมาตรฐานการปฏิบัติงาน (SOP) ที่มีแนวทางปฏิบัติและทิศทางที่ชัดเจน การสนับสนุนให้มีการวางแผนที่เป็นระบบโดยกำหนดหน่วยงานเพื่อบูรณาการ การระดมทรัพยากรเข้าสู่พื้นที่ประสบภัยและการปฏิบัติอย่างเป็นมาตรฐาน นอกจากนี้ ความมีสัมพันธ์ภาพที่ีระหว่างหน่วยงานและทุกภาคส่วนในการประสานและสนับสนุนการปฏิบัติจะเป็นแรงขับเคลื่อนให้ปฏิบัติการเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้มีความสำคัญอย่างยิ่ง

2.3 ด้านองค์ความรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณภัย

การประเมินความเสี่ยงตามมาตรฐานหลักสากลเพื่อให้ได้มาซึ่งฐานข้อมูลและข้อมูลฐานความเสี่ยงของภัย เพื่อใช้ในการสนับสนุนการดำเนินการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยต้องเป็นรูปธรรม ที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกพื้นที่ความเสี่ยง ทั้งนี้ การส่งเสริมให้หน่วยงานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์ปฏิบัติการจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Operation Center: EOC) เพื่อให้การจัดการมีมาตรฐาน เป็นเอกภาพ และยืดหยุ่น ได้มากขึ้น การมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจและการวางแผนจะทำให้การปฏิบัติการบรรเทา หรือฟื้นฟูสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ และยั่งยืน เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดสาธารณภัยที่ซ้ำซากและผลกระทบที่ได้รับลดน้อยลง นอกจากนี้ ต้องมีการผลักดันให้ประเทศจัดตั้งสถาบันด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ของประเทศเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญและความเป็นมืออาชีพที่มีทักษะ ความรู้ และสมรรถนะด้านการจัดการสาธารณภัยของประเทศ สำหรับการฟื้นฟูที่ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิมอย่างเป็นรูปธรรม จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวางกรอบการฟื้นฟูของประเทศ (Recovery Framework) ด้วยการประเมินความต้องการหลังเกิดภัย (Post-Disaster Needs Assessment: PDNA) และการวิจัย การนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญาปรับใช้ในการบริหารจัดการสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวโน้มสถานะการเกิดภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ของกองทัพภาคที่ 1

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันนี้มีความถี่และความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ ภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมาจากหลายสาเหตุ อาทิ ภัยแล้ง พายุฤดูร้อน พายุหมุน โคลนถล่ม ฝนตกหนัก น้ำท่วมฉับพลัน แผ่นดินไหวและสึนามิ การเกิดคลื่นความร้อน โรคระบาด เป็นต้น อีกทั้งในช่วง 2 - 5 ปีที่ผ่านมาได้เกิดปรากฏการณ์หลากหลายที่ส่งผลต่อความแปรปรวนของสภาพอากาศ (Wide range of time scale) รวมทั้งการเกิดภัยพิบัติใหม่ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อระบบเกษตรกรรม อีกทั้ง ประเทศต่างๆ มีความตื่นตัวและพยายามสร้างมาตรการรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยมีการศึกษาจากแนวโน้มของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความแปรปรวนของสภาพอากาศมากขึ้นได้ ทั้งนี้ ในห้วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยประสบกับภัยพิบัติบ่อยครั้งมากขึ้น รุนแรงและยาวนานมากขึ้น ซึ่งปัญหาของการเกิดอุทกภัยมีสาเหตุจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำใช้และถูกทำลายจนขาดสมดุล ซึ่งการกระทำที่เป็นสาเหตุกระตุ้นให้เกิดภัยพิบัติเร็วยิ่งขึ้น อาทิ การสร้างบ้านและทำสวนรุกขาค้ำ

พื้นที่ลำนํ้าและภูเขา การตัดถนนบนเขาสูง การสร้างถนน สะพาน ท่อ รวมทั้งฝาย และอ่างเก็บนํ้าขนาดเล็กที่กีดขวาง ทางระบายนํ้าธรรมชาติ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ภาวะโลกร้อนที่ยังส่งผลให้มีการเพิ่มของระดับปริมาณนํ้าฝน การเกิดนํ้าป่าไหลหลาก การเพิ่มของระดับนํ้าในแม่นํ้าและนํ้าทะเล การตัดไม้ทำลายป่า การเปลี่ยนแปลงระบบวิถีการผลิตไปสู่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ทำให้ยึดเกาะหน้าดินได้น้อยลง ซึ่งสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เมื่อเกิดฝนตกหนัก หรือฝนตกเป็นระยะเวลาาน โดยเฉพาะบริเวณภูเขา ทำให้นํ้าป่าจะไหลบ่าลงอย่างมากมาย รุนแรง และรวดเร็ว จึงทำให้การเกิดอุทกภัยและธรณีพิบัติภัยของประเทศไทยแต่ละครั้งมีความหนักหน่วงและก่อให้เกิดความเสียหายมากขึ้น และเช่นเดียวกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการด้านภัยพิบัติ โดยหน่วยงานหลักในการจัดการด้านภัยพิบัติ คือ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย อย่างไรก็ตาม ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในบางครั้งมีความรุนแรงเกินกว่าที่หน่วยงานเดียวจะสามารถจัดการได้ เช่น การเกิดสึนามิ พายุหมุนเขตร้อน หรือโคลนถล่ม การจัดการด้านภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นๆ ของสังคม ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม เช่น มูลนิธิต่างๆ และอาสาสมัครภาคประชาชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการปัญหาด้านภัยพิบัติ ตั้งแต่การระดมอาสาสมัครเพื่อเป็นทีมช่วยเหลือ การค้นหาผู้รอดชีวิต ตลอดจนการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัย การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม การส่งเสริมอาชีพ และการเยียวยาสภาพจิตใจ

อีกทั้ง กองทัพอากาศไทยถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมจัดการปัญหาด้านภัยพิบัติ ซึ่งจุดแข็งของกองทัพอากาศในการจัดการด้านภัยพิบัติ คือ ความพร้อมด้านกำลังพล งบประมาณ และยุทธวิธีที่แตกต่างๆ ดังนั้นหาก นำจุดแข็งของกองทัพอากาศประยุกต์ใช้ร่วมกับการจัดการด้านภัยพิบัติของภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมจะเป็นการพัฒนาการจัดการด้านภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปัจจุบันกองทัพอากาศได้ปรับนโยบายของกองทัพอากาศให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยหันมาส่งเสริมด้านการพัฒนาประเทศ การช่วยเหลือประชาชนเพื่อความอยู่ดีกินดี ประกอบกับในปัจจุบันโลกกำลังเผชิญปัญหาความผันผวนของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ทำให้ภูมิอากาศแปรปรวนผิดปกติ เกิดภาวะความแห้งแล้งอย่างรุนแรง เกิดอุทกภัยและวาตภัยครั้งใหญ่ในหลายพื้นที่ทำลายชีวิตและสร้างความเสียหายให้กับประเทศที่ประสบภัยเหล่านั้นอย่างมหาศาล ประเทศไทยที่ผ่านมาก็เช่นกัน ได้เกิดอุทกภัยและวาตภัยอย่างร้ายแรงหลายครั้ง สร้างความเสียหายเป็นอย่างมาก ซึ่งทุกส่วนราชการได้ระดมกำลังเข้าช่วยเหลือ โดยเฉพาะกองทัพอากาศได้ใช้กำลังจากกองทัพอากาศทุกเหล่าทัพเข้าช่วยเหลือ ซึ่งการปฏิบัติของกองทัพอากาศสามารถช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ให้กับประชาชนผู้ประสบภัย

ในส่วนของกองทัพอากาศที่ 1 มีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุม จังหวัดในภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งจากสภาพที่ตั้งของประเทศไทยนั้นจะมีภูมิอากาศลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เป็นตัวกำหนดหลักของลักษณะอากาศของประเทศไทย ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะพัดระหว่างเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ อากาศโดยทั่วไปจะหนาวเย็นและแห้งแล้งซึ่งเป็นช่วงฤดูหนาว ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะพัดระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม นำอากาศร้อนและความชื้นจาก 2 มหาสมุทรเข้ามา ทำให้มีฝนตกเกือบทั่วไป โดยเฉพาะตามบริเวณชายฝั่งและเทือกเขาด้านรับลมจะมีฝนตกชุก ถือเป็นช่วงฤดูฝน ช่วงการเปลี่ยนฤดูระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม มีลมไม่แน่ทิศและเป็นช่วงที่พื้นดินได้รับพลังงานจากดวงอาทิตย์สูงสุดอากาศโดยทั่วไปร้อนอบอ้าวและแห้งแล้ง พายุฝนฟ้าคะนองที่เกิดขึ้นมักปรากฏมีความรุนแรงเป็นช่วงฤดูร้อน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้รับอิทธิพลจากพายุหมุนเขตร้อนที่มักก่อตัวในทะเลจีนใต้ และร่องความกดอากาศต่ำที่พัดผ่าน ก่อให้เกิดฝนตกปริมาณมากและเป็นบริเวณกว้างในบริเวณที่ปรากฏ

ลักษณะอากาศดังกล่าวของช่วงเดือนต่างๆ ในฤดูฝน ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อน พื้นที่ส่วนบนเป็นภูเขา และที่ราบสูง พื้นที่ส่วนกลางเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ทางใต้เป็นแหลมยื่นลงไปในทะเล จากสภาพดังกล่าว สามารถแบ่งภูมิประเทศออกตามลักษณะอุตุนิยมวิทยาได้เป็น 5 ภาค ดังนี้

ภาคเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 153,000 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงมีภูเขา ติดกันเป็นพืดในแนวเหนือ – ใต้ และเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำสำคัญๆ หลายสาย โดยแม่น้ำเหล่านี้ ไหลมารวมกันในบริเวณภาคกลาง ทิวเขามีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 1,600 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล อากาศหนาวเย็นจัดในฤดูหนาว และร้อนจัดในฤดูร้อน และมีฝนในเกณฑ์ปานกลาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่เป็นที่ราบสูงและลาดต่ำไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ทาง ตะวันตกมีทิวเขาเพชรบูรณ์ เนื้อที่ประมาณ 170,000 ตารางกิโลเมตร โดยมีพื้นที่ส่วนใหญ่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 250 เมตร ทางด้านตะวันตกของภาคเป็นเทือกเขาตงพญาเย็นและ เทือกเขาเพชรบูรณ์ ทางใต้มีเทือกเขาสันกำแพงและทิวเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นตัวการสำคัญที่กั้นลม ตะวันตกเฉียงใต้ ไอน้ำและความชื้นจากทะเลเข้าไปไม่ถึง ในฤดูฝนฝนตกไม่สม่ำเสมอ ในฤดูหนาว อากาศหนาวเย็นจัด เพราะได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือโดยตรง ในฤดูร้อนอากาศร้อนจัดและ แห้งแล้งเนื่องจากอยู่ห่างไกลทะเล

ภาคกลาง พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ระดับพื้นที่ลาดลงมาทางใต้ตามลำดับจนถึงอ่าวไทย มีพื้นที่ โดยประมาณ 73,000 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางน้อยกว่า 30 เมตร มี ภูเขาเตี้ยๆ ทางด้านตะวันตกและมีแม่น้ำสำคัญๆ หลายสายไหลผ่าน ลักษณะภูมิประเทศทำให้เกิดน้ำท่วม ได้ง่ายในฤดูฝน ในฤดูหนาวอากาศไม่หนาวมากนัก และในฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัดเนื่องจากอยู่ใกล้ทะเล

ภาคตะวันออก พื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบ มีเกาะเป็นจำนวนมาก พื้นที่รวมกันประมาณ 34,000 ตารางกิโลเมตร อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลน้อยกว่า 40 เมตร มีฝนตกชุกในฤดูฝน ในฤดูหนาว อากาศไม่หนาวมากนักและในฤดูร้อนไม่ร้อนจัดเนื่องจากอยู่ติดกับทะเล

ภาคใต้ มีลักษณะเป็นแหลมยาวยื่นไปในทะเลฝั่งทะเลทั้งสองข้างมีเกาะเป็นจำนวนมาก พื้นที่ทั้งหมดประมาณ 83,000 ตารางกิโลเมตร มีความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 640 กิโลเมตร ประกอบด้วยป่าเขาเป็นส่วนมากทอดจากเหนือมาใต้และมีพื้นที่ราบทางชายฝั่งทั้งสองข้างมีแม่น้ำสาย สั้นๆ จำนวนมาก

ซึ่งภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติเกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในส่วนเขต ความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 ตามสภาพพื้นที่ความรับผิดชอบสามารถแบ่งออกได้เป็น 8 ชนิด ดังนี้

1. พายุหมุนเขตร้อน (Tropical Cyclones)
2. แผ่นดินไหว (Earthquakes)
3. อุทกภัย (Floods)
4. พายุฟ้าคะนองหรือพายุฤดูร้อน (Thunderstorms)
5. แผ่นดินถล่ม (Land Slides)
6. คลื่นพายุซัดฝั่ง (Storm Surges)
7. ไฟป่า (Fires)
8. ฝนแล้ง (Droughts)

1. พายุหมุนเขตร้อน พายุหมุนเขตร้อนเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติซึ่งสามารถทำความเสียหายได้รุนแรงและเป็นบริเวณกว้างมีลักษณะเด่น คือ มีศูนย์กลางหรือที่เรียกว่า ตาพายุ เป็นบริเวณที่มี ลมสงบ อากาศโปร่งใส โดยอาจมีเมฆและฝนบ้างเล็กน้อยล้อมรอบด้วยพื้นที่บริเวณกว้างรัศมีหลายร้อย

กิโลเมตร ซึ่งปรากฏฝนตกหนักและพายุลมแรง ลมแรงพัดเวียนเข้าหาศูนย์กลาง ดังนั้นในบริเวณที่พายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนที่ผ่าน ครั้งแรกจะปรากฏลักษณะอากาศโปร่งใส เมื่อด้านหน้าของพายุหมุนเขตร้อนมาถึงปรากฏลมแรง ฝนตกหนักและมีพายุฟ้าคะนอง ลมกระโชกแรงและอาจปรากฏพายุทอร์นาโด ในขณะที่ตาพายุมาถึงอากาศจะโปร่งใสอีกครั้ง และเมื่อด้านหลังของพายุหมุนมาถึงอากาศจะเลวร้ายลงอีกครั้งและรุนแรงกว่าครั้งแรก

พายุหมุนเขตร้อนเริ่มต้นการก่อตัวจากหย่อมความกดอากาศต่ำกำลังมาแรงซึ่งอยู่เหนือผิวน้ำทะเลในบริเวณเขตร้อนและเป็นบริเวณที่กลุ่มเมฆจำนวนมากรวมตัวกันอยู่โดยไม่ปรากฏการหมุนเวียนของลม หย่อมความกดอากาศต่ำกำลังแรงนี้ เมื่ออยู่ในสภาวะที่เอื้ออำนวยก็จะพัฒนาตัวเองต่อไป จนปรากฏระบบหมุนเวียนของลมอย่างชัดเจน ลมพัดเวียนเป็นวงทวนเข็มนาฬิกาในซีกโลกเหนือ พายุหมุนในแต่ละช่วงของความรุนแรงจะมีคุณสมบัติเฉพาะตัวและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อม ความเร็วลมในระบบหมุนเวียนทวีกำลังแรงขึ้นเป็นลำดับ กล่าวคือในขณะที่เป็นพายุดีเปรสชันความเร็วลมสูงสุดใกล้ศูนย์กลางมีค่าไม่เกิน 33 น็อต ในขณะที่เป็นพายุโซนร้อนความเร็วลมสูงสุดใกล้ศูนย์กลางมีค่าอยู่ระหว่าง 34 – 63 น็อต และในขณะที่เป็นพายุไต้ฝุ่นความเร็วลมสูงสุดใกล้ศูนย์กลางจะมีค่าตั้งแต่ 64 น็อต ขึ้นไป

2. แผ่นดินไหว หมายถึงการสั่นสะเทือนของพื้นดิน ซึ่งสาเหตุมาจากการเคลื่อนที่อย่างฉับพลันของเปลือกโลก เนื่องจากพลังงานความร้อนภายในโลกทำให้เกิดแรงเครียด แรงเครียดที่สะสมอยู่ในโลกทำให้เกิดการแตกหักของหิน เมื่อหินแตกออกเป็นแนวจะเกิดเป็นรอยเลื่อนและการเคลื่อนที่อย่างฉับพลันของรอยเลื่อนนี้เป็นสาเหตุหลักของการเกิดแผ่นดินไหว แผ่นดินไหวนอกจากจะเกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติแล้วยังเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากมนุษย์ซึ่งทำให้สภาพสมดุลของเปลือกโลกบางส่วนเปลี่ยนไปและไปกระตุ้นให้เกิดอาการดังกล่าว แต่จะมีความรุนแรงน้อยกว่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แผ่นดินไหวอาจเกิดจากภูเขาไฟระเบิด เหมืองถล่ม หรือการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดิน เป็นต้น

3. อุทกภัย พายุหมุนเขตร้อนมักก่อให้เกิดอุทกภัยในบริเวณที่พายุเคลื่อนผ่านและบริเวณใกล้เคียงแต่ก็ได้หมายความว่าในพื้นที่ที่ไม่เคยมีพายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนผ่านจะไม่มีโอกาสเกิดอุทกภัยฝนที่ตกเนื่องจากหย่อมความกดอากาศต่ำในเขตร้อนและลมมรสุมทางตอนใต้ของทวีปเอเชียและในพื้นที่อื่นๆ ก็เป็นเหตุให้เกิดอุทกภัยได้เช่นกัน น้ำที่เกิดจากการละลายของหิมะในบริเวณเทือกเขาอาจก่อให้เกิดน้ำท่วมในที่ลุ่มที่อยู่ไกลออกไปได้ การเกิดน้ำหลากจากภูเขา เนื่องจากมีฝนตกหนักในบริเวณต้นน้ำทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน จากอดีตที่ผ่านมา ภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับสภาพอากาศครั้งที่เลวร้ายที่สุดนั้น เกิดจากการไหลบ่าของน้ำในแม่น้ำล้นตลิ่ง โดยทั่วไปอุทกภัยจากน้ำท่วม แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

3.1 น้ำท่วมซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากกระแสน้ำไม่มีประสิทธิภาพ หรือระบายน้ำไม่ทัน มักเกิดขึ้นในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและบริเวณชุมชนเมืองใหญ่

3.2 น้ำท่วมฉับพลันและน้ำป่า เป็นสภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นเนื่องจากฝนตกหนักในบริเวณพื้นที่ซึ่งมีความชันมากและมีคุณสมบัติในการกักเก็บน้ำหรือตื้นน้ำน้อย น้ำท่วมฉับพลันมักเกิดขึ้นหลังจากฝนตกหนัก ไม่เกิน 6 ชั่วโมงและมักเกิดขึ้นในบริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา เนื่องจากน้ำท่วมฉับพลันมีความรุนแรงและเคลื่อนที่ด้วยความรวดเร็ว โอกาสที่จะป้องกันและหลบหนีจึงมีน้อย ดังนั้นความเสียหายจากน้ำท่วมฉับพลันจึงมีมากทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

4. พายุฟ้าคะนองหรือพายุฤดูร้อน ที่เกิดขึ้นในฤดูร้อนหรือเรียกว่าพายุร้อนจะเกิดขึ้นในช่วงเดือนเมษายนหรือในช่วงก่อนเริ่มต้นฤดูฝน ขณะที่อุณหภูมิในภาคต่างๆ เริ่มสูงขึ้น เนื่องจากแกนของโลกเริ่มเอียงเข้าหาดวงอาทิตย์ และดวงอาทิตย์จะเคลื่อนมาอยู่ที่บริเวณเส้นศูนย์สูตร ทำให้อากาศร้อนอบอ้าวและขึ้นในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและตอนบนของภาคกลาง อากาศที่อยู่ใกล้

ผิวพื้นจะมีอุณหภูมิสูง ประกอบกับลมที่พัดเข้าสู่ประเทศไทยเป็นลมใต้และลมตะวันออกเฉียงใต้ที่พัดมาจากอ่าวไทยและทะเลจีนใต้ในระยะนี้ถ้ามีลมเหนือ (อากาศเย็น) พัดลงมาจากประเทศจีนคราวใดจะทำให้ให้อากาศสองกระแสกระทบกัน ทำให้การหมุนเวียนของอากาศแปรปรวนขึ้นอย่างรวดเร็วและฉับพลัน เป็นเหตุให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนองอย่างแรงและรวดเร็ว มีฟ้าแลบ (Lightning) ฟ้าร้อง (Thunder) และฟ้าผ่ารวมอยู่ด้วย นอกจากนี้มักจะมีลมกรรโชกแรงและฝนตกหนักเกิดขึ้น บางครั้งยังมีลูกเห็บตกลงมาด้วย พายุฟ้าคะนองนี้เป็นพายุที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาอันสั้น มีน้อยครั้งที่เกิดขึ้นนานกว่า 2 ชั่วโมง

5. แผ่นดินถล่ม มักเกิดขึ้นที่บริเวณภูเขา โดยเฉพาะภูเขาหินแกรนิตที่มีความลาดชันสูงจนขาดความสมดุลในตัวเอง และบริเวณไหล่เขาที่ขาดพืชพันธุ์ไม้เนื้อใหญ่ปกคลุม ซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะขยายพื้นที่ออกไปเรื่อยๆ เนื่องจากป่าไม้บริเวณต้นน้ำถูกทำลายไปมาก ทำให้ไม่มีต้นไม้ช่วยดูดซับน้ำ เมื่อมีฝนตกในบริเวณดังกล่าวจนดินเกิดการอิ่มตัวและไม่สามารถอุ้มน้ำไว้ได้อีกต่อไป จึงทำให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน แผ่นดินถล่มที่ก่อให้เกิดความเสียหายส่วนใหญ่มักเกิดภายหลังจากที่ฝนตกหนักมากบริเวณภูเขาซึ่งเป็นต้นน้ำลำธาร ความรุนแรงของแผ่นดินถล่มเกิดจากหลายองค์ประกอบ เช่น ปริมาณฝนที่ตกบนภูเขาและลักษณะทางธรณีวิทยาของภูเขานั้นๆ ความรุนแรงจะมีมากถ้าหากทุกองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน เช่น มีปริมาณฝนตกหนักมากบนภูเขาหินแกรนิตที่มีความลาดชันสูงและขาดพันธุ์ไม้ปกคลุม โอกาสที่จะเกิดแผ่นดินถล่มจะสูงมาก โดยผลกระทบจากแผ่นดินถล่ม มีดังนี้

- 5.1 บ้านเรือนพังทลายจากการทับถมของเศษดิน หิน ทราบ ที่ไหลมากับน้ำ
- 5.2 ผู้คนและสัตว์เลี้ยงได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมาก
- 5.3 พืชผลทางการเกษตรเสียหาย
- 5.4 เส้นทางคมนาคมต่างๆ ถูกทำลายเสียหาย
- 5.5 เส้นทางเดินของน้ำถูกทับถมและเปลี่ยนไป

6. คลื่นพายุซัดฝั่ง เป็นลักษณะของคลื่นขนาดใหญ่ที่เกิดในทะเลและมหาสมุทรขณะที่พายุกำลังเคลื่อนขึ้นฝั่ง ความสูงของคลื่นจะขึ้นอยู่กับความแรงของพายุ คลื่นพายุซัดฝั่งนี้มีกำลังในการทำลายล้างสูงมาก ดังเช่นที่เคยเกิดที่แหลมตะลุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อปี พ.ศ.2505 ขณะที่พายุโซนร้อน “แฮเรียต” เคลื่อนขึ้นฝั่งและอีกเหตุการณ์หนึ่งคือที่อำเภอท่าชะและอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร เมื่อครั้งพายุไต้ฝุ่น “เกย์” เคลื่อนขึ้นฝั่งเมื่อปี พ.ศ.2532 คลื่นพายุซัดฝั่งนี้เกิดในขณะที่พายุเคลื่อนขึ้นฝั่ง โดยทำให้เกิดคลื่นขนาดใหญ่โถมเข้าใส่บริเวณที่พักอาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยมีบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากคลื่นพายุซัดฝั่งโดยตรง คือ บริเวณภาคใต้ โดยเฉพาะฝั่งตะวันออก ขณะที่พายุเคลื่อนตัวจากอ่าวไทยขึ้นสู่ฝั่งในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม ความรุนแรงของคลื่นพายุซัดฝั่งจะมากขึ้นอยู่กับความแรงของพายุขณะเคลื่อนตัวขึ้นฝั่ง พายุที่มีความแรงมากจะก่อให้เกิดความเสียหายมาก พายุที่มีความแรงตั้งแต่ 63 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ประกอบกับความกดอากาศที่ศูนย์กลางพายุจะต้องต่ำกว่าบริเวณรอบๆ ประมาณ 100 มิลลิบาร์ จึงจะสามารถก่อให้เกิดคลื่นพายุซัดฝั่งได้ ผลกระทบที่เกิดจากคลื่นพายุซัดฝั่งคือ ทำให้เกิดคลื่นสูง โถมขึ้นฝั่งกวาดทำลายทรัพย์สินต่างๆ ทำให้เกิดความเสียหายทั้งแก่ชีวิตและทรัพย์สินที่อยู่บริเวณริมฝั่งทะเลเป็นจำนวนมาก ผลกระทบจากคลื่นพายุซัดฝั่ง มีดังนี้

- 6.1 สิ่งก่อสร้างริมฝั่งทะเลเสียหาย พังทลาย
- 6.2 ผู้คนและสัตว์เลี้ยงถูกพัดพาลงทะเล
- 6.3 เรือประมงขนาดใหญ่อาจล่มได้
- 6.4 เรือประมงขนาดเล็กล่มจมลงสิ้น

7. ไฟป่า ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะไฟป่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งมักเกิดขึ้นในช่วงระหว่างปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนพฤษภาคม โดยสาเหตุสำคัญมีอยู่ด้วยกัน 2 ประการ ประการแรกมนุษย์เป็นผู้ก่อกับธรรมชาติเป็นผู้ก่อ ซึ่งจากฝีมือมนุษย์นั้นส่วนใหญ่จะเกิดจากการลักลอบเผาป่าหรือจาก ความประมาท ที่มาจากการแสวงหาผลประโยชน์ให้กลุ่มนายทุนหรือตนเอง ส่วนประการที่สองคือเกิดจากความแห้งแล้งของพื้นที่ป่า ซึ่งมีเกิดขึ้นเป็นประจำทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งยังก่อมลพิษให้กับประชาชนที่พักอาศัยในแถบที่เกิดไฟป่าและยังเป็นหนึ่งสาเหตุที่ก่อให้เกิดฝุ่น PM 2.5 ทำให้เกิดมลพิษต่อสุขภาพของประชาชนในประเทศ

8. ฝนแล้ง หมายถึง ความแห้งแล้งของลมฟ้าอากาศอันเกิดจากการที่ฝนน้อยกว่าปกติไม่เพียงพอต่อความต้องการหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำใช้และพืชต่างๆ ขาดน้ำหล่อเลี้ยง ขาดความชุ่มชื้น ทำให้พืชผลไม่สมบูรณ์และไม่เจริญเติบโต ไม่ให้ผลตามปกติ เกิดความเสียหายและเกิดความอดอยาก ขาดแคลนทั่วไป ความรุนแรงของฝนแล้งขึ้นอยู่กับความชื้นในอากาศ ความชื้นในดิน ระยะเวลาที่เกิดความแห้งแล้งและความกว้างใหญ่ของพื้นที่ที่มีความแห้งแล้ง ฝนแล้งที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมาก ได้แก่ ฝนแล้งที่เกิดในช่วงฤดูฝน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงฝนทิ้งช่วงที่ยาวนาน ระหว่างเดือนมิถุนายนต่อเนื่องเดือนกรกฎาคม ทำให้พืชไร่ต่างๆ ที่ทำการเพาะปลูกไปแล้วขาดน้ำและได้รับความเสียหาย พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากฝนแล้ง

ปัจจัยและอิทธิพลต่างๆ ที่มีผลกับทัศนคติของคนในพื้นที่ในการช่วยเหลือของกองทัพ

ในการช่วยเหลือของกองทัพด้านการบรรเทาสาธารณภัยต่อมุมมองของประชาชนในพื้นที่ส่วนความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 นั้น ซึ่งทางกองทัพภาคได้รับนโยบายจากส่วนกลางและได้แบ่งส่วนการบริหารจัดการในด้านบรรเทาสาธารณภัยเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติต่างๆ โดยได้ปฏิบัติและช่วยเหลือประชาชนตามลักษณะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยที่เป็นผลและมีอิทธิพลต่อมุมมองของประชาชนในพื้นที่ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านความชัดเจนในเป้าหมายของนโยบาย ซึ่งเป็นปัจจัยหลักและสำคัญต่อการปฏิบัติการช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้น โดยเฉพาะความชัดเจนในการปฏิบัติสั่งการของฝ่ายนโยบายที่ต้องประสานกับฝ่ายปฏิบัติอย่างเป็นระบบ รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ให้การช่วยเหลือประชาชนได้อย่างทันท่วงที ทั้งนี้ เมื่อมีนโยบายมีความชัดเจนและสามารถนำมาปฏิบัติช่วยเหลือให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ จะทำให้ทัศนคติต่อการช่วยเหลือของกองทัพจะเป็นไปด้วยดีและได้รับความชื่นชมของคนในพื้นที่ก็จะส่งผลดีต่อการปฏิบัติการด้านจิตวิทยาของกองทัพ แต่ถ้าเกิดในทางตรงกันข้ามคือการขาดความชัดเจนในด้านนโยบายและเป้าหมายในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ก็จะส่งผลเสียในด้านอื่นๆ ตามมาหลายประการ อย่างเช่น การขาดความเชื่อของกองทัพ การที่ประชาชนในพื้นที่ไม่ให้ความร่วมมือในกิจการต่างๆ ของกองทัพ เป็นต้น

2. ปัจจัยด้านความเพียงพอต่อทรัพยากรที่ได้ให้ความช่วยเหลือ โดยจุดนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในด้านการให้ความช่วยเหลือนอกจากการช่วยเหลือประชาชนด้านชีวิตและร่างกายแล้ว การให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นต่อการดำรงชีวิตอย่างปัจจัยสี่ อย่างเช่น เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่ ยารักษาโรค และอื่นๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีพเบื้องต้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยเหลือประชาชนยามเมื่อเกิดภัยพิบัติ

เมื่อถ้าเกิดไม่มีการช่วยเหลือที่เพียงพอแล้วก็จะส่งผลต่อทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก โดยอาจจะมองถึงมีการทุจริตจากหน่วยงานราชการที่ให้ความช่วยเหลือ ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ขององค์กรและจะทำให้ทัศนคติของประชาชนในภาพลบตามมาได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องหาวิธีการให้ความช่วยเหลือที่เพียงพอให้ประชาชนผู้ที่ประสบได้รับความพึงพอใจในระดับหนึ่ง เพื่อให้เกิดความประทับใจในการช่วยเหลือเบื้องต้น จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อภาพลักษณ์และความร่วมมือของคนในพื้นที่ในการร่วมมือกัน

3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มภายนอกหน่วยงาน โดยสืบเนื่องจากนโยบายหลักของศูนย์สั่งการ หากมีความชัดเจนอย่างเป็นระบบในการปฏิบัติหน้าที่ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในยามเมื่อเกิดเหตุ และมีการประสานงานและรับบริการสนับสนุนในด้านต่างๆ จากกลุ่มภายนอกหรือจากส่วนของภาคเอกชน ก็จะเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้การช่วยเหลือให้กับประชาชนในพื้นที่ประสบภัยได้อย่างดี ซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและมีทรัพยากรเพียงพอในการให้ความช่วยเหลือกับประชาชนผู้ประสบภัยในพื้นที่ที่เกิดเหตุภัยพิบัติ และจะทำให้เกิดผลในแง่ดีต่อทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานรัฐ

4. ปัจจัยด้านการคำนึงถึงวัฒนธรรม ศาสนา อัตลักษณ์ ในพื้นที่ เป็นปัจจัยที่ละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก เนื่องจากความแตกต่างในวิถีชีวิตของคนแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกัน หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยที่สลับซับซ้อนอย่างยิ่ง ซึ่งจากผู้ปฏิบัติทั้งในระดับนโยบายและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติถ้าไม่เข้าใจหรือไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมของพื้นที่ที่จะเข้าไปช่วยเหลือแล้วจะส่งผลด้านลบเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นต้องศึกษาและเข้าใจในวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่นั้นๆ อย่างละเอียดหรือต้องมีการเก็บฐานข้อมูลในพื้นที่ เพื่อที่จะช่วยและทำความเข้าใจถึงการปฏิบัติงานให้การช่วยเหลืออย่างถูกต้องและให้ตรงตามวิถีชีวิตของคนในพื้นที่นั้นๆ

5. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ในด้านการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ต้องอาศัยการเข้าถึงชุมชนสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐ โดยจะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเกิดหรือไม่เกิดภัยพิบัติในพื้นที่นั้นๆ ก็ตาม ซึ่งในการทำงานด้านมวลชนสัมพันธ์ในส่วนของกองทัพพบได้มีนโยบายและแผนการอย่างชัดเจน ซึ่งไม่ใช่แค่ในการช่วยเหลือประชาชนในยามเมื่อเกิดประสบภัยเพียงอย่างเดียว แต่ในการดำเนินการในส่วนอื่นๆ อย่างเช่น ด้านการข่าว ด้านยาเสพติด ด้านอาชญากรรม ด้านการก่อการร้ายในระดับพื้นที่ และอื่นๆ โดยนอกจากนี้จะมีองค์ประกอบหลายๆ มิติ เข้าด้วยกัน ซึ่งจะส่งผลมีทั้งบวกและลบก็ขึ้นอยู่กับนโยบายด้านมวลชนสัมพันธ์ที่ส่งให้ผู้ปฏิบัติหรือเจ้าหน้าที่มาลงมือปฏิบัติตามที่นโยบายให้วางให้ไว้ ด้วยเหตุนี้ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จึงจำเป็นและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง

6. ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ จะเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญและบ่งบอกถึงวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานในด้านนโยบายว่าจะดำเนินงานไปในทิศทางใด ซึ่งจุดนี้ผู้สั่งการให้ผู้ปฏิบัติไปดำเนินงานต่อนั้น ต้องมีความรู้ความเข้าใจและต้องศึกษาพื้นที่เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้นำนโยบายสั่งการโดยไม่เข้าใจจะทำให้เกิดผลเสียต่อประชาชนในพื้นที่และอาจจะทำให้การต่อต้านจากคนในพื้นที่ ดังนั้นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านนโยบายต้องมีทัศนคติและต้องเข้าใจในตัวบริบทต่างๆ ในรูปแบบหลายมิติ ทั้งในสภาพพื้นที่ สภาพบุคคลผู้ปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่ ตลอดจนประชาชนในแต่ละพื้นที่นั้น จึงจะจำเป็นต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้และต้องทำตัวเป็นกลางปราศจากอคติหรือทัศนคติที่ไม่เป็นกลางหรือไม่หาผลประโยชน์ใส่ตัวเอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการร่วมมือประสานความสัมพันธ์ในการช่วยเหลือ

เกี่ยวกันทั้งในระดับพื้น ระดับปฏิบัติ จนนำไปสู่ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

สรุป

จากสถิติสาธารณสุข การทบทวนผลการปฏิบัติ และบทเรียนการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขที่ผ่านมา พบว่า สาธารณภัยคงส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาของประเทศทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านความมั่นคงของประเทศ นอกจากนี้จากการสร้างภาพอนาคตเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Foresight) ยังชี้ให้เห็นว่า สาธารณภัยและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นภัยคุกคามที่สามารถนำไปสู่ภาวะวิกฤตได้ โดยจะทำให้สาธารณสุขมีความถี่และรุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม รวมทั้ง สร้างความสูญเสียชีวิตและความเสียหายขึ้น ดังนั้น การให้ความสำคัญในการลงทุนเพื่อลดความเสี่ยงจากสาธารณสุขในวันนี้เพื่อจะได้มีความปลอดภัยยิ่งขึ้นในวันข้างหน้า (Invest today for a safer tomorrow) เป็นการลงทุนเพื่อการป้องกันที่มีความคุ้มค่าที่สุด และหากผนวกกับการรู้ก่อน รุกก่อน (Next Normal) รู้เท่าทันภัยไปกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติ พ.ศ. 2564 - 2570 ด้วยแล้วจะทำให้ การบริหารจัดการในความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ตลอดจนถึงประชาชนในพื้นที่ จะเกิดการผสมผสานร่วมมือในแบบบูรณา เพื่อบริหารจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุขของประเทศให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์สูงสุดให้แก่ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมถึงความมั่นคงของประเทศชาติต่อไป

บทที่ 4

แนวทางการบูรณาการส่งกำลังบำรุงทางทหารสำหรับปฏิบัติ การบรรเทาสาธารณภัยร่วมภาคเอกชน

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการบูรณาการส่งกำลังบำรุงทางทหารสำหรับปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยร่วมภาคเอกชน กรณีศึกษา กองทัพภาคที่ 1” โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัจจัยและปัญหาต่าง ๆ หลายอย่างที่มีผลกระทบต่อการทำงานของกองทัพภาคที่ 1 ซึ่งสามารถวิเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางดังนี้

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลกระทบต่อภารกิจของกองทัพภาคที่ 1

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรของหน่วย โดยมีสภาพแวดล้อมของปัจจัยภายในที่ได้พิจารณาใน 4 มิติ คือ มิติด้านกำลังพล ด้านงบประมาณ ด้านเครื่องมือปฏิบัติงาน และมิติด้านแผนการปฏิบัติงาน ส่วนสภาพแวดล้อมของปัจจัยภายนอกได้พิจารณาใน 3 มิติ คือ มิติด้านสังคมจิตวิทยา ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ โดยสรุปการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัจจัยภายในองค์กรของหน่วย

1.1 มิติด้านกำลังพล

จุดแข็ง (Strengths)

- S1 มีความพร้อมในการปฏิบัติงานตลอดเวลา
- S2 มีความอดต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
- S3 ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด
- S4 มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่สูง

จุดอ่อน (Weaknesses)

- W1 ไม่มีความรู้ในการรวบรวมและวิเคราะห์สถานการณ์
- W2 ขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีระดับสูง
- W3 ขาดศิลปะในการเจรจาประสานงาน
- W4 ขาดความคิดริเริ่ม

1.2 มิติด้านงบประมาณ

จุดแข็ง (Strengths)

- S1 มีการกำหนดงบประมาณที่แน่นอนในการใช้งาน
- S2 มีการควบคุมกำหนดงบประมาณที่ชัดเจน

จุดอ่อน (Weaknesses)

- W1 การจ่ายเงินงบประมาณขาดความต่อเนื่อง
- W2 การเบิกจ่ายมีความล่าช้าจากขั้นตอนของทางราชการ
- W3 ไม่มีแผนสำรองในการจัดหางบประมาณมาทดแทน

1.3 มิติด้านเครื่องมือปฏิบัติงาน

จุดแข็ง (Strengths)

S1 มีเครื่องมือพร้อมใช้งานอยู่ตลอดเวลา

S2 มีการบำรุงรักษาเครื่องมือให้พร้อมใช้งานได้ทันทีเสมอ

จุดอ่อน (Weaknesses)

W1 ขาดแคลนเครื่องมือที่มีเทคโนโลยีทันสมัย

W2 เครื่องมือมีจำนวนจำกัดในการใช้งาน

W3 เครื่องมือบางชนิดมีความล้าสมัยไม่เหมาะกับนำมาใช้งาน

W4 อัตรากำหนดการบรรจุเครื่องมือนานไป

1.4 มิติด้านแผนการปฏิบัติงาน

จุดแข็ง (Strengths)

S1 มีกระบวนการวางแผนที่ชัดเจน

S2 ปฏิบัติงานได้ตามแผนที่วางไว้

จุดอ่อน (Weaknesses)

W1 แผนการปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นแผนการปฏิบัติเฉพาะกิจกรรมไม่ได้วางแผนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

W2 หากมีสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทำให้การปฏิบัติงานไม่สามารถปฏิบัติได้ตามแผนซึ่งไม่มีแผนสำรอง

W3 ขาดการวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา

2. การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกองค์กรของหน่วย

2.1 มิติด้านสังคมจิตวิทยา

โอกาส (Opportunities)

O1 ประชาชนในพื้นที่มีปฏิสัมพันธ์กันในการให้ความร่วมมือในการป้องกันภัยและเมื่อประสบภัย

O2 มีทัศนคติที่ดีต่อการให้ความช่วยเหลือของกองทัพเมื่อประสบภัยพิบัติ

อุปสรรค (Threats)

T1 ส่วนใหญ่ประชากรรุ่นวัยหนุ่มสาว ไม่ค่อยให้ความสนใจในการป้องกันภัยพิบัติมักมีความประมาทในการใช้ชีวิตค่อนข้างสูง

T2 ในประชากรวัยรุ่นหนุ่มสาวมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกองทัพในแง่สถานการณ์ทางการเมือง ทำให้มีผลกระทบต่อการปฏิสัมพันธ์ในการให้ความร่วมมือขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานทหาร

2.2 มิติด้านเทคโนโลยี

โอกาส (Opportunities)

O1 ประชาชนในพื้นที่สนใจเกี่ยวกับการเกิดภัยพิบัติในพื้นที่โดยมีโซเชียล สื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ต เป็นตัวเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดการค้นคว้าความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อเกิดประสบภัย

O2 ประชาชนสามารถรับการแจ้งเตือนภัยที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่ตนเองได้อย่างรวดเร็ว

O3 เทคโนโลยีในปัจจุบันสามารถคาดการณ์เหตุภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ พร้อมทั้งมีการแจ้งเตือนล่วงหน้าในพื้นที่เสี่ยงประสบภัย

อุปสรรค (Threats)

T1 ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

T2 อาจจะมีผู้ที่ไม่หวังดีใช้เทคโนโลยีในการสร้างสถานการณ์ทำให้เกิดความวุ่นวาย

จุดแข็ง (S)	โอกาส (O)
-------------	-----------

2.3 มิติด้านเศรษฐกิจ

โอกาส (Opportunities)

O1 ประชาชนในพื้นที่เกิดการตื่นตัวในการป้องกันภัยมากขึ้นเป็นโอกาสในการซื้ออุปกรณ์เพื่อเตรียมในการป้องกันภัยตนเอง เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในการใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่จะมารับมือกับภัยพิบัติต่างๆ ที่จะเกิดกับพื้นที่ตนเอง

อุปสรรค (Threats)

T1 บางพื้นที่ยากจนไม่มีทรัพยากรในการซื้ออุปกรณ์ในการป้องกันภัย

T2 บางพื้นที่ไม่มีอุปกรณ์หรือขาดแคลนอุปกรณ์ในการป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ตนเอง

การนำผลการวิเคราะห์ SWOT มาจัดทำมาตรการเชิงกลยุทธ์

ตารางที่ 4 - 1 การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการเชิงรุก (SO)

จุดแข็ง (S)	โอกาส (O)
ด้านกำลังพล S1 มีความพร้อมในการปฏิบัติงานตลอดเวลา S2 มีความอดต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย S3 ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด S4 มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่สูง	ด้านสังคมจิตวิทยา O1 ประชาชนในพื้นที่มีภูมိสัมพันธ์กันในการให้ความร่วมมือในการป้องกันภัยและเมื่อประสบภัย O2 มีทัศนคติที่ดีต่อการให้ความช่วยเหลือของกองทัพเมื่อประสบภัยพิบัติ

<p>ด้านงบประมาณ</p> <p>S1 มีการกำหนดงบประมาณที่แน่นอนในการใช้งาน</p> <p>S2 มีการควบคุมกำหนดงบประมาณที่ชัดเจน</p> <p>ด้านเครื่องปฏิบัติงาน</p> <p>S1 มีเครื่องมือพร้อมใช้งานอยู่ตลอดเวลา</p> <p>S2 มีการบำรุงรักษาเครื่องมือให้พร้อมใช้งานได้ทันทีเสมอ</p> <p>ด้านแผนการปฏิบัติงาน</p> <p>S1 มีกระบวนการวางแผนที่ชัดเจน</p> <p>S2 ปฏิบัติงานได้ตามแผนที่วางไว้</p>	<p>ด้านเทคโนโลยี</p> <p>O1 ประชาชนในพื้นที่สนใจเกี่ยวกับการเกิดภัยพิบัติในพื้นที่โดยมีโซเชียล สื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ตเป็นตัวเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดการค้นคว้าความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อเกิดประสพภัย</p> <p>O2 ประชาชนสามารถรับการแจ้งเตือนภัยที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่ตนเองได้อย่างรวดเร็ว</p> <p>O3 เทคโนโลยีในปัจจุบันสามารถคาดการณ์เหตุภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ พร้อมทั้งมีการแจ้งเตือนล่วงหน้าในพื้นที่เสี่ยงประสพภัย</p> <p>ด้านเศรษฐกิจ</p> <p>O1 ประชาชนในพื้นที่เกิดการตื่นตัวในการป้องกันภัยมากขึ้นเป็นโอกาสในการซื้ออุปกรณ์เพื่อเตรียมในการป้องกันภัยตนเอง เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในการใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่จะมารับมือกับภัยพิบัติต่างๆ ที่จะเกิดกับพื้นที่ตนเอง</p>
--	--

ตารางที่ 4 - 1 การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการเชิงรุก (SO) (ต่อ)

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566.

วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างจุดแข็งกับโอกาสในมาตรแนวทางการบูรณาการจัดการบรรเทาสาธารณภัย ดังนี้

1. หน่วยงานควรมีการวางนโยบายและแผนงานในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในพื้นที่กับหน่วยราชการ ซึ่งหน่วยทางการทหารที่จะต้องสร้างสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนให้มีทัศนคติไปในทางที่ดีต่อสถาบันของชาติ
2. มีการจัดอบรมสัมมนาและสร้างสัมพันธ์ระหว่างภายในหน่วยงานภายในและภายนอกขององค์กร เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์และความเข้าใจในภารกิจที่อาจจะเกิดเมื่อประสพภัยพิบัติภายในพื้นที่
3. มีการบูรณาการในการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและครอบคลุมในทุกๆ ด้าน เพื่อเตรียมความพร้อมในการเผชิญกับภัยพิบัติที่อาจจะเกิดในพื้นที่รับผิดชอบในหลายๆ รูปแบบ
4. ควรมีการจัดประชาสัมพันธ์ ฝึกอบรม ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติในพื้นที่
5. ควรจัดส่งหน่วยจิตวิทยาลงในพื้นที่ เพื่อสร้างความสมานฉันท์และสร้างความไว้วางใจประสานสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ โดยจะเป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงของชาติ

ตารางที่ 4 - 2 การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการเชิงปรับปรุงและพัฒนา (WO)

จุดอ่อน (W)	โอกาส (O)
<p>ด้านกำลังพล</p> <p>W1 ไม่มีความรู้ขาดในการรวบรวมและวิเคราะห์สถานการณ์</p> <p>W2 ขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีระดับสูง</p> <p>W3 ขาดศิลปะในการเจรจาประสานงาน</p> <p>W4 ขาดความคิดริเริ่ม</p> <p>ด้านงบประมาณ</p> <p>W1 การจ่ายเงินงบประมาณขาดความต่อเนื่อง</p> <p>W2 การเบิกจ่ายมีความล่าช้าจากขั้นตอนของทางราชการ</p> <p>W3 ไม่มีแผนสำรองในการจัดหางบประมาณมาทดแทน</p> <p>ด้านเครื่องปฏิบัติงาน</p> <p>W1 ขาดแคลนเครื่องมือที่มีเทคโนโลยีทันสมัย</p> <p>W2 เครื่องมือมีจำนวนจำกัดในการใช้งาน</p> <p>W3 เครื่องมือบางชนิดมีความล้าสมัยไม่เหมาะสมนำมาใช้งาน</p> <p>W4 อัตรากำหนดการบรรจุเครื่องมือนานไป</p> <p>ด้านแผนการปฏิบัติงาน</p> <p>W1 แผนการปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นแผนการปฏิบัติเฉพาะกิจกรรมไม่ได้วางแผนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์</p> <p>W2 หากมีสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทำให้การปฏิบัติงานไม่สามารถปฏิบัติตามแผน ซึ่งไม่มีแผนสำรอง</p> <p>W3 ขาดการวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา</p>	<p>ด้านสังคมจิตวิทยา</p> <p>O1 ประชาชนในพื้นที่มีปฏิสัมพันธ์กันในการให้ความร่วมมือในการป้องกันภัยและเมื่อประสบภัย</p> <p>O2 มีทัศนคติที่ดีต่อการให้ความช่วยเหลือของกองทัพเมื่อประสบภัยพิบัติ</p> <p>ด้านเทคโนโลยี</p> <p>O1 ประชาชนในพื้นที่สนใจเกี่ยวกับการเกิดภัยพิบัติในพื้นที่โดยมีโซเชียล สื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ตเป็นตัวเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดการค้นคว้าความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อเกิดประสบภัย</p> <p>O2 ประชาชนสามารถรับการแจ้งเตือนภัยที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่ตนเองได้อย่างรวดเร็ว</p> <p>O3 เทคโนโลยีในปัจจุบันสามารถคาดการณ์เหตุภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ พร้อมทั้งมีการแจ้งเตือนล่วงหน้าในพื้นที่เสี่ยงประสบภัย</p> <p>ด้านเศรษฐกิจ</p> <p>O1 ประชาชนในพื้นที่เกิดการตื่นตัวในการป้องกันภัยมากขึ้นเป็นโอกาสในการซื้ออุปกรณ์เพื่อเตรียมในการป้องกันภัยตนเอง เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในการใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่จะมารับมือกับภัยพิบัติต่างๆ ที่จะเกิดกับพื้นที่ตนเอง</p>

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566.

วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างจุดอ่อนกับโอกาสในมาตรการแนวทางการบูรณาการจัดการบรรเทาสาธารณภัย ดังนี้

1. ปรับปรุงส่งเสริมและสร้างความเข้าใจในภารกิจที่จะต้องปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือประชาชนเมื่อประสบภัยพิบัติในพื้นที่

2. นำเสนอข้อมูลปัญหา ข้อเสนอแนะของกำลังพล อุปกรณ์ และแผนงานในการปฏิบัติของหน่วยงานต้นสังกัดและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงการดำเนินงานในองค์กรและประสานงานกับองค์กรภายนอกหน่วยให้มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือประชาชน

3. พัฒนาการเชิงนโยบายและโครงสร้างในการปฏิบัติงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพและลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ประสบภัย

ตารางที่ 4 - 3 การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการเชิงป้องกัน (ST)

จุดแข็ง (S)	อุปสรรค (T)
<p>ด้านกำลังพล</p> <p>S1 มีความพร้อมในการปฏิบัติงานตลอดเวลา</p> <p>S2 มีความอดทนต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย</p> <p>S3 ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด</p> <p>S4 มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่สูง</p> <p>ด้านงบประมาณ</p> <p>S1 มีการกำหนดงบประมาณที่แน่นอนในการใช้งาน</p> <p>S2 มีการควบคุมกำหนดงบประมาณที่ชัดเจน</p> <p>ด้านเครื่องปฏิบัติงาน</p> <p>S1 มีเครื่องมือพร้อมใช้งานอยู่ตลอดเวลา</p> <p>S2 มีการบำรุงรักษาเครื่องมือให้พร้อมใช้งานได้ทันทีเสมอ</p> <p>ด้านแผนการปฏิบัติงาน</p> <p>S1 มีกระบวนการวางแผนที่ชัดเจน</p> <p>S2 ปฏิบัติงานได้ตามแผนที่วางไว้</p>	<p>ด้านสังคมจิตวิทยา</p> <p>T1 ส่วนใหญ่ประชากรรุ่นวัยหนุ่มสาว ไม่ค่อยให้ความสนใจในการป้องกันภัยพิบัติมักมีความประมาทในการใช้ชีวิตค่อนข้างสูง</p> <p>T2 ในประชากรวัยรุ่นหนุ่มสาวมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกองทัพในแง่สถานการณ์ทางการเมือง ทำให้มีผลกระทบต่อการปฏิสัมพันธ์ในการให้ความร่วมมือขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานทหาร</p> <p>ด้านเทคโนโลยี</p> <p>T1 ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ</p> <p>T2 อาจจะมีผู้ที่ไม่หวังดีใช้เทคโนโลยีในการสร้างสถานการณ์ทำให้เกิดความวุ่นวาย</p> <p>ด้านเศรษฐกิจ</p> <p>T1 บางพื้นที่ยากจนไม่มีทรัพยากรในการซื้ออุปกรณ์ในการป้องกันภัย</p> <p>T2 บางพื้นที่ไม่มีอุปกรณ์หรือขาดแคลนอุปกรณ์ในการป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ตนเอง</p>

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566.

วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างจุดแข็งกับอุปสรรคในมาตรการแนวทางการบูรณาการจัดการบรรเทาสาธารณภัย ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการสร้างทัศนคติที่ดีกับวัยรุ่น เด็กและเยาวชน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของชาติ

2. ส่งเสริมและพัฒนาให้คนในพื้นที่รับผิดชอบตระหนักถึงภัยพิบัติธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นให้ความรู้และสามารถปฏิบัติกรช่วยเหลือเบื้องต้นได้

3. ส่งเสริมความร่วมมือและสร้างความเข้าใจภายในองค์กรกับภารกิจที่ได้รับมอบหมายในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

4. ส่งเสริมให้ผู้บังคับบัญชามีส่วนร่วม และสร้างกลไกการรับรู้และนำเสนอปัญหา อุปสรรคเพื่อการแก้ไขข้อบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการช่วยเหลือประชาชน

5. สร้างความเข้าใจให้กำลังพลในหน่วยให้ตระหนักถึงการปรับตัว รวมทั้งการสร้างขีดความสามารถในการดำรงชีพ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงแบบพลวัต อาทิ กระแสสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ และเศรษฐกิจโลก

6. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของกำลังพลในสังกัด เพื่อช่วยในด้านของการทำงานและวางแผนในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติให้กับประชาชนในพื้นที่

ตารางที่ 4 - 4 การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการเชิงลึกเฉียง (WT)

จุดอ่อน (W)	อุปสรรค (T)
<p>ด้านกำลังพล</p> <p>W1 ไม่มีความรู้ขาดในการรวบรวมและวิเคราะห์สถานการณ์</p> <p>W2 ขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีระดับสูง</p> <p>W3 ขาดศิลปะในการเจรจาประสานงาน</p> <p>W4 ขาดความคิดริเริ่ม</p> <p>ด้านงบประมาณ</p> <p>W1 การจ่ายเงินงบประมาณขาดความต่อเนื่อง</p> <p>W2 การเบิกจ่ายมีความล่าช้าจากขั้นตอนของทางราชการ</p> <p>W3 ไม่มีแผนสำรองในการจัดหางบประมาณมาทดแทน</p>	<p>ด้านสังคมจิตวิทยา</p> <p>T1 ส่วนใหญ่ประชากรรุ่นวัยหนุ่มสาว ไม่ค่อยให้ความสนใจในการป้องกันภัยพิบัติมักมีความประมาทในการใช้ชีวิตค่อนข้างสูง</p> <p>T2 ในประชากรวัยรุ่นหนุ่มสาวมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกองทัพในแง่สถานการณ์ทางการเมือง ทำให้มีผลกระทบต่อการปฏิสัมพันธ์ในการให้ความร่วมมือขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานทหาร</p> <p>ด้านเทคโนโลยี</p> <p>T1 ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ</p> <p>T2 อาจจะมีผู้ที่ไม่หวังดีใช้เทคโนโลยีในการสร้างสถานการณ์ทำให้เกิดความวุ่นวาย</p>

ตารางที่ 4 - 4 การวิเคราะห์ SWOT โดยการนำวิเคราะห์ในมาตรการเชิงลึกเฉียง (WT) (ต่อ)

จุดอ่อน (W)	อุปสรรค (T)
-------------	-------------

<p>ด้านเครื่องปฏิบัติงาน</p> <p>W1 ขาดแคลนเครื่องมือที่มีเทคโนโลยีทันสมัย</p> <p>W2 เครื่องมือมีจำนวนจำกัดในการใช้งาน</p> <p>W3 เครื่องมือบางชนิดมีความล้าสมัยไม่เหมาะสมนำมาใช้งาน</p> <p>W4 อัตรากำหนดการบรรจุเครื่องมือนานไป</p> <p>ด้านแผนการปฏิบัติงาน</p> <p>W1 แผนการปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นแผนการปฏิบัติเฉพาะกิจกรรมไม่ได้วางแผนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์</p> <p>W2 หากมีสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทำให้การปฏิบัติงานไม่สามารถปฏิบัติตามได้ตามแผน ซึ่งไม่มีแผนสำรอง</p> <p>W3 ขาดการวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา</p>	<p>ด้านเศรษฐกิจ</p> <p>T1 บางพื้นที่ยากจนไม่มีทรัพยากรในการซื้ออุปกรณ์ในการป้องกันภัย</p> <p>T2 บางพื้นที่ไม่มีอุปกรณ์หรือขาดแคลนอุปกรณ์ในการป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ตนเอง</p>
--	---

ที่มา : ประมวลผลโดยผู้วิจัย, 2566.

วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างจุดอ่อนกับอุปสรรคในมาตรการแนวทางการบูรณาการจัดการบรรเทาสาธารณภัย ดังนี้

- ส่งเสริมและพัฒนากำลังพลให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการบริหารจัดการสาธารณภัยต่อประชาชนในเขตรับผิดชอบ โดยผู้บังคับบัญชาต้องเข้าใจสถานการณ์ และต้องมีความรู้ในการสั่งการในการปฏิบัติงานด้านการบรรเทาสาธารณภัย
- ส่งเสริมให้มีการคิดค้นนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี เพื่อช่วยในการส่งเสริมศักยภาพในการป้องกันภัยพิบัติไม่ว่าจะเป็นทางธรรมชาติหรือมนุษย์กระทำก็ต้อง โดยร่วมกับสถาบันทางการศึกษาในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการบรรเทาสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด
- ส่งเสริมความร่วมมือและสร้างความเข้าใจภายในองค์กรของกำลังพล เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับประชาชนในพื้นที่ และส่งเสริมให้บุคลากร เจ้าหน้าที่ หน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะกำลังพลทหาร ให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ที่รับผิดชอบ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน จะเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันชาติให้อยู่อย่างยั่งยืน
- ให้มีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ ในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ รวมทั้งเป็นตัวอย่างให้กับพื้นที่อื่นๆ ในการอยู่ร่วมกันปรกติสุขในสังคมไทย เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงในประเทศไทย

แนวทางการบริหารจัดการภารกิจบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพอากาศที่ 1

ในการบูรณาการจัดการบรรเทาสาธารณภัยกับความมั่นคงของชาติ ในส่วนพื้นที่รับผิดชอบของกองทัพอากาศที่ 1 ยังมีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพใน

การบริหารจัดการบรรเทาสาธารณภัย ที่อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่เขตรับผิดชอบได้ทุกเมื่อ ไม่ว่าจะเป็นภัยจากมนุษย์ที่กระทำหรือภัยจากธรรมชาติที่พร้อมจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการภารกิจการบรรเทาสาธารณภัยในส่วนในพื้นที่รับผิดชอบกองทัพภาคที่ 1 ซึ่งได้ข้อสังเกตแบ่งเป็นในแต่ละด้านๆ ดังนี้

1. ด้านนโยบาย ภาครัฐมีการกำหนดให้กองทัพให้เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการให้การสนับสนุนในด้านทรัพยากรทางทหาร ได้แก่ การจัดกำลังพล อุปกรณ์เครื่องมือ และยุทธโปกรณ์ ฯลฯ ตลอดจนการให้การสนับสนุนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในยามเกิดภาวะฉุกเฉิน ในส่วนของนโยบายของกองทัพจะมีการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์แห่งชาติ และมีการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ภัยพิบัติต่างๆ ในปัจจุบัน โดยเน้นนโยบายเชิงรุก คือ การเตรียมความพร้อมในการรับมือการลงมือปฏิบัติ และการฟื้นฟูและบูรณะหลังจากเกิดภัยพิบัติ โดยทางกองทัพเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านการบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ประสบเหตุ ซึ่งพบว่าโครงสร้างและการดำเนินงานและการปฏิบัติงาน ของหน่วยแต่ละส่วนบังคับบัญชาการมีความเหมาะสมส่งผลทำให้หน่วยปฏิบัติงานหลักที่มีบทบาทในการสนับสนุน งานความมั่นคงของกองทัพไทย ในด้านการพัฒนาเพื่อความมั่นคงและเตรียมความพร้อมของทรัพยากรบุคคล ชุมชน พื้นที่ เพื่อป้องกันภัยคุกคามทุกรูปแบบและประชาชน เพื่อให้มีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อกองทัพไทย โดยมีพันธกิจที่สำคัญคือ

1.1 เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์และส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.2 สนับสนุนภารกิจของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ การช่วยเหลือประชาชน การป้องกันและแก้ไขปัญหาระบบสาธารณสุขและภัยพิบัติ

1.3 สนับสนุนภารกิจของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสำคัญเร่งด่วนของชาติ ตลอดจนปฏิบัติภารกิจอื่น ตามที่ได้รับมอบหมาย

สำหรับแนวทางจัดการที่สำคัญ ได้แก่ มิติภายนอกในระดับหน่วย คือ การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาประเทศ และการช่วยเหลือ ประชาชนยังคงต้องดำเนินการต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทุรกันดาร ส่วนมิติภายใน คือ การพัฒนาขีดความสามารถกำลังพล มุ่งเน้นการพัฒนากำลังพลให้มีความรู้ในทุกด้าน สามารถรับมือกับภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงไป การปรับโครงสร้างการจัดองค์กร เพื่อตอบสนองงานการพัฒนาเพื่อความมั่นคง และการช่วยเหลือประชาชนจะทำให้หน่วยสามารถดำเนินการได้ในทุกรูปแบบ สามารถเผชิญต่อเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านขีดความสามารถทางทหารด้านบุคลากร องค์ความรู้ ยุทธโปกรณ์ โดยบุคลากรที่มีความรู้ มีความชำนาญและเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการปฏิบัติงาน มีระบบการควบคุมบังคับบัญชาที่เป็นเอกภาพ ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด และมีความอดทนสูง มีอุปกรณ์ และยุทธโปกรณ์ต่างๆ ที่เฉพาะทางทั้งยังมีกำลังพลจำนวนมากและกระจายตัวอยู่ทั่วทุกแห่งในประเทศไทย ทำให้สามารถเข้าช่วยเหลือและดูแลประชาชนในแต่ละพื้นที่ภัยพิบัติได้เป็นอย่างดีทันทั่วถึง มีความพร้อมในการปฏิบัติงานตลอดเวลา กองทัพเป็นหน่วยงานที่มีความสามารถในการเผชิญภัยคุกคามความมั่นคงในทุกรูปแบบ และสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะมีบุคลากรและเครื่องมือที่มีลักษณะเฉพาะตามความถนัดและความชำนาญของแต่ละภารกิจ ในการบรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติ กองทัพจะประสบความสำเร็จในบทบาทที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างสูง และได้รับการยอมรับจากสังคมโดยรวมในแง่ของความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพก็ตาม แต่จากข้อจำกัดทางกฎหมาย ปัญหาอุปสรรคในการ

ปฏิบัติงานทำให้กองทัพยังไม่สามารถใช้ศักยภาพที่แท้จริงอย่างเต็มที่ ทำให้บทบาทในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ ยังต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้กองทัพสามารถใช้ทรัพยากรที่กระจายอยู่ในทุกเหล่าทัพให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

3. ด้านการบรรเทาภัยพิบัติ (Disaster Relief) โดยกองทัพได้ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ให้ความช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ได้แก่ ในช่วงหน้าฝนก็จะเข้าไปช่วยเหลืออพยพประชาชน ช่วยขนย้ายสิ่งของ จัดรถอำนวยการความสะดวก การแจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภค ดูแลความปลอดภัย ในด้านการฟื้นฟู ช่วยทำความสะอาด ช่วยเหลือซ่อมแซม ช่วยระบายน้ำที่ท่วมขัง ดูแลในเรื่องของสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจ ในช่วงหน้าแล้งก็ดำเนินการจัดหาแหล่งน้ำ นำน้ำไปแจกจ่ายให้ประชาชน ช่วงหน้าหนาวก็นำผ้าห่ม และเครื่องกันหนาวไปมอบให้กับประชาชนที่ประสบภัยหนาว ช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาเรื่องไฟป่าและหมอกควัน โดยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้น มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศและในพื้นที่เขตรับผิดชอบของกองทัพ ทั้งด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยาและสิ่งแวดล้อม มีกองทัพพบเป็นหน่วยงานสนับสนุนการปฏิบัติที่สำคัญให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักเนื่องจากมีความพร้อมของกำลังพลและเครื่องมือ สามารถให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งงานการปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งน้ำ งานการช่วยเหลือและบรรเทาภัยพิบัติ จากนั้นเป็นการเพิ่มเติมกำลังอำนาจทางด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ เมื่อได้รับการสั่งการจากหน่วยเหนือหรือเมื่อได้รับการประสานขอรับการสนับสนุนความร่วมมือจากส่วนราชการและหน่วยงานอื่นๆ แต่ถ้าพิจารณาในด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อความมั่นคงนั้น กองทัพพบเป็นหน่วยของกระทรวงกลาโหมที่มีหน้าที่รักษาความมั่นคง โดยส่วนหนึ่งคือ การปฏิบัติงานพัฒนาประเทศจึงอาจจะสามารถกำหนดแผนการปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงไว้ในแผนงานประจำปีได้เช่นเดียวกัน โดยการนำเสนอโครงการต้องผ่านการประสานการจัดทำแผนกับส่วนราชการที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามพระราชบัญญัติบริหารทรัพยากรน้ำพุทธศักราช 2561 สำหรับด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน จากประสบการณ์ทำงานของหน่วยงานในกองทัพที่ผ่านมาจึงมีรูปแบบขั้นตอนในการจัดกำลัง และเครื่องมือเข้าปฏิบัติงานตามสถานการณ์และตามปริมาณงานที่ได้รับ แต่ถ้าจะให้เกิดประสิทธิภาพที่มากขึ้นจะต้องมีการออกแบบการจัดหน่วยเตรียมพร้อมทุกสถานการณ์ มีการฝึกฝนการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เตรียมกำลังและเครื่องมือให้มีความพร้อมในทุกช่วงเวลา ซึ่งหากมีการจัดทำเป็นเอกสาร ตำรา คู่มือ หรือแนวทางการปฏิบัติของกองทัพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะเป็นการเสริมความสมบูรณ์ในการสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและพร้อมรับสถานการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

4. ด้านการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Assistance) การช่วยเหลือภายในประเทศ ได้แก่ การส่งกำลังทหารและเฮลิคอปเตอร์ไปช่วยเหลือปฏิบัติการค้นหาทางอากาศเพื่อค้นหาผู้สูญหายและผู้รอดชีวิตจากเหตุเรือล่ม และประสบอุบัติเหตุทางน้ำ การช่วยเหลือเคลื่อนย้ายผู้ป่วยฉุกเฉินทางอากาศของโรงพยาบาล การดำเนินการพ่นล้างและพ่นฆ่าเชื้อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคในพื้นที่ต่างๆ การนำรถครัวสนามออกปรุงอาหารแจกจ่ายให้กับประชาชน การนำถุงยังชีพพระราชทานไปมอบให้กับประชาชน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ส่วนการช่วยเหลือในต่างประเทศ ได้แก่ กรณีแผ่นดินไหว พายุไซโคลน เกิดคลื่นสึนามิ พายุไต้ฝุ่น เป็นต้น

5. ด้านการเป็นผู้เชื่อมประสาน โดยกองทัพได้เน้นการบูรณาการสนับสนุนและประสานความร่วมมือเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยมีการสั่งการให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชนในการติดตามและเฝ้าระวัง

สถานการณ์ เพื่อลดการเกิดปัญหาความซ้ำซ้อนและล่าช้าในการปฏิบัติงาน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกันการให้ข้อเสนอแนะแก่กัน เป็นต้น ซึ่งการเตรียมการและการดำเนินงานด้านการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยหน่วยบัญชาการทหารในแต่ละกองทัพอากาศนั้น ได้มีการเตรียมการและมีระบบการบริหารจัดการร่วมกันที่ดี ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมและจัดแบ่งบทบาททางด้านการเตรียมการและการดำเนินการของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกับหน่วยทหารในพื้นที่เขตรับผิดชอบต่างๆ ดังนี้

5.1 การจัดองค์กรในการบรรเทาสาธารณภัยจะต้องจัดองค์กรให้มีความต่อเนื่องในการดำเนินงานครบทุกระดับคือ ระดับนโยบายระดับอำนาจการและระดับปฏิบัติการ ซึ่งต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการบรรเทาสาธารณภัย รวมทั้งต้องมีการประสานกับฝ่ายพลเรือนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

5.2 การเตรียมความพร้อมเพื่อการป้องกันและลดผลกระทบศูนย์บรรเทาสาธารณภัยหน่วยทหารที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่จะต้องบริหารจัดการภัยพิบัติในเชิงรุกจึงจะสามารถลดความสูญเสียและลดผลกระทบจากภัยพิบัติได้อย่างมาก

5.3 การเสนอนโยบายและแผนด้านการบรรเทาสาธารณภัยต้องมีความชัดเจนในเรื่องกำลังพลเครื่องมือเครื่องใช้การสนับสนุนงบประมาณ ระบบการบริหารจัดการ และระบบการติดต่อสื่อสารเพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงาน

5.4 การอำนวยการศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของกองทัพอากาศที่ 1 จะต้องดำเนินงานภายใต้การอำนวยการของส่วนราชการพลเรือนตามที่กฎหมายกำหนดจากปัจจัยหลากหลาย ประการดังกล่าว กองทัพจะต้องกำหนดปัจจัยต่างๆ ให้เข้ากับสถานการณ์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น โดยจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการปฏิบัติงานช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่เขตรับผิดชอบ

6. ด้านประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ กรณีศึกษาการปฏิบัติการทางทหารเพื่อบรรเทาภัยพิบัติ ด้านการเป็นผู้ร่วมปฏิบัติงาน โดยการจัดส่งกำลังพล ยานพาหนะ และยุทธโศปกรณ์ไปร่วมปฏิบัติงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ ได้แก่ การขนย้ายสิ่งของระบายน้ำท่วมขัง แจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภค จัดรถครัวสนามทำอาหาร จัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ตรวจสุขภาพ การซ่อมแซมบ้านเรือน การดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและหมอกควัน เป็นต้น

7. ด้านการเป็นผู้ส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในด้านการเตือนภัย ได้แก่ การใช้สถานีโทรทัศน์ และเคเบิลทีวีท้องถิ่น สื่อวิทยุกระจายเสียงประจำท้องถิ่น เครือข่ายวิทยุสมัครเล่น การใช้เสียงตามสายหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน หรือแม้แต่ผู้นำท้องถิ่น ประกาศแจ้งเตือนให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงระมัดระวังอันตรายจากภัยพิบัติต่างๆ ด้านการรายงานเหตุการณ์ ได้แก่ การรายงานสถานการณ์น้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก น้ำล้นตลิ่ง ฯลฯ เป็นต้น ด้านให้คำแนะนำการปฏิบัติต่างๆ ตลอดจนการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการช่วยเหลือ พี่นฟู และการเยียวยาแก่ประชาชน

บทสัมภาษณ์ของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

ในแนวทางการบูรณาการจัดการบรรเทาสาธารณภัยกับความมั่นคงของชาติ กรณีศึกษา กองทัพอากาศที่ 1 ยังมีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานในหลายๆ ด้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นในด้านยุทธโศปกรณ์

และอำนาจแผนงานในการสั่งการที่ไม่ชัดเจน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ได้ข้อสรุปจากผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่รับผิดชอบภายในกองทัพภาคที่ 1 โดยมีดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานท่านในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

เนื่องจากหน่วยงานทหารมิได้มีการฝึกหลักในงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทำให้เครื่องมือที่ใช้ในการบรรเทาสาธารณภัยไม่ครบทุกรายการ ซึ่งความจำเป็นเร่งด่วนในการช่วยเหลือประชาชนที่กำลังประสบภัยพิบัติในขณะนั้น หากไม่มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่จะใช้ในงานดังกล่าว จะทำให้การช่วยเหลือทำได้ล่าช้าและอาจเกิดอันตรายกับกำลังพลและผู้ประสบภัยพิบัติได้ หากมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์สำหรับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติครบถ้วน และกำลังพลได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดีมีความชำนาญในการใช้งาน จะทำให้การปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. บทบาทที่เหมาะสมของหน่วยงานท่านในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1 บทบาทที่เหมาะสมในปัจจุบันตามที่มียุทธโศปกรณ์และเครื่องมือบางอย่างที่สามารถนำไปใช้ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย คือ การเป็นทั้งผู้ปฏิบัติงานโดยตรง เช่น การช่วยเหลือประชาชนที่ถูกน้ำท่วมขังบ้านเรือน การผลิตน้ำประปาสำหรับพื้นที่ที่น้ำประปาไม่สามารถใช้การได้ ฯลฯ

2.2 ในด้านของการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยหรือหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งมีเครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโดยตรง หน่วยทหารจะจัดกำลังพลเข้าให้การช่วยเหลือประชาชนร่วมกันเพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน

3. แนวทางการกำหนดบทบาทของหน่วยงานท่านในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยควรมีแนวทางเช่นใด

3.1 การกำหนด บทบาท งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในหน่วยงานทหาร ในด้านการช่วยเหลือโดยตรง อาจจะต้องมีการปรับภารกิจและเครื่องมือ ยุทธโศปกรณ์ ให้กับกองร้อยที่ 3 (กองร้อยบรรเทาสาธารณภัย) ที่จะรับมอบภารกิจงานบรรเทาสาธารณภัยโดยเฉพาะ เพื่อกำลังพลจะได้ทราบ บทบาท หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเมื่อเกิดภัยพิบัติแต่ละประเภท มีความคุ้นเคยและมีความชำนาญกับการใช้เครื่องมือ ยุทธโศปกรณ์ในการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่ยังออกไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ในบทบาทการเป็นเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง โดยการใช้เครื่องมือ และยุทธโศปกรณ์ทางทหารที่มีอยู่ประจำหน่วย นำไปช่วยเหลือเพิ่มเติม เช่น การซ่อมสะพานชั่วคราว (สะพานแบริง), การอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการสัญจรโดยใช้ รถ และเรือ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ ส่วนงานที่ต้องใช้เครื่องมือพิเศษ ซึ่งเป็นงานของป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในระดับ เขต และจังหวัด หน่วยทหารสามารถไปร่วมปฏิบัติงานเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนได้

4. ท่านมีแนวทางในการพัฒนา การบริหารจัดการด้านบรรเทาสาธารณภัย ของหน่วยงานท่านอย่างไร

- แนวคิดในการพัฒนา การบริหารจัดการในขั้นแรกคือ กำลังพล ที่จะปฏิบัติงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต้องมีความพร้อมในเรื่องสมรรถภาพร่างกาย ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติแต่ละประเภท และวิธีการช่วยเหลือเมื่อเกิดสถานการณ์แต่ละอย่าง โดยจัดให้มีการฝึกอบรมเป็นประจำทุกปีเพื่อเป็นการทบทวนและเพื่อให้กำลังพลที่บรรจุเข้ามาใหม่ ได้เรียนรู้และเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

- ปัจจุบันเมื่อเกิดภัยพิบัติต่างๆ ทหารซึ่งมีกำลังพลพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจ ให้การช่วยเหลือตลอด 24 ชั่วโมง หากจะให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น และการช่วยเหลือเป็นไปอย่างรวดเร็ว ควรมีการจัดหาชุดอุปกรณ์และเครื่องมือ (เช่น เรือ เสื้อชูชีพ ห่วงยาง เครื่องให้แสงสว่าง เป็นต้น) สำหรับใช้ในการช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยพิบัติ ประจำ กองร้อยบรรเทาสาธารณภัยโดยตรง

สรุป

โดยสรุปในบทนี้ จากสถิติสาธารณภัย การทบทวนผลการปฏิบัติ และบทเรียนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่ผ่านมา สะท้อนว่าสาธารณภัยยังคงส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาของประเทศทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านความมั่นคงของประเทศ นอกจากนี้ จากการสร้างภาพอนาคตเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Foresight) ยังชี้ให้เห็นว่า สาธารณภัยและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไม่ใช่ภัยคุกคามอันห่างไกลอีกแล้วแต่เป็นวิกฤตที่เกิดขึ้นแล้ว โดยทำให้สาธารณภัยจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้นกว่าเดิม ซึ่งจะสร้างการสูญเสียชีวิตและความเสียหายอันใหญ่หลวง จึงถือเป็นวิกฤตด้านมนุษยธรรมของประเทศและหากไม่เริ่มลงมือทำอะไรเลยในวันนี้ งบประมาณที่ต้องจ่ายสำหรับสาธารณภัยที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งจะยิ่งน่าตกตะลึงอย่างแน่นอน ดังนั้น แนวคิดและหลักการที่จะช่วยแก้ไขและบรรเทาผลกระทบจากสาธารณภัยที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต คือ การรู้ก่อน รุกก่อน (Next Normal) รู้เท่าทันภัยไปกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ มาใช้ร่วมกันในวงกว้างทั้งประเทศเท่านั้น อนึ่ง ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป้าหมายการพัฒนาประเทศในระยะยาว ประกอบด้วยแผนแม่บทย่อยภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง รวมถึงนโยบายแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ และแผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พ.ศ. 2564 - 2565 ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาประเทศ ได้กล่าวถึงการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นสาระสำคัญในการพัฒนาไว้อีกด้วย

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

รายงานการศึกษาเรื่อง “แนวทางการบูรณาการส่งกำลังบำรุงทางทหารสำหรับปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับภาคเอกชน กรณีศึกษากองทัพภาคที่ 1 ” ฉบับนี้ โดยศึกษาจากสภาวะและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันตลอดเวลา โดยจะมีความแตกต่างกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงภูมิศาสตร์ทางธรรมชาติและทางสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในส่วนกองทัพภาคที่ 1 อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกองทัพบก ซึ่งขึ้นอยู่กับกระทรวงกลาโหม เมื่อเกิดภัยพิบัติกองทัพบกจะแบ่งมอบความรับผิดชอบ โดยการวิจัยแนวทางการบูรณาการส่งกำลังบำรุงทางทหารสำหรับปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยร่วมภาคเอกชน กรณีศึกษากองทัพภาคที่ 1 พบว่ามีปัจจัยและสาเหตุต่าง ๆ หลายอย่างที่มีผลกระทบต่อการทำงานด้านบรรเทาสาธารณภัย โดยส่วนใหญ่แล้วปัจจัยที่มีผลกระทบมากที่สุดได้แก่ ด้านการบริหารการจัดการ การประสานงานระหว่างหน่วยงานฝ่ายพลเรือนกับฝ่ายทหาร ในส่วนของกองทัพภาคที่ 1 ยังขาดอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยและมีอุปกรณ์ที่ชำรุดหรืออุปกรณ์ที่มีการใช้ยาวนาน จึงทำให้ขาดความคล่องตัวในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย จุดแข็งของกองทัพภาคที่ 1 ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยคือกำลังพลที่มีความพร้อมและเพียงพอต่อการให้ความช่วยเหลือแต่ยังขาดความรู้และประสบการณ์ อย่างไรก็ตามยังสามารถเข้าให้ความช่วยเหลือได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งอย่างน้อยก็สามารถบรรเทาสาธารณภัยเพื่อลดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติจากกรณีศึกษาการปฏิบัติการทางทหารเพื่อบรรเทาภัยพิบัติ ในส่วนของกองทัพภาคที่ 1 สรุปได้ดังนี้

1. ด้านนโยบาย ในทุกรัฐบาลที่ผ่านมา มีนโยบายเกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาสาธารณภัย และฟื้นฟูเยียวยาประชาชนที่ได้ผลกระทบจากภัยพิบัติในทุกสถานการณ์และทุกรูปแบบมาโดยตลอด ซึ่งในนโยบายนั้นก็มีการกำหนดให้กองทัพให้เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการให้การสนับสนุนในด้านทรัพยากรทางทหาร ได้แก่ การจัดกำลังพล อุปกรณ์เครื่องมือ และยุทโธปกรณ์ในภาวะฉุกเฉิน รวมถึงการให้การสนับสนุนร่วมกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องความสามารถเพื่อเข้าช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัย ในส่วนของนโยบายของกองทัพเองนั้นการกำหนดนโยบายจะมีการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์แห่งชาติ และมีการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ภัยพิบัติต่าง ๆ ในปัจจุบัน โดยเน้นนโยบายเชิงรุก คือเน้นการเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติ รวมถึงการลงมือปฏิบัติและการฟื้นฟูและบูรณะหลังจากเกิดภัย

2. ด้านขีดความสามารถทางทหารด้านบุคลากร องค์ความรู้ ยุทโธปกรณ์ โดยกองทัพถือเป็นหน่วยงานที่มีขีดความสามารถในการเผชิญภัยคุกคามต่างๆ กล่าวคือ มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถหลากหลายเพราะผ่านการฝึกฝนจนมีความชำนาญและเชี่ยวชาญเฉพาะทาง มีเทคนิคพิเศษในการปฏิบัติงาน มีระบบการควบคุมบังคับบัญชาที่เป็นเอกภาพ ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีความอดทนสูง มีเครื่องมืออุปกรณ์ และยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่เฉพาะในด้านปฏิบัติการกิจ เช่น รถยนต์ รถบรรทุก เรือท้องแบน รถครัวสนาม เครื่องสูบน้ำ เบาะลม รถกู้ภัยเคลื่อนที่เร็ว รถประปาสนาม รถสุขา

รถตรวจการณ์ ฯลฯ อีกทั้งมีกำลังพลและหน่วยขึ้นตรง กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศจึงทำให้กองทัพสามารถจัดกำลังพลเข้าช่วยเหลือและดูแลประชาชนในแต่ละพื้นที่ภัยพิบัติได้เป็นอย่างดีต่อเนื่อง รวมถึงมีความพร้อมในการปฏิบัติงานตลอดเวลาซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เองเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองทัพสามารถทำภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จนทำให้กองทัพได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมาโดยตลอด

3. ด้านการบรรเทาภัยพิบัติ (Disaster Relief) โดยกองทัพภาคที่ 1 ได้ร่วมกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และหน่วยงานอื่นๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่ให้ความช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทยเสมอมา ได้แก่ จัดกำลังพลเข้าช่วยเหลืออพยพประชาชนและช่วยประชาชนขนย้ายสิ่งของขึ้นที่สูงเมื่อเกิดอุทกภัยในช่วงฤดูฝน จัดรถอำนวยการความสะดวกในการเดินทาง การแจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภค ช่วยดูแลความปลอดภัยให้กับทรัพย์สินและประชาชน เป็นต้น ในด้านการฟื้นฟูช่วยทำความสะอาดบ้านเรือน ช่วยขนย้ายสิ่งของกลับเข้าที่พัก ช่วยเหลือซ่อมแซมถนน สาธารณูปโภคต่าง ๆ ช่วยระบายน้ำที่ท่วมขัง รวมถึงด้านสุขอนามัยและสภาพจิตใจ สำหรับในช่วงฤดูแล้งดำเนินการจัดหาแหล่งน้ำ นำน้ำไปแจกจ่ายให้ประชาชนใช้ในการอุปโภคและบริโภค ช่วงฤดูหนาวนำผ้าห่ม และเครื่องกันหนาวไปมอบให้กับประชาชนที่ประสบภัยหนาว นอกจากนี้ก็ยังช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาเรื่องไฟป่าและหมอกควันไม่ให้ส่งผลกระทบต่อประชาชน

4. ด้านการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Assistance) โดยกองทัพภาคที่ 1 ให้ความสำคัญในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมมาโดยตลอด ทั้งการช่วยเหลือภายในประเทศ และในต่างประเทศซึ่งภายในประเทศ ได้แก่ การส่งกำลังทหารและเฮลิคอปเตอร์ไปช่วยเหลือปฏิบัติการค้นหาทางอากาศเพื่อค้นหาผู้สูญหายและผู้รอดชีวิตจากเหตุเรือเฟอร์รี่ล่มที่เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี ส่งชุดปฏิบัติการ ทางน้ำเข้าช่วยค้นหานักท่องเที่ยวที่ประสบอุบัติเหตุทางน้ำที่แคมป์ข้างวังโพธิ์ อ.ไทรโยค จว.ก.จ. การช่วยเหลือเคลื่อนย้ายผู้ป่วยฉุกเฉินทางอากาศของโรงพยาบาลแม่สะเรียง การดำเนินการพันลำและพันฆ่าเชื้อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคในพื้นที่ต่างๆ จัดรถครัวสนามออกปรุงอาหารแจกจ่ายให้กับประชาชน รวมถึงนำถุงยังชีพพระราชทานไปมอบให้กับประชาชนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในช่วงสถานการณ์ COVID-19 เป็นต้น

5. ด้านการเป็นผู้เชื่อมประสาน ในการดำเนินการบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ นั้น กองทัพภาคที่ 1 ได้เน้นการบูรณาการสนับสนุนและประสานความร่วมมือเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนมาโดยตลอด โดยมีการสั่งการให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการติดตามและเฝ้าระวังสถานการณ์ การให้ความช่วยเหลือ การฟื้นฟูบูรณะต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินการประสานงานนี้ จะส่งผลให้การปฏิบัติงานช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยให้แก่ประชาชนของกองทัพนั้นเป็นไปอย่างทั่วถึงและทันเวลา รวมทั้งลดการเกิดปัญหาความซ้ำซ้อนและล่าช้าในการปฏิบัติงานได้ ในการประสานความร่วมมือกันก็เป็นไปในทั้งรูปแบบการบูรณาการทรัพยากรทางการจัดการทั้งหมดที่มีร่วมกันการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกันการให้ข้อเสนอแนะแก่กัน เป็นต้น

6. ด้านประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในด้านการเป็นผู้ร่วมปฏิบัติงาน โดยกองทัพได้ร่วมปฏิบัติงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อบรรเทาสาธารณภัยและช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ สถานการณ์การเกิดอุทกภัย กองทัพได้จัดกำลังพล ยานพาหนะ และยุทโธปกรณ์ไปร่วมปฏิบัติงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ โดยให้การช่วยเหลือการขนย้ายสิ่งของ การระบายน้ำท่วมขัง การแจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภคจัดรถครัวสนาม

ทำอาหารแจกจ่าย จัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ตรวจสุขภาพ และช่วยเหลือทำความสะอาด รวมถึงซ่อมแซม บ้านเรือนให้กับประชาชน สำหรับสถานการณ์ไฟฟ้าและหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ กองทัพบกได้ส่ง ยุทโธปกรณ์และกำลังพล ไปปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและ หมอกควันจนสถานการณ์คลี่คลาย สถานการณ์ปัญหาหมอกพิษทางอากาศซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพ (PM2.5) กองทัพบกได้ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามนโยบายเร่งด่วนของ รัฐบาล เป็นต้น ซึ่งนอกจากปฏิบัติการช่วยเหลือดังกล่าวแล้ว ยังได้ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ จัดการประชุม ชักซ้อม และฝึกซ้อมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติอีกด้วย

7. ด้านการเป็นผู้ส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยกองทัพบกภาคที่ 1 ได้ดำเนินการ ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อชนิดต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์มีผลดังต่อไปนี้

7.1 ในการเตือนภัย ได้แก่ การใช้สถานีโทรทัศน์และเคเบิลทีวีท้องถิ่น สื่อวิทยุกระจายเสียง ประจำท้องถิ่น เครือข่ายวิทยุสมัครเล่น การใช้เสียงตามสาย หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน หรือแม้แต่ผู้นำ ท้องถิ่น ประกาศแจ้งเตือนให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงระมัดระวังอันตรายจากภัยพิบัติต่าง ๆ

7.2 เพื่อให้การรายงานเหตุการณ์ ได้แก่ การรายงานสถานการณ์น้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่า ไหลหลาก น้ำล้นตลิ่ง ฯลฯ เป็นต้น

7.3 ให้คำแนะนำการปฏิบัติต่าง ๆ ได้แก่ การจัดชุดแพทย์ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการป้องกันโรคภัยต่างๆ ที่มา

7.4 ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจจากภัยพิบัติ การแนะนำการปฏิบัติตัวของประชาชน ที่อยู่ในพื้นที่เกิดภัยพิบัติ ได้แก่ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือ พื้นฟู และการเยียวยาแก่ประชาชน การรณรงค์สร้างการรับรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการดำเนินมาตรการต่างๆ การสร้างการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์อันดีระหว่างกองทัพบกกับภาคส่วนต่างๆ

8. ด้านปัญหาอุปสรรคประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติในกรณีศึกษาการปฏิบัติการ ทางทหารเพื่อบรรเทาภัยพิบัติของกองทัพบกภาคที่ 1 ได้แก่

8.1 ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาในเรื่องของความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องและบุคลากรในกองทัพอเอง ปัญหาด้านโครงสร้างของระบบ นโยบาย กฎหมาย และระเบียบที่ เกี่ยวข้องซึ่งล่าสมัย ขาดความชัดเจน และไม่มีความยืดหยุ่น ปัญหาด้านการประสานงานและสื่อสารกับ ภาคส่วนในการประสานงานระหว่างกัน

8.2 ด้านบุคลากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัญหาแผนงานยังเน้นในการทำงานเชิงรับมากกว่า การทำงานเชิงรุก ได้แก่ ปัญหาบุคลากรขาดทักษะ ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่และการใช้ เครื่องมือปัญหาบุคลากรขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองเกี่ยวกับงานด้านการช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยพิบัติ

8.3 ด้านยุทธโปกรณ์ การขาดแคลนเครื่องมือที่ทันสมัย และเครื่องมือเฉพาะในการ ปฏิบัติงาน

8.4 ด้านงบประมาณ ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ ปัญหาในเรื่องของความซับซ้อน ขาดความยืดหยุ่นในเรื่องของกฎระเบียบในการเบิกจ่าย

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะควรจะนำผลการศึกษาศึกษาการบรรเทาสาธารณภัยที่เคยเกิดขึ้นจริงและได้ประสบมาในแต่ละพื้นที่ นำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้วางแผนในการบริหารการจัดการซึ่งในแต่ละครั้งที่ประสบภัยพิบัติ จะมีความแตกต่างกันทำให้การบริหารจัดการในภารกิจก็จะแตกต่างกันไปตามสภาพของเหตุภัยพิบัติ ผู้วิจัยขอเสนอแนะในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์เพื่อแปลงแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้ไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไปสู่ปฏิบัติ ต้องประกอบด้วยกระบวนการหลักที่สำคัญ ดังนี้

1.1 การสื่อสารถ่ายทอดยุทธศาสตร์

การสื่อสารถ่ายทอดยุทธศาสตร์ ผู้บริหารควรดำเนินการสื่อสารถ่ายทอดยุทธศาสตร์ไปสู่บุคลากรภายในองค์กรในแต่ละระดับ เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจในทิศทางของแผนยุทธศาสตร์ไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงให้แต่ละหน่วยงานรับทราบถึงบทบาทของหน่วยงานในการขับเคลื่อนผลักดันแผนยุทธศาสตร์และสิ่งที่แต่ละหน่วยงานต้องดำเนินงาน นอกจากนี้การสื่อสารถ่ายทอดยุทธศาสตร์โดยผู้บริหารขององค์กรยังมีส่วนสร้างให้เกิดความผูกพันภายในองค์กรของบุคลากรในแต่ละระดับ รวมถึงทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจังในการนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากการดำเนินงานของส่วนราชการจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ การสื่อสารถ่ายทอดยุทธศาสตร์ นอกจากการสื่อสารภายในองค์กรแล้วจึงควรมีการสื่อสารยุทธศาสตร์ไปสู่ภายนอกองค์กรทั้งในส่วนของผู้รับบริการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ รวมถึงองค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานร่วมกัน เพื่อทำให้ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และองค์กรที่เกี่ยวข้องรับรู้และเข้าใจในทิศทางการดำเนินงานขององค์กร ให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรต่อไป กลไกการสื่อสารถ่ายทอดยุทธศาสตร์สามารถทำได้หลายช่องทาง อาทิเช่น การมอบนโยบาย คำสั่ง มอบหมายงาน การจัดทำบันทึกข้อตกลง จัดประชุมชี้แจง การสัมมนา จัดทำเอกสารแจ้งเวียน/เผยแพร่ทางเอกสารทางอินเทอร์เน็ต/อินเทอร์เนต เป็นต้น

1.2 การถ่ายทอดแผนยุทธศาสตร์สู่แผนปฏิบัติการประจำปี (Action Plan) เพื่อให้แผนยุทธศาสตร์ได้รับการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ กลไกที่สำคัญประการหนึ่งคือ การถ่ายทอดแผนยุทธศาสตร์ที่ได้จัดทำไว้ไปสู่แผนงานโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการประจำปี (Action Plan) ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งควรนำมาใช้ในการบริหารจัดการได้แก่ การบริหารโครงการ (Project Management) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ กำหนด วางแผน ดำเนินงาน ติดตาม ควบคุม และประเมินผลโครงการ เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารโครงการจะช่วยทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และหน้าที่ที่ชัดเจน เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้เกิดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินงานสูงสุด การวางแผนและบริหารโครงการ ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 6 ขั้นตอน ได้แก่

1.2.1 การทบทวน/ตรวจสอบผลการดำเนินโครงการที่ผ่านมา (Review Phase) เป็นขั้นตอนในการทบทวนและตรวจสอบผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในกรณีที่เป็นโครงการที่มีการดำเนินงานต่อเนื่องโดยการทบทวนตรวจสอบจะพิจารณาในด้านผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับโครงการต่อไป อาทิเช่น การดำเนินโครงการต่อเนื่อง การขยายผลโครงการ การตัดสินใจยกเลิกโครงการ หรือการติดตามและเฝ้าดูให้มีความพร้อมก่อนดำเนินงาน เป็นต้น

1.2.2 การริเริ่มโครงการใหม่และวิเคราะห์เบื้องต้น (Conceptual Phase) เป็นขั้นตอนในการริเริ่มโครงการ และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของโครงการ เพื่อนำไปสู่การพิจารณาของผู้บริหารว่าโครงการมีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดในการวิเคราะห์ ได้แก่ การพิจารณาที่มาและความสำคัญของโครงการ พิจารณาลักษณะของโครงการ ระบุกลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พิจารณาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน พิจารณาความถูกต้องทางจริยธรรมและความเป็นธรรมในสังคม ระบุเป้าหมาย ผลผลิต และคาดการณ์ผลลัพธ์ หรือผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พิจารณาผลกระทบต่อโครงการหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้ว วิเคราะห์กระบวนการและแนวคิดของโครงการใหม่ โดยเฉพาะในเรื่องความสอดคล้องและผลกระทบในมิติเชิงยุทธศาสตร์ วิเคราะห์ความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต ระบุทางเลือกอื่นและวิเคราะห์ความเหมาะสมของเทคโนโลยีวิเคราะห์ความเหมาะสมของระยะเวลา กระบวนการ และวิธีการดำเนินการเบื้องต้น พิจารณาศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ พิจารณาความพร้อมและความเพียงพอของทรัพยากรและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ศักยภาพและความเหมาะสมของหัวหน้าโครงการและทีมงาน

1.2.3 การวิเคราะห์และวางแผนรายละเอียดโครงการ (Project Planning Phase) เป็นขั้นตอนในการกำหนดรายละเอียดเชิงลึกของโครงการเพื่อจัดทำรายละเอียดของโครงการให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ อาทิเช่น พิจารณาขอบเขตของโครงการ วิเคราะห์โครงสร้างผลผลิต/ผลลัพธ์/ผลกระทบต่อโครงการและประโยชน์ต่อสาธารณชน พิจารณากฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ วิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการ ความน่าเชื่อถือของสมมติฐาน และผลประโยชน์โครงการทางเศรษฐกิจ วิเคราะห์ทางเลือก เปรียบเทียบ และตัดสินใจเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม วิเคราะห์กระบวนการนำส่งผลผลิตวิเคราะห์รายละเอียด ศักยภาพ และข้อจำกัดของพื้นที่ วิเคราะห์แผนและความพร้อมในการใช้ทรัพยากรบุคคล การประมาณราคา และทรัพยากรที่ต้องใช้ในการดำเนินกิจกรรม วิเคราะห์ความเสี่ยงของการดำเนินงาน และแผนการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น วิเคราะห์ต้นทุนและบททวน/เปรียบเทียบกับ โครงการอื่น ที่ใช้ผลผลิตและกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน

1.2.4 การวิเคราะห์และจัดทำค่าของงบประมาณ (Budget Preparation Phase) เป็นขั้นตอน ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด เพื่อพิจารณาจัดทำค่าของงบประมาณ โดยจัดลำดับความสำคัญของโครงการตามมิติต่าง ๆ อาทิเช่นความจำเป็นเร่งด่วน ผลที่คาดว่าจะได้รับ ความพร้อม ความเป็นไปได้ ในการดำเนินโครงการ และจัดลำดับความสำคัญโครงการเพื่อพิจารณาจัดทำค่าของงบประมาณต่อไป

1.2.5 ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการ (Implementation Monitoring Phase) เป็นขั้นตอนที่พิจารณาถึงความคืบหน้าของการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการและแผนงบประมาณที่กำหนดไว้ระหว่างการดำเนินงาน เพื่อทบทวนและปรับแผนปฏิบัติการให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงการสรุปผลการติดตาม ปัญหา อุปสรรค และบทเรียนจากการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานที่มีความเหมาะสมในระยะต่อไป

1.2.6 การประเมินผลการใช้งาน และติดตาม/ปรับปรุง/แก้ไข (Utilization Phase) เป็นขั้นตอนในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ประเมินผลผลิตและผลลัพธ์เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ กลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินงาน ผลกระทบในทางบวกและทางลบของการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข เป็นต้น

1.3 การกำกับติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผน (Plan Monitoring & Evaluation) โดยผู้บริหารผู้ปฏิบัติงาน

ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้อง จะต้องติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ทั้งในส่วนของการดำเนินงานตามแผนงานและกิจกรรมที่กำหนดไว้ และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จทั้งในส่วนของผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ทั้งในด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่เกิดขึ้น การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน สามารถแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่

1.3.1 ช่วงก่อนการดำเนินงานตามแผน มุ่งเน้นการติดตามว่าแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ ได้รับการขับเคลื่อนไปสู่แผนปฏิบัติการอย่างครบถ้วนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

1.3.2 ช่วงระหว่างการดำเนินงานตามแผน มุ่งเน้นการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่กำหนดไว้ ว่ามีความก้าวหน้าที่เป็นไปตามแผนงานและแผนงบประมาณที่เป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่

1.3.3 ช่วงสิ้นสุดการดำเนินงานตามแผน มุ่งเน้นการประเมินผลการดำเนินงานทั้งในส่วนของผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ทั้งในด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถประเมินได้ ทั้งในส่วนของประเมินแผนปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการพิจารณาว่าแผนประจำปีที่ดำเนินงานมีความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ รวมถึงการประเมินแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้ทราบว่าเป้าหมายระยะปานกลางที่กำหนดไว้มีแนวโน้มของความสำเร็จที่เกิดขึ้นตามที่กำหนดไว้หรือไม่

1.4 การถ่ายทอดเป้าประสงค์และตัวชี้วัดสู่ระดับหน่วยงานและระดับบุคคล

การถ่ายทอดเป้าประสงค์และตัวชี้วัดจากระดับองค์กรสู่ระดับหน่วยงานและระดับบุคคล เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ รวมถึงให้มีระบบการประเมินผลที่มีความชัดเจน สอดคล้องกันในแต่ละระดับการพัฒนาระบบประเมินผลลงสู่ระดับหน่วยงานและระดับบุคคล เป็นกระบวนการในการดำเนินการพัฒนาระบบประเมินผลจากระดับบนลงสู่ระดับล่าง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสอดคล้อง (Alignment) เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงช่วยมุ่งเน้น (Focus) ไปที่ประเด็นยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน ทำให้สามารถนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน โดยการพัฒนาระบบประเมินผลลงสู่ระดับหน่วยงาน เริ่มจากการแปลงระบบประเมินผลจากระดับกรมลงสู่ระดับหน่วยงาน หลังจากนั้นจึงค่อยดำเนินการพัฒนาในระดับบุคคลต่อไป

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

2.1 ด้านบริหารจัดการ ในการบริหารจัดการ เมื่อเกิดสถานการณ์ขึ้นจริงจะดูเหมือนมีการวางแผนเตรียมการไว้รองรับแล้วแต่แท้ที่จริงแล้วแผนที่ได้กำหนดไว้ไม่สามารถใช้กับในที่เกิดภัยพิบัติได้จริงเป็นบ้างกรณี ดังนั้นควรจะต้องเตรียมแผนรองรับโดยแบ่งออกเป็น ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ตลอดจนความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ โดยต้องมีการหารือกันทุกสองหรือสามเดือนครั้ง เพื่อทำความเข้าใจกันเมื่อเกิดภัยพิบัติจะปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้ตกลงกันไว้เพื่อป้องกันการสับสน และซ้ำซ้อน

2.2 ด้านงบประมาณ ควรจะจัดสรรกันงบประมาณไว้ส่วนหนึ่งจากงบประมาณฯ ประจำปีที่ตั้งไว้ เพื่อรองรับกรณีสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่องบประมาณที่ตั้งไว้เพื่อช่วยเหลือหมด สามารถดึงในส่วนที่กันไว้มาใช้เพิ่มเติมได้ และควรแก้ไขกฎระเบียบว่าด้วยการเบิกจ่ายงบประมาณที่ให้ความช่วยเหลือกับผู้ประสบภัยและผู้ปฏิบัติงานด้านการบรรเทาสาธารณภัยเพื่อลดขั้นตอนในการเบิกจ่ายให้รวดเร็วและทันการณ์ ซึ่งตรงนี้จะเป็ผลพลอยได้ในกากระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ

2.3 ด้านกำลังพล ในส่วนนี้กองทัพต้องพัฒนาศักยภาพของกำลังพล ซึ่งนอกจากพัฒนาร่างกายและจิตใจแล้วยังต้องฝึกทักษะพัฒนาองค์ความรู้ในด้านการบรรเทาสาธารณภัย โดยรวบรวมผู้มีประสบการณ์มาเป็นวิทยากรมาสอนเทคนิคการปฏิบัติงานรวมทั้งจัดกิจกรรมและฝึกทักษะในการ

ช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือจัดตั้งเป็นกองร้อยในด้านบรรเทาสาธารณภัยโดยบรรจุกำลังพลที่มีขีดความสามารถและมีประสบการณ์ในการทำงานในด้านนี้โดยเฉพาะ ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติด้านสาธารณภัยอย่างได้ผล

2.4 ด้านยุทธวิธีอุปกรณ์ในด้านบรรเทาสาธารณภัย จากการทำได้มีการสำรวจภายในทางกองทัพอากาศที่ 1 อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้มีอายุการใช้งานค่อนข้างยาวนาน ถึงแม้จะมีการซ่อมบำรุงอยู่เสมอ แต่ด้วยภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่มีความรุนแรงมากขึ้น ประกอบกับเทคโนโลยีได้ก้าวไกลไปมาก จึงทำให้กองทัพอากาศอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาช่วยเสริมในส่วนนี้ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ดังนั้นต้องทำแผนการจัดซื้ออุปกรณ์ด้านบรรเทาสาธารณภัยให้ทันสมัยและต้องทำแผนการซ่อมบำรุงให้อยู่ในเกณฑ์ที่ใช้งานได้และเหมาะสมกับภารกิจในพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติ

2.5 ด้านสิ่งแวดล้อม กองทัพอากาศที่ 1 ควรจะต้องจัดกิจกรรมให้กำลังพลและครอบครัวรวมถึงประชาชนในพื้นที่ร่วมกันรณรงค์ในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสำรวจจุดเสี่ยงภัยที่อาจจะเกิดภัยพิบัติ เพื่อหาทางยับยั้งหรือป้องกันภัยอันจะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง

2.6 ด้านสังคมจิตวิทยา ควรจัดให้หน่วยทหารในพื้นที่เข้าพบปะพูดคุยกับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับปัญหาในหมู่บ้านในพื้นที่ที่รับผิดชอบ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนซึ่งผลลัพธ์ที่ได้หลายทาง อาทิ การป้องกันเรื่องยาเสพติด เรื่องบ่อนการพนัน เรื่องความมั่นคง และอื่น ๆ ซึ่งการสร้างสัมพันธ์กับคนในพื้นที่จะทำให้เมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติชาวบ้านและประชาชนในพื้นที่ที่ประสบภัยจะให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดจนไปถึงการประสานงานด้านต่าง ๆ ทำให้งานด้านบรรเทาสาธารณภัยเป็นไปอย่างราบรื่น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1. ควรศึกษาเพิ่มเติมงานด้านข้อมูลการส่งกำลังบำรุงด้านการทหาร เพื่อให้สามารถปรับใช้ร่วมกับภาคเอกชนในการช่วยเหลือประชาชนเมื่อประสบภัย และให้ทันสมัยสามารถร่วมมือกับภาคเอกชนให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายของการปฏิบัติการ เนื่องจากข้อมูลมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทำให้ต้องมีการศึกษาและเก็บข้อมูลใหม่ ๆ อยู่สม่ำเสมอ

3.2 ควรศึกษาในด้านปัจจัยความเสี่ยงและปัจจัยด้านอื่นๆ ที่อาจจะมีผลกระทบการเกิดภัยพิบัติของประเทศไทย

3.3 หาแนวทางเพิ่มเติมในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการบูรณาการส่งกำลังบำรุงทางทหารสำหรับปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับภาคเอกชนต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กระทรวงสาธารณสุข กรมควบคุมโรค. แผนปฏิบัติการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อหรือโรคระบาดตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.2558. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2562.

คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553 – 2557. กรุงเทพฯ : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2552.

คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2564 – 2570. กรุงเทพฯ : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2563.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. บททวนการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ : ดี แอนด์ เอส, 2537.

วันชัย วัฒนศัพท์. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2544.

สมคิด บางโม. หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ : บ.วิทย์พัฒน์, 2538.

สากล สถิติวิทยานันท์. ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.

สายทิพย์ สุคติพันธ์. ปัญหาผู้นำกับกระบวนการกำหนดนโยบายแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

ธีระ สันติเมธี. “แนวทางการบูรณาการการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับจังหวัด”. ปริญญานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

ยงยุทธ เมฆรัตน์, พล.ต. “บทบาทหน่วยบัญชาการทหารพัฒนากับการบรรเทาสาธารณภัย”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2545.

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. “กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง : รูปแบบ ปัจจัยและตัวชี้วัด”. รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2553.

เอกสารที่ไม่ตีพิมพ์

นายกรัฐมนตรี, สำนัก. “คำสั่งที่ นร 0506/ว79 เรื่อง แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558”. ลงวันที่ 3 เมษายน 2558.

กฎหมาย

“พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2560”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134, 31 กรกฎาคม 2560, ตอนที่ 79 ก.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134, 6 เมษายน 2560, ตอนที่ 40 ก.

ภาษาต่างประเทศ

Books

Centre for Research on the Epidemiology of Disasters. [Disaster Year in Review 2019](#).
Cred Crunch, 2020.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พลตรี ธาดาพงษ์ บุญสัจย์
วัน เดือน ปีเกิด	3 พฤษภาคม 2510
การศึกษา	สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเบญจมมหาราช อุบลราชธานี สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนนักเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ 26 สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิศวกรรมเครื่องกล โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 37 สำเร็จการศึกษา หลักสูตรหลักประจำ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ชุดที่ 78
ประวัติการทำงาน	ผู้อำนวยการกองปลัดบัญชา ผู้อำนวยการกองส่งกำลังบำรุง รอง เสธ.ทภ.1
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพบก

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

เรื่อง การบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ
ในความรับผิดชอบของกองทัพอากาศที่ 1

ผู้วิจัย พลตรี ธาดาพงษ์ บุญสัจย์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพอากาศ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากสภาวะของโลกในปัจจุบัน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทั้งทางกายภาพหรือเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคของโลก อาทิ แผ่นดินไหว อุทกภัย ตลอดจนภัยพิบัติอื่น ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อมวลมนุษยชาติ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงมีตั้งแต่การเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ไปจนถึงการเกิดอย่างฉับพลันและรุนแรง ซึ่งก่อให้เกิดเป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิต ตลอดจนทรัพย์สินของประชาชนเป็นจำนวนมาก และทวีความรุนแรงและสร้างความเสียหายมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยก็เช่นเดียวที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว จากสถิติการเกิดภัยพิบัติในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ในประเทศพบว่า ภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายมากที่สุด คือ ภัยจากน้ำท่วมและดินโคลนถล่ม รวมถึงสาธารณภัยในรูปแบบอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างภัยพิบัติ อาทิ อุทกภัยและดินโคลนถล่ม อัคคีภัย ไฟป่า วาตภัย ภัยหนาว ภัยแล้ง แผ่นดินไหว หมอกควัน รวมถึงโรคระบาดโควิด-19 และอื่น ๆ ประชาชนได้รับความสูญเสียทั้งชีวิต และทรัพย์สิน ดังนั้นการดำเนินการต่อสถานการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้น เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น จำเป็นต้องได้รับการบริหารจัดการระบบการบรรเทาสาธารณภัย และได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน รวดเร็ว และตรงจุด เพื่อลดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ภัยพิบัติทางธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวที่ควรรู้จักและควรที่จะมีความรู้และแนวทางการป้องกันภัยธรรมชาติมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไป อาจจะร้ายแรงน้อยหรือร้ายแรงมากและสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยที่มนุษย์ไม่ได้ตั้งตัว การป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติทางธรรมชาติ (Natural Disasters) ที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ สามารถป้องกันและเตรียมรับมือกับภัยพิบัตินั้นได้ อย่างทันท่วงที ด้วยการมีระบบการบริหารจัดการในการบรรเทาสาธารณภัยอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และมีการให้ความรู้ มีการเฝ้าระวัง มีระบบการแจ้งเตือนที่ดี ทันเวลา แก่ประชาชน ก็จะทำให้ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อประชาชนน้อยลงเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านคุณภาพชีวิต

กองทัพอากาศเป็นองค์กรที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองมากที่สุดองค์กรหนึ่งของประเทศจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาโดยตลอดและอยู่ภายใต้การบริหารจัดการขององค์กรที่มีความรับผิดชอบที่สูงกว่า เช่น ระดับรัฐบาล หรือหน่วยงานที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะตามสถานการณ์เหล่านั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กองทัพอากาศจะต้องปฏิบัติงานในการแก้ปัญหา ภายใต้การบริหารจัดการหรือร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ทั้งปัญหาที่เกิดภายในกองทัพอากาศตลอดจนปัญหาการปฏิบัติงานร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้เห็นจากสถานการณ์และวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงจะศึกษาระบบการบริหารจัดการภารกิจการบรรเทาสาธารณภัย

เพื่อหาแนวทางในการบริหารระบบจัดการภารกิจการบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพภาคที่ 1 ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1
2. เพื่อศึกษารูปแบบ คุณลักษณะของการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 จะศึกษาข้อมูล กฎ ระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการบริหารจัดการภารกิจการบรรเทาสาธารณภัย ทั้งก่อน ระหว่างและหลังการเกิดภัยพิบัติ ตลอดจนงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาบริบทสภาพทั่วไปด้านพื้นที่ ลักษณะภูมิประเทศ ที่เป็นปัจจัยส่งผลกระทบต่อบูรณาการจัดการบรรเทาสาธารณภัย รวมไปถึงบทความ เนื้อหา ทางวิชาการ และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้
2. ขอบเขตด้านประชากรในพื้นที่ พหุติกรรม และทัศนคติ โดยจะใช้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลการได้รับความช่วยเหลือของคนในพื้นที่ มาทำการพิจารณาศึกษา เพื่อให้ได้มาในข้อมูลทางสถิติ ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ออกมาเป็นผลลัพธ์ในงานวิจัยนี้
3. จะใช้ข้อมูลและเวลาศึกษา ตั้งแต่ ม.ค.66 – พ.ค.66 ซึ่งรวมไปถึงการศึกษาวิจัยทั้ง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมา และรวมถึงนโยบายมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องเรื่องนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยจะศึกษาเรื่องการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 โดยจะศึกษาวิจัยผลกระทบในด้านทัศนคติ สังคม การบริหารจัดการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการแบบบูรณาการในด้านการบรรเทาสาธารณภัย รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ ที่ภาครัฐได้กำหนดเป็นเป้าหมาย รวมทั้งผลกระทบและปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่องานวิจัยนี้ โดยดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำราและเอกสารต่าง ๆ

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ จากผู้ทำหน้าที่ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการบรรเทาสาธารณภัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี หลักการต่าง ๆ

3. การนำเสนอข้อมูล โดยนำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ จากการวิจัย ข้อมูลปฐมภูมิจากการวิจัยจากผู้ทำหน้าที่ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวัฒนธรรมทางสังคม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 มีรายละเอียดผลการศึกษา โดยสรุปดังนี้

1. การตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ เมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติมักจะมีคำสั่งคนทรัพยากร และสิ่งของต่าง ๆ เข้าช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก จึงควรแบ่งมอบหน้าที่ความรับผิดชอบ การควบคุมบังคับบัญชากันอย่างชัดเจนและสามารถประสานการปฏิบัติได้ตลอดเวลา เพื่อให้การปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทันทีทันที่ และลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

2. การประสานการประสาน และการกำกับดูแลในภาวะฉุกเฉินที่เกิดภัย ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหากส่วนราชการในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ รวมทั้งมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาในพื้นที่เพื่อให้ความช่วยเหลือ จึงทำให้เกิดความซ้ำซ้อน สับสน

3. การติดต่อสื่อสารในพื้นที่เกิดภัยมักจะได้รับผลกระทบไม่สามารถใช้ได้ โดยเฉพาะระบบการติดต่อสื่อสารพื้นฐานที่ใช้เป็นประจำ เนื่องจากต้องพึ่งระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ไฟฟ้าเป็นส่วนในการใช้ในการ ติดต่อสื่อสาร ซึ่งการเกิดภัยพิบัติที่ผ่านมามีพื้นที่กว้าง และมีความรุนแรง ทำให้การอำนวยการในการให้ความช่วยเหลือประชาชนในการกู้ภัย และเคลื่อนย้ายประชาชนไปยังพื้นที่ที่ปลอดภัยกระทำได้อย่างไม่ทันเหตุการณ์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการกู้ภัยมีไม่เพียงพอและเหมาะสม เนื่องจากการเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ย่อมเป็นการยากที่จะเข้าไปในพื้นที่ที่ประสบภัยได้อย่างรวดเร็วและทันเวลาจำเป็นต้องมีเครื่องมือ ยานพาหนะที่มีขีดความสามารถเข้าถึงได้ในทุกสภาพพื้นที่ และเครื่องมือในการค้นหาและกู้ภัยต่าง ๆ ต้องเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมในการใช้งานที่เกิดขึ้นเป็นการ

5. การประสานสอดคล้องของหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินการ ยังไม่เกิดประสิทธิภาพเฉพาะที่ผ่านมาหน่วยทหารได้ใช้เครื่องมือ และยานพาหนะทางทหารที่มีอยู่เข้าดำเนินการ ถึงแม้จะสามารถดำเนินการได้แต่ก็เป็นเพียงระดับหนึ่งเท่านั้นอย่างสูงสุด มีลักษณะการดำเนินการแบบต่างคนต่างทำในส่วนของตนเองไม่มีการประสานงานกัน ทำให้เกิดความล่าช้า ซ้ำซ้อน และไม่ทั่วถึงในการดำเนินการ

6. ด้านการปฏิบัติการทางทหารเพื่อบรรเทาภัยพิบัติในพื้นที่รับผิดชอบกองทัพภาคที่ 1 ได้แก่
6.1 ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาในเรื่องของความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและบุคลากรในกองทัพเอง ปัญหาด้านโครงสร้างของระบบ นโยบาย กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องซึ่งล้าสมัย ขาดความชัดเจน และไม่มีความยืดหยุ่น

6.2 ด้านบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของ ปัญหาแผนงานยังเน้นในการทำงานเชิงรับมากกว่าการทำงานเชิง ได้แก่ ปัญหาบุคลากรขาดทักษะ ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่และการใช้เครื่องมือปัญหาบุคลากรขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่

6.3 ด้านยุทธศาสตร์ การขาดแคลนเครื่องมือที่ทันสมัย

6.4 ด้านงบประมาณ ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ ปัญหาในเรื่องของความซับซ้อนขาดความยืดหยุ่นในเรื่องของกฎระเบียบในการเบิกจ่าย

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบ คุณลักษณะของการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ ในความรับผิดชอบของ กองทัพภาคที่ 1 ซึ่งทางกองทัพบกได้รับนโยบายจากส่วนกลางและได้แบ่งส่วนการบริหารจัดการในด้านบรรเทาสาธารณภัยเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติต่าง ๆ โดยได้ปฏิบัติและช่วยเหลือประชาชนตามลักษณะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยได้กำหนดรูปแบบ คุณลักษณะ และปัจจัยที่เป็นผลมีอิทธิพลกับประชาชนในพื้นที่ โดยสรุปดังนี้

1. ปัจจัยด้านความชัดเจนในเป้าหมายของนโยบาย ซึ่งเป็นปัจจัยหลักและสำคัญต่อการปฏิบัติการช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้น โดยเฉพาะความชัดเจนในการปฏิบัติสั่งการของฝ่ายนโยบายที่ต้องประสานกับฝ่ายปฏิบัติอย่างเป็นระบบ รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ให้การช่วยเหลือประชาชนได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ เมื่อนโยบายมีความชัดเจนและสามารถนำมาปฏิบัติช่วยเหลือให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ จะทำให้ทัศนคติต่อการช่วยเหลือของกองทัพจะเป็นไปด้วยดีและได้รับความชื่นชมของคนในพื้นที่ก็จะส่งผลต่อการปฏิบัติการด้านจิตวิทยาของกองทัพ แต่ถ้าเกิดในทางตรงกันข้ามคือการขาดความชัดเจนในด้านนโยบายและเป้าหมายในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ก็จะส่งผลเสียในด้านอื่น ๆ ตามมาหลายประการ อย่างเช่น การขาดความเชื่อของกองทัพ การที่ประชาชนในพื้นที่ไม่ให้ความร่วมมือในกิจการต่าง ๆ ของกองทัพ เป็นต้น

2. ปัจจัยด้านความเพียงพอต่อทรัพยากรที่ได้ให้ความช่วยเหลือ โดยจุดนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในด้านการให้ความช่วยเหลือนอกจากการช่วยเหลือประชาชนด้านชีวิตและร่างกายแล้ว การให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นต่อการดำรงชีวิตอย่างปัจจัยสี่ อย่างเช่น เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่ ยารักษาโรค และอื่น ๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีพเบื้องต้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยเหลือประชาชนยามเมื่อเกิดภัยพิบัติ เมื่อถ้าเกิดไม่มีการช่วยเหลือที่เพียงพอแล้วก็จะส่งผลต่อทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก โดยอาจจะมองถึงมีการทุจริตจากหน่วยงานราชการที่ให้ความช่วยเหลือ ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ขององค์กร และจะทำให้ทัศนคติของประชาชนในภาพลบตามมาได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องทรัพยากรให้ความช่วยเหลือที่เพียงพอให้ประชาชนผู้ที่ประสบภัยได้รับความพึงพอใจในระดับหนึ่ง เพื่อให้เกิดความประทับใจในการช่วยเหลือเบื้องต้น จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อภาพลักษณ์และความร่วมมือของคนในพื้นที่ในการร่วมมือกัน

3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มภายนอกหน่วยงาน โดยสืบเนื่องจากนโยบายหลักของศูนย์สั่งการ หากมีความชัดเจนอย่างเป็นระบบในการปฏิบัติหน้าที่ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในยามเมื่อเกิดเหตุ และมีการประสานงานและรับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากกลุ่มภายนอกหรือจากส่วนของภาคเอกชน ก็จะเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้การช่วยเหลือให้กับประชาชนในพื้นที่ประสบภัยได้อย่างดี ซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและมีทรัพยากรเพียงพอในการให้ความช่วยเหลือกับประชาชนผู้ประสบภัยในพื้นที่ที่เกิดเหตุภัยพิบัติ และจะทำให้เกิดผลในแง่ดีต่อทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานรัฐ

4. ปัจจัยด้านการคำนึงถึงวัฒนธรรม ศาสนา อัตลักษณ์ ในพื้นที่ เป็นปัจจัยที่ละเอียดอ่อน เป็นอย่างมาก เนื่องจากความแตกต่างในวิถีชีวิตของคนแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกัน หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยที่สลับซับซ้อนอย่างยิ่ง ซึ่งจากผู้ปฏิบัติทั้งในระดับนโยบายและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติถ้าไม่เข้าใจ หรือไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมของพื้นที่ที่จะเข้าไปช่วยเหลือแล้วจะส่งผลด้านลบเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้น ต้องศึกษาและเข้าใจในวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่นั้น ๆ อย่างละเอียดหรือต้องมีการเก็บฐานข้อมูลในพื้นที่ เพื่อที่จะช่วยและทำความเข้าใจถึงการปฏิบัติงานให้การช่วยเหลืออย่างถูกต้องและให้ตรงตามวิถีชีวิตของคนในพื้นที่นั้น ๆ

5. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ในด้านการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ต้องอาศัยการเข้าถึงชุมชนสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐ โดยจะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเกิดหรือไม่เกิดภัยพิบัติในพื้นที่นั้น ๆ ก็ตาม ซึ่งในการทำงานด้านมวลชนสัมพันธ์ในส่วนของกองทัพบกได้มีนโยบายและแผนการอย่างชัดเจน ซึ่งไม่ใช่แค่ในการช่วยเหลือประชาชนในยามเมื่อเกิดประสบภัยเพียงอย่างเดียว แต่ในการดำเนินการในส่วนอื่น ๆ อย่างเช่น ด้านการข่าว ด้านยาเสพติด ด้านอาชญากรรม ด้านการก่อการร้าย ในระดับพื้นที่ และอื่น ๆ โดยนอกจากนี้จะมีองค์ประกอบหลาย ๆ มิติ เข้าด้วยกัน ซึ่งจะส่งผลมีทั้งบวกและลบก็ขึ้นอยู่กับนโยบายด้านมวลชนสัมพันธ์ที่ส่งให้ผู้ปฏิบัติหรือเจ้าหน้าที่มาลงมือปฏิบัติตามที่นโยบายให้วางให้ไว้ ด้วยเหตุนี้ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จึงจำเป็นและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นอย่างดี

6. ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ จะเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญและบ่งบอกถึงวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานในด้านนโยบายว่าจะดำเนินงานไปในทิศทางใด ซึ่งจุดนี้ผู้สั่งการให้ผู้ปฏิบัติไปดำเนินงานต่อนั้น ต้องมีความรู้ความเข้าใจและต้องศึกษาพื้นที่เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้นำนโยบายสั่งการโดยไม่เข้าใจจะทำให้เกิดผลเสียต่อประชาชนในพื้นที่และอาจจะทำให้การต่อต้านจากคนในพื้นที่ ดังนั้นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านนโยบายต้องมีทัศนคติและต้องเข้าใจในตัวบริบทต่าง ๆ ในรูปแบบหลายมิติ ทั้งในสภาพพื้นที่ สภาพบุคคลผู้ปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่ ตลอดจนประชาชนในแต่ละพื้นที่นั้น จึงจะจำเป็นต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้และต้องทำตัวเป็นกลางปราศจากอคติหรือทัศนคติที่ไม่เป็นกลางหรือไม่หาผลประโยชน์ใส่ตัวเอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการร่วมมือประสานความสัมพันธ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในระดับพื้นที่ ระดับผู้ปฏิบัติ จนนำไปสู่ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและบูรณาการในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในความรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 มีรายละเอียดผลการศึกษา โดยสรุปดังนี้

1. ด้านนโยบาย ภาครัฐมีการกำหนดให้กองทัพให้เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการให้การสนับสนุนในด้านทรัพยากรทางทหาร ได้แก่ การจัดกำลังพล อุปกรณ์เครื่องมือ และยุทโธปกรณ์ ฯลฯ ตลอดจนการให้การสนับสนุนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในยามเกิดภาวะฉุกเฉิน ในส่วนของนโยบายของกองทัพจะมีการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์แห่งชาติ และมีการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ภัยพิบัติต่าง ๆ

2. ด้านขีดความสามารถทางทหารด้านบุคลากร องค์กรความรู้ ยุทโธปกรณ์ โดยบุคลากรที่มีความรู้ มีความชำนาญและเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการปฏิบัติงาน มีระบบการควบคุมบังคับบัญชาที่เป็นเอกภาพ ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด และมีความอดทนสูง มีอุปกรณ์ และยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่เฉพาะทางทั้งยังมีกำลังพลจำนวนมากและกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ ทำให้สามารถเข้าช่วยเหลือและ

ดูแลประชาชนในแต่ละพื้นที่ภัยพิบัติได้เป็นอย่างดีทั่วถึง แต่จากข้อจำกัดทางกฎหมาย ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานทำให้กองทัพยังไม่สามารถใช้ศักยภาพที่แท้จริงอย่างเต็มที่ ยังต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้กองทัพสามารถใช้ทรัพยากรที่กระจายอยู่ในทุกเหล่าทัพให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

3. ด้านการบรรเทาภัยพิบัติทางการทหาร โดยกองทัพได้ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ให้ความช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ โดยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้นมีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศและในพื้นที่เขตรับผิดชอบของกองทัพ ทั้งด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยาและสิ่งแวดล้อม มีกองทัพพบเป็นหน่วยงานสนับสนุนการปฏิบัติที่สำคัญให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักเนื่องจากมีความพร้อมของกำลังพลและเครื่องมือ สามารถให้การสนับสนุนการปฏิบัติงาน

4. ด้านการเป็นผู้เชื่อมประสาน โดยกองทัพได้เน้นการบูรณาการสนับสนุนและประสานความร่วมมือเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยมีการสั่งการให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชนในการติดตามและเฝ้าระวังสถานการณ์ เพื่อลดการเกิดปัญหาความซ้ำซ้อนและล่าช้าในการปฏิบัติงาน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกันการให้ข้อเสนอแนะแก่กัน

5. ด้านประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ กรณีศึกษาการปฏิบัติการทางการทหารเพื่อบรรเทาภัยพิบัติ ด้านการเป็นผู้ร่วมปฏิบัติงาน โดยการจัดส่งกำลังพล ยานพาหนะ และยุทโธปกรณ์ไปร่วมปฏิบัติงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ ได้แก่ การขนย้ายสิ่งของระบายน้ำท่วมขัง แจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภค จัดรถครัวสนามทำอาหาร จัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ตรวจสุขภาพ การซ่อมแซมบ้านเรือน การดำเนินการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน เป็นต้น

6. ด้านการเป็นผู้ส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในด้านการเตือนภัย ประกาศแจ้งเตือนให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงระมัดระวังอันตรายจากภัยพิบัติต่าง ๆ ด้านการรายงานเหตุการณ์

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะควรจะนำผลการศึกษาการบรรเทาสาธารณภัยที่เคยเกิดขึ้นจริงและได้ประสบมาในแต่ละพื้นที่ นำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้วางแผนในการบริหารการจัดการซึ่งในแต่ละครั้งที่ประสบภัยพิบัติ จะมีความแตกต่างกันทำให้การบริหารจัดการในการกิจก็จะแตกต่างกันไปตามสภาพของเหตุภัยพิบัติ ผู้วิจัยขอเสนอแนะในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์เพื่อแปลงแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้ไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไปสู่ปฏิบัติ ต้องประกอบด้วยกระบวนการหลักที่สำคัญ ดังนี้

1.1 การสื่อสารถ่ายทอดยุทธศาสตร์

1.2 การถ่ายทอดแผนยุทธศาสตร์สู่แผนปฏิบัติการประจำปี (Action Plan)

1.2.1 การทบทวน/ตรวจสอบผลการดำเนินโครงการที่ผ่านมา (Review Phase)

1.2.2 การริเริ่มโครงการใหม่และวิเคราะห์เบื้องต้น (Conceptual Phase)

1.2.3 การวิเคราะห์และวางแผนรายละเอียดโครงการ (Project Planning Phase)

1.2.4 การวิเคราะห์และจัดทำค่าของงบประมาณ (Budget Preparation Phase)

1.2.5 ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการ (Implementation Monitoring Phase)

1.2.6 การประเมินผลการใช้งาน และติดตาม/ปรับปรุง/แก้ไข (Utilization Phase)

1.3 การกำกับติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผน (Plan Monitoring & Evaluation)

1.3.1 ช่วงก่อนการดำเนินงานตามแผน

1.3.2 ช่วงระหว่างการทำงานตามแผน

1.3.3 ช่วงสิ้นสุดการทำงานตามแผน

1.4 การถ่ายทอดเป้าประสงค์และตัวชี้วัดสู่ระดับหน่วยงานและระดับบุคคล

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

1. ด้านบริหารจัดการ ในการบริหารจัดการ เมื่อเกิดสถานการณ์ขึ้นจริงจะดูเหมือนมีการวางแผนเตรียมการไว้รองรับแล้วแต่แท้ที่จริงแล้วแผนที่ได้กำหนดไว้ไม่สามารถใช้กับในที่เกิดภัยพิบัติได้จริงเป็นบ้างกรณี

2. ด้านงบประมาณ ควรจะจัดสรรกังบประมาณไว้ส่วนหนึ่งจากงบประมาณฯ ประจำปี ที่ตั้งไว้เพื่อรองรับกรณีสถานการณ์ฉุกเฉิน

3. ด้านกำลังพล ในส่วนนี้กองทัพต้องพัฒนาศักยภาพของกำลังพล ซึ่งนอกจากพัฒนาร่างกายและจิตใจแล้วยังต้องฝึกทักษะพัฒนาองค์ความรู้ในด้านการบรรเทาสาธารณภัย

4. ด้านยุทธโธปกรณ์ในด้านบรรเทาสาธารณภัย จากการศึกษาที่ได้มีการสำรวจพบว่า อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้มีอายุการใช้งานค่อนข้างยาวนาน จึงจำเป็นต้องจัดหาทดแทน

5. ด้านสิ่งแวดล้อม กองทัพภาคที่ 1 ควรจะต้องจัดกิจกรรมให้กำลังพลและครอบครัว รวมถึงประชาชนในพื้นที่ร่วมกันรณรงค์ในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสำรวจจุดเสี่ยงภัยที่อาจจะเกิดภัยพิบัติ เพื่อหาทางยับยั้งหรือป้องกันภัยอันจะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง

6. ด้านสังคมจิตวิทยา ควรจัดให้หน่วยทหารในพื้นที่เข้าพบปะพูดคุยกับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับปัญหาในหมู่บ้านในพื้นที่ที่รับผิดชอบ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1. ควรศึกษาเพิ่มเติมงานด้านข้อมูลการส่งกำลังบำรุงด้านการทหาร

3.2 ควรศึกษาในด้านปัจจัยความเสี่ยงและปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่อาจจะมีผลกระทบการเกิดภัยพิบัติของประเทศไทย

3.3 หาแนวทางเพิ่มเติมในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการบูรณาการส่งกำลังบำรุงทางทหารสำหรับปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับภาคเอกชนต่อไป